

საქართველოს კომპოზიტორთა შემოქმედებითი კავშირის ჟურნალი

მუსიკა

MUSIKA

Journal of Creative Union
of Composers of Georgia

№ 4
2011

საქართველოს კომპოზიტორთა შემოქმედებითი კავშირის ჟურნალი

ტომას ალვა ედისონი. 1847-1931

მუსიკა

MUSIKA

Journal of Creative Union of Composers of Georgia

4 · 2011

ჟურნალი გამოიცემა
საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის
სამინისტროს ფინანსური მხარდაჭერით

ISSN 1987-7773

განათლება თამარ თავშეკადე. პრობლემების პირისპირ.....	2
ფესტივალი ნარგიზა გარდაფხაძე. ფესტივალების ძველანა	7
გამოთხოვება ვაჟა ჩაჩავა	21
ქართველები უსსრ-ში ლევან ინაშვილი. "SOS TALENTS"	25
საკონცერტო სსრკ-ში რუსუდან ქუთათელაძე ეთერ მგალობლიშვილი – ასეთები ერთეულებია	27
ოსტატი თამარ წულუკიძე. კაცი რომელიც ვიოლინოზეს მძინის ...	31
მუსიკა და მხარალობა ნანა ქავთარაძე. „ხალხი ავიღო ჩემგანსა ღმერთისა დასაგებრებად“	36
გასვენება მზია ჯაფარიძე. არაორდინარული პიროვნება	44
კონკურსი მარინა გეგეშიძე. თბილისი 2011	48
რეგიონიდან ნუკრი კარკაძე. „მინდია“ ქუთაისში	50
რადიოს ოქროს ფონდი ლალი გაბუნია. გაქარია ფალიაშვილი ნაწილებსა და მომენტებში	52
მუსიკა და მხმინიერება ფონოგრაფი	54
ჯაზი ევგენი ჭავჭავაძე. გუგინ, დღეს, ხვალ	56
ახალი გამოცემა გულბათ ტორაძე. უნიკალური პროექტი	61
ესტრადა გიორგი კრავიშვილი. ჯილდა დათვაობილი	62
მანანა დოიჯაშვილი. რა გაკეთდა კონსერვატორიაში 2000- 2011	64
www	78
მსოფლიო კლასიკოსები რომან ბერჩენკო. ამსკლუზიური ინსტიტუტი კომპოზიტორებისათვის	80

რედაქტორი: მიხეილ ოძელი
თანარედაქტორები: მზია ჯაფარიძე, თამარ წულუკიძე
დიზაინი: ვახტანგ რურუა, ვანო კიკნაძე, გოგი ჭეფხეძე
მისამართი: დავით აღმაშენებლის 123
ტელ.: (+995 32) 95 41 64, (+995 32) 96 75 05
ფაქსი: (+995 32) 96 86 78

თამარ შენგელია

პრობლემათა პირისპირ

(საუბარი გ. ფალიაშვილის სახელობის №1 სამუსიკო სასწავლებლის
დირექტორთან **თამარ შენგელიასთან**. უძღვება მუსიკისმცოდნე
თამარ თავაშვაძე)

2

თბილისის გ. ფალიაშვილის სახელობის №1 სამუსიკო სასწავლებელი, ანუ, როგორც მას ხშირად უწოდებენ, „ნიჭიერთა ათწლედი“, თითქმის საუკუნოვან ისტორიას ითვლის. „ნიჭიერთა ათწლედი“ ნამდვილად ამართლებს თავის სახელს. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ

მის კედლებში აღიზარდა მთელი ქართული მუსიკალური ელიტა. სხვადასხვა დროს აქ სწავლობდნენ სულხან ცინცაძე, სულხან ნასიძე, ბიძინა კვერნაძე, ჯანსუღ კახიძე, ნოდარ გაბუნია, მედეა ამირანაშვილი, გურაბ და ეთერ ანჯაფარიძეები, ელისო ვირსალაძე, დები იაშვი-

ლები, ლიანა ისაკაძე, ლექსო თორაძე, საქართველოს სახელმწიფო კვარტეტის მთელი შემადგენლობა, ელი-სო ბოლქვაძე, ლიზა ბათიაშვილი, ნინო გვეტაძე, ხატია ბუნიათიშვილი და მრავალი სხვა.

დღეს „ნიჭიერთა ათწლედი“ მრავალი პრობლემის წინაშე დგას — არა აქვს საკუთარი შენობა, სავალალო მდგომარეობაშია მუსიკალური ინსტრუმენტები, ფაქტიურად განადგურებულია ბიბლიოთეკა და ფონოთეკა. უარყოფითად იმოქმედა სკოლაზე განათლების რეფორმამაც — მომავალ მუსიკოსებს ძალიან ცოტა დრო რჩებათ ინსტრუმენტთან სამუცადინოდ.

დიდი ხანი არ არის, რაც სკოლის ხელმძღვანელად მისივე კურსდამთავრებული ქალბატონი თამარ შენგელია დაინიშნა. ქალბატონი თამარი ჟურნალ „მუსიკას“ სკოლის პრობლემებსა და სამომავლო გეგმებზე ესაუბრა.

— ქალბატონო თამარ, თქვენ ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის პირველ სამუსიკო სასწავლებელს, იგივე „ნიჭიერთა ათწლედს“, იმ დროს ჩაუდექით სათავეში, როდესაც ამ უდიდესი ტრადიციების მქონე სკოლას მრავალი პრობლემა აქვს.

— პრობლემები უკვე დიდი ხანი აქვს ამ სკოლას. მე აქ მოვედი იმ დროს, როდესაც სიტუაციამ უკვე კრიტიკულ ზღვარს მიაღწია. სკოლა, ფაქტობრივად, დაშლილია. ვგულისხმობ როგორც მატერიალურ ბაზას, ასევე სასწავლებლის სტრუქტურას. ერთადერთი, რაც გაგვაჩნია, გახლავთ მაღალი კლასის პედაგოგები, საქმის ერთგული, შრომისმოყვარე ადამიანები და ნიჭიერი ბავშვები.

— როგორ გესახებათ ამ პრობლემების გადაჭრა?

— პირველ რიგში ეს სახელმწიფომ უნდა გადაჭრას. ცივილიზებულ საზოგადოებაში, როგორც წესი, ხელოვნების მხარდაჭერის საქმეში კერძო ბიზნესიც მონაწილეობს. ჩვენ ორივე მათგანის თანადგომის იმედი გვაქვს. ვერც ერთი დირექტორი ამას მართო ვერ დაძლევს. „ნიჭიერთა ათწლედი“ არ გახლავთ უბრალოდ სამუსიკო სასწავლებელი, სადაც ბავშვები მოდიან მუსიკასთან ზიარების სურვილით. ეს სკოლა ათწლეულების მანძილზე მრდიდა პროფესიონალებს. სწორედ ათწლედი განაპირობებს, თუ როგორ ვითარდება ქართული სამუსიკო ხელოვნება. ყველა სახელმწიფოს

ხომ აქვს თავისი პრიორიტეტები — ზოგან ნანოტექნოლოგიებია, ზოგან — მოდის ინდუსტრია, ზოგანაც — ნავთობი... მიმაჩნია, რომ ჩვენი ქვეყნისთვის პრიორიტეტული სწორედ სამუსიკო ხელოვნებაა. ქართველები მუსიკალური ნიჭით დაჯილდოებულები ვართ, კლასიკური მუსიკა გახლავთ ის სფერო, სადაც მსოფლიო დონის მიღწევები გვაქვს. ამდენად, თუ ხელისუფლება ამას გააცნობიერებს და ადეკვატური დამოკიდებულება იქნება სკოლისადმი, ყველა პრობლემის მოგვარება არის შესაძლებელი. თუ ინტერესი არ იქნა, არავითარი მნიშვნელობა არ აქვს ვინ იქნება სკოლის სათავეში — მე თუ ვინმე სხვა, ბოლო-ბოლო დაინგრევა ყველაფერი და დაიშლება...

— თქვენ თვლით, რომ საქართველო სწორედ მუსიკით უნდა გაიცნოს მსოფლიოში?

— უნდა გაიცნოს კი არა, იცნობს, უკვე ძალიან ბევრი წელია და თან ძალიან კარგი მხრიდან. გარდა ამისა, ჩვენ უნიკალურები ვართ იმიტაც, რომ ჯერ წარმოვადგენთ რეზულტატს და მხოლოდ ამის შემდეგ ვითხოვთ ინვესტიციებს. ყველა სხვა შემთხვევაში არის პირიქით. მაშინ, როდესაც „ათწლედს“ უკვე წლებია არანაირი პირობები არა აქვს, აქ მაინც გამარდეს დიდი მუსიკოსები. თუ ხელს შეგვიწყობენ, დაგვეხმარებიან, დარწმუნებული ვარ, რომ განუღო ძალისხმევას რეზულტატი ერთიასად გადააჭარბებს. ამას გარანტირებაც არ სჭირდება.

— როგორ ფიქრობთ, სახელმწიფოს მხრიდან არის ინტერესი სამუსიკო ხელოვნებისადმი?

— ნამდვილად არის, ამაზე მეტყველებს უამრავი ღონისძიება თუ კონცერტი. მართო შემოდგომაზე ოთხი ფესტივალი ჩატარდა. საერთოდ, ადამიანებს უყვართ მუსიკა. ვიცი ადამიანები, რომლებიც არ დადიან მუზეუმებში, თეატრებში, მაგრამ არ ვიცი ადამიანი, რომელიც არ უსმენს მუსიკას. შეიძლება ვინმეს კლასიკური მუსიკა არ მოსწონდეს მაგრამ უსმენდეს ჯაზს, ესტრადას ჟანრს მნიშვნელობა არა აქვს, მუსიკისადმი გულგრილი არავინ მეგულება

— „ათწლედს“ დიდი ხანია არ აქვს საკუთარი შენობა. ხომ არ არის სიახლე ამ კუთხით?

— ვიცით, რომ არის ერთიანი ამრი, რომ ჩვენ უნდა გვქონდეს სხვა შენობა. ახლა კულტურის მინისტრ

ბატონ ნიკა რურუსთან ერთად ვართ გამოსავლის ძიებაში.

— „ათწლედი“, განათლების რეფორმის დაწყებამდე, მთელ სასწავლო კომპლექსს წარმოადგენდა, სადაც უშუალოდ სამუსიკო სკოლასთან ერთად გაერთიანებული იყო ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლა და ინტერნატი. ახლა ასე არ არის. როგორ ფიქრობთ, რამდენად მიზანშეწონილია, რომ თქვენს მოსწავლეებს აქ გაკვეთილების შემდეგ მოსვლა და გზაში დროის დაკარგვა უხდებათ?

— მოგახსენებთ. ადრე, მათ შორის მაშინაც, მე რომ ვსწავლობდი, დღის განრიგში ზოგადი საგნები მუსიკალურ საგნებთან ერთად იყო შერწყმული, სკოლა მთელი დღე ფუსფუსებდა... დღეს ასე აღარაა. აქ რომ დავინყე მუშაობა, სამი საკითხი ერთდროულად დავაყენე: შენობა, ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლა და ინტერნატი. არაფერი ეშველება ამ სიტუაციას, თუ ამ სამი სტრუქტურის ერთიანობა არ იქნება. თუმცა, ამ სამიდან ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლა გამოვყავი. დღეს ცხოვრება ისედაც რთულია, ეკოლოგიაც ცუდია... ადრე იყო საშუალება გაძრომის, გაცდენის, არჩაბარების... ახლა, როდესაც გამკაცრდა ყველაფერი, ჩვენი ბავშვებიც ისევე დადიან სკოლაში და სწავლობენ, როგორც სხვები, სხვა გზა არა აქვთ. ისინი რვა საათზე დგებიან, ცხრიდან სამამდე სკოლაში არიან. გაკვეთილების დასრულების შემდეგ ქალაქის სხვადასხვა უბნიდან მოდიან მეტროთი ან ავტობუსით რუსთაველამდე, ფეხით ამოივლიან აღმართს და სადღაც ხუთისკენ დაილილები, მშვირები, იწყებენ აქ მეცადინეობას. სახლში დაბრუნებასაც საათნახევარი-ორი საათი სჭირდება, მერე სკოლის გაკვეთილებიც ხომ უნდა მოამზადონ?! ფაქტობრივად, სპეციალობის მეცადინეობის საშუალება ამ ბავშვებს არა აქვთ. მუსიკოსობა კი ის პროფესიაა, რომელიც ბავშვისაგან მოითხოვს, მინიმუმ, ოთხსაათიან მეცადინეობას მხოლოდ სპეციალობაში. თეორიული საგნების შესწავლასაც ხომ დრო უნდა. ბევრი ბავშვი ამ რეჟიმს ვერ უძლებს და მუსიკას თავს ანებებს.

მივსალმები რეფორმას განათლების სისტემაში, მაგრამ ამ რეფორმამ არ უნდა შეინიროს საქართველოში სამუსიკო ხელოვნება. გადაჭარბების გარეშე ვამბობ ამას. დაახლოებით ხუთი წელია, რაც ათწლეულს

აღარ აქვს თავისი ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლა და უკვე ვხედავთ შედეგს — წელს კონსერვატორიაში ჩასაბერ საკრავებზე ჩაბარების მსურველები თითქმის არ აღმოჩნდნენ, საფორტეპიანო ფაკულტეტზეც კი კონკურსი საერთოდ არ იყო, მაშინ, როდესაც ადრე ერთ ადგილზე ათი აბიტურიენტი მოდიოდა ხოლმე.

— ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლა ალბათ იმითმ გაუქმდა, რომ აქ ზოგადი საგნები გამარტივებულად ისწავლებოდა და მოსწავლე სრულფასოვან საშუალო განათლებას ვერ იღებდა.

— არავითარ შემთხვევაში არ დაგეთანხმებით. აქ იყო არა გამარტივებული, არამედ ადაპტირებული სწავლება. ჩვენი სკოლის კურსდამთავრებულები დღეს არიან მსახიობები, მხატვრები, არქიტექტორები, ისტორიკოსები, ქიმიკოსიც კი. ბუნებრივია, ამ სკოლის აღსაზრდელები მუსიკას ან სხვა ჰუმანიტარულ დარგებს ანიჭებენ უპირატესობას. რაც შეეხება სრულფასოვან განათლებას, რაზეც თქვენ დამისვით შეკითხვა, არა მგონია, განათლების ნაკლებობა ჰქონდეს ელისო ვირსალაძეს, გიბი ამირეჯიბს ან ნოდარ გაბუნias.

— როგორც ჩანს, თქვენ ათწლეულის ინტერნატის აღდგენაც საჭიროდ მიგაჩნიათ?

— აუცილებლად.

— ზოგადად რა მიზანი აქვს „ნიჭიერთა ათწლეულს“?

— „ათწლეულის“ ამოცანაა გააგრძელოს ქართული სამუსიკო ტრადიციები და განავითაროს თანამედროვე მუსიკალური სპეციალობები, აღჭურვოს ნიჭიერი ახალგაზრდები იმ უნარებით, რომლებიც ხელს შეუწყობს მათ უმაღლესი განათლების მიღებაში და მომავალი კარიერის ჩამოყალიბებაში.

— იქნებ გვითხრათ „ათწლეულში“ სწავლა უფასოა, თუ მარტო განსაკუთრებით ნიჭიერი ბავშვები თავისუფლდებიან სწავლის გადასახადისაგან?

— „ათწლეულში“ რამდენიმე წლის წინ შემოიღეს ფასიანი სწავლება. მე რომ მოვედი, პირველი, რაც გავაკეთე, გავაუქმე ფასიანი სექტორი. ამ სკოლაში უფასოდ უნდა სწავლობდეს ყველა ის ბავშვი, ვინც თავისი მონაცემებით შეესაბამება სკოლის სახელს „ნიჭიერთა ათწლეული“.

— ოფიციალურად სკოლას ასე რომ არ ჰქვია?

— დიახ, ასეა, მაგრამ ოფიციალურ სახელზე მე-

ტად ძვირფასია ეს წოდება, რომელიც კი არ დაარქვეს, არამედ ამ სკოლამ მოიპოვა ძალიან ნიჭიერი ხალხის თითქმის საუკუნოვანი შრომის ფასად.

– გამოდის, რომ თქვენ გაქვთ გარკვეული სტანდარტები და ვინც ამ სტანდარტს ვერ დააკმაყოფილებს, სკოლიდან გაუშვებთ?

– ჩემი აზრით, ეს სტანდარტები ახლა ცოტა დაწეულიც კია. ბავშვების რაოდენობაც ძალიანაა გაზრდილი. მე რომ ვსწავლობდი, სკოლაში იყო დაახლოებით 400 მოსწავლე, ახლა არის 640. ვერ ვიტყვი, რომ ყველა მათგანი მუსიკალურად ნიჭიერია. მინდა მოსწავლეთა რაოდენობა თანდათან შევამციროთ და დავიტოვოთ მხოლოდ ისინი, ვისაც დანამდვილებით აქვს პოტენციალი მომავალში გახდეს მუსიკოსი.

– არსებობს ასევე მოსაზრება, რომ პროგრამები, რომლებითაც ათწლეულის მოსწავლეები სწავლობენ, ძალიან რთულია და მათი ასაკისთვის შეუფერებელი. ისინი, ფაქტობრივად, მთელ დღეს ინსტრუმენტთან ატარებენ. რას გვეტყვით ამის შესახებ, რამდენად მიზანშეწონილია ბავშვების ასეთი დატვირთვა?

– გეთანხმებით, ბავშვებს უჭირთ... მათთვის ძნელია ერთ ადგილას დიდხანს გაჩერება. ხშირად ეს ხდება დედების, ბებიების ძალისხმევით. დარწმუნებული ვარ, ძალიან უკმაყოფილო იყო ბავშვობაში ლექსო თორაძე, როცა მშობლები აიძულებდნენ ბევრი დაეკრა, მაგრამ ახლა, ალბათ, ყოველდღე დედას მადლობას უხდის. შვიდი-რვა წლის ასაკში ბავშვი ვერ აცნობიერებს რისთვის იტანჯება. სამწუხაროდ, დიდ ასაკში ამ პროფესიის დაუფლება უკვე დაგვიანებულია. სხვა გამოსავალი არ არის, ბავშვმა უნდა იმეცადინოს, თუმცა საკმარისი არ არის მხოლოდ ამეცადინო და აკვრევი, ძალიან მნიშვნელოვანია შეაყვარო ბავშვებს მუსიკა, დააინტერესო. დღეს ეს განსაკუთრებით რთულია, როცა კონკურენციას ინტერნეტი გვინევს.

– ბევრ სამუსიკო სკოლას ინსტრუმენტების პრობლემა აქვს. როგორი მდგომარეობაა თქვენთან?

– ჩვენთვისაც ინსტრუმენტები საშინელი პრობლემაა – ბაზა, ალბათ, ორმოცდაათი წელია არ განახლებულა. ამასთან, ათწლეულები საკმაოდ დიდი ხნის მანძილზე არ იყო გათბობა, ტემპერატურის ცვალებადობამ კი ინსტრუმენტები ძალზე დააზიანა.

გვაქვს ასევე ჩასაბერი და სიმებიანი ინსტრუმენტების პრობლემა.

– ბიბლიოთეკა?

– ბიბლიოთეკა საშინელ მდგომარეობაშია. წიგნების ნაწილი პირველ სართულზე ნესტიან ოთახში ყოფილა და ღებოდა. რაღაც ნაწილი მოთავსებულია პატარა ოთახში, სადაც ბიბლიოთეკარი ასრულებს აკრობატულ ილეთებს, რომ სასურველ თარომდე მივიდეს. ახალი ლიტერატურა კი ათეული წლებია არ შეძენილა. ასეთივე მძიმე მდგომარეობაშია ფონოთეკაც.

– თქვენი კიდევ ერთი პრობლემა დარბაზია, არა?

– სამწუხაროდ, ჩვენ არ გვაქვს ჩვენი დარბაზი, არადა, მუსიკოსი ბავშვობიდან უნდა მიეჩვიოს საშვიმო გარემოსა და სცენას, ეს პროფესიის ნაწილია.

– ახლა დარბაზებს ქირაობთ?

– მე წელს ჯერ არ მომიწია კონცერტების სეზონმა. ჩვენ გადავხედავთ ურთიერთობებს კონსერვატორიასთან და იმედა, საერთო ენას გამოვნახავთ, ვინაიდან მათ ინტერესებიც შედის, რომ ეს სკოლა ფეხზე დადგეს.

– თბილისში თქვენი სკოლის მსგავსი კიდევ ორი სამუსიკო სკოლა არსებობს: მე-2 სამუსიკო სასწავლებელი და კონსერვატორიასთან არსებული სამუსიკო სემინარია. ხომ არ გეგმავთ საერთო სასწავლო გეგმის შექმნას?

– სხვა სკოლებზე ვერაფერს ვეტყვით. აქ იმდენი საქმეა, უბრალოდ, სხვა სკოლებზე ფიქრის დრო და ძალა არ მყოფნის. მკაფიოდ ვიცი რისი გაკეთება მინდა აქ. თუ იქნება ისეთი პროექტები, სადაც ჩვენი თანამშრომლობა ბავშვებისთვის სასარგებლო იქნება, სიამოვნებით ვითანამშრომლებთ.

– რა სიახლეების დაწერგვას აპირებთ სკოლაში?

– ძალიან მინდა, რომ „ათწლეულის“ ბაზაზე მაღალ კლასებში არსებობდეს ხმის ოპერატორის კურსები. ჩვენ ძალიან გვჭირდება ამ საქმის პროფესიონალები, რომლებმაც იციან როგორ მიაღწიონ სასურველ ჟღერადობას ღია, თუ დახურულ სივრცეში, როგორ აწარმოონ ცოცხალი კონცერტების ან სტუდიური ჩანაწერები. ამის პრობლემა არსებობს და მის გადასაჭრელად არც მხოლოდ აპარატურის შეძენა საკმარისი და არც მარტო იმის სწავლება, თუ რომელ ლილაკს უნდა და-

ვაჭირო თითი. მიმაჩნია, რომ ხმის ოპერატორს უნდა ჰქონდეს კარგი მუსიკალური განათლება და უკვე შემდეგ აითვისოს ეს აპარატურა. მხოლოდ ამ შემთხვევაში იქნება ეფექტური მისი მოღვაწეობა.

ასევე მინდა დავხერგო არანაყოების სწავლება და საკონცერტო შემოქმედების მენეჯმენტის კურსი. ვფიქრობ, რომ მენეჯმენტის კურსის რამდენიმე ლექციის მოსმენა ძალიან სასარგებლო იქნება მომავალი შემსრულებლის ან იმპრესარიოსათვის. მიუხედავად მათი პროფესიული თვისებებისა, რომლისთვისაც დამახასიათებელია ექსტრემალური მგრძნობელობა, თანამედროვე მუსიკოსს უნდა ესმოდეს საბაზრო ეკონომიკის არსი და მისი ფუნქციონირების მექანიზმები. დღეს ხელოვნება ძალიან დიდად არის დამოკიდებული მატერიალურ მხარეზე. ამას ვერ გაექცევი. მოგვწონს თუ არ მოგვწონს, რეალობის იგნორირებას ვერ შევძლებთ. თუ ადამიანი არ აწყვა ახალ ტენდენციებს, თამაშის ახალ წესებს, ის ხდება მარგინალი.

— **კიდევ რა სიახლეებს გეგმავთ?**

— ჩვენ დავაარსეთ საქართველოში სამუსიკო ხელოვნების განვითარებისა და ხელშეწყობის ფონდი, რომელშიც გაერთიანდება ყველა ის ადამიანი, ვისაც აღელვებს სკოლის ბედი, ზოგადად, ქართული სამუსიკო ხელოვნების მომავალი, გააჩნია სერიოზული ავტორიტეტი, კონტაქტები, ფინანსური თუ ადმინისტრაციული რესურსი და აქვს სურვილი საკუთარი შესაძლებლობები სკოლის აღორძინების საქმეს მოახმაროს.

დიდი მადლობა საინტერესო ინტერვიუსათვის, წარმატებას გისურვებთ.

ფესტივალების ძვეყანა

საქართველოში უკვე დამკვიდრდა ტრადიცია მრავალი მუსიკალური ფესტივალისა, რაც იმის ნიშანია, რომ ჩვენთან შემოქმედებითი ცხოვრება ნამდვილად ჩქეფს. აგვისტოში, აჭარაში ჩატარებული „ღამის სერენადების“ შემდეგ, სექტემბერში, „შემოდგომის თბილისი“ დაიწყო. ოქტომბერში, მას თელავში მუსიკის საერთაშორისო ფესტივალი მოჰყვა; შემდეგ კი, ოქტომბრის მინურულს, თბილისში ჯაზ-ფესტივალი გაიმართა. ძნელია მიაღწევო ყველა ამ საინტერესო მოვლენას თვალი, თუმცა მე მაინც შევეცადე და პირველი ორი ფესტივალის გარშემო ცოტაოდენი დაკვირვება ვანარმოე. გთავაზობთ ამის შედეგებს

«ღამის სერენადები» ბათუმსა და გონიოში

ვისაც ახსოვს ლიანა ისაკაძის „ღამის სერენადები“ ბიჭვინთაში, ნამდვილად გაეხარებოდა, რომ იგივე ფესტივალი აჭარაში წელს უკვე მესამედ ჩატარდა.

მე პირადად, შარშან პირველად და წელს უკვე მეორედ დავესწარი ამ ფესტივალს. შარშან უკლებლივ ყველა კონცერტზე მოვახერხე წასვლა. წელს კი ოთხი კონცერტიდან – მხოლოდ ორზე. სწორედ ამაზე მოვიფიქრობ.

ჯერ შარშანდელთან დაკავშირებით მინდა ასეთი რამ გავცხენო: იმ განზილებულ მაყურებლებს მოვიგონებ, რომლებიც აღშფოთებულს ვერ მალავდნენ, რომ გახსნის დღეს პიანისტ ვლადიმერ ბერეზოვსკის ჩამო-

უსვლელობის გამო, ორგანოზატორებმა მათ ექსპრომტად ლიანა ისაკაძე შესთავაზეს. ამას გარდა, პროგრამას ნიკა მეშანიშვილის „ქართული კინოს“ პროექტი დაემატა, რომელიც ფორსმაჟორის გამო ნაწილობრივ ფონოგრამით წავიდა, რამაც კიდევ უფრო აღაშფოთა პლიაჟიდან მოსული პუბლიკა. ძალიან ვწუხვარ, რომ ნეგატივს უფრო ადვილად ვეძებთ ყველაფერში, ვიდრე პოზიტივს და იმის ნაცვლად, რომ გავიხაროთ თუ როგორ მოასწრეს გამოსავლის პოვნა და საერთოდ, ფესტივალის გახსნის დღის გადარჩენა, მხოლოდ უკმაყოფილებას გამოვხატავთ.

თუ შარშან ზოგიერთი მომთხოვნი მსმენელი გან-

ლიანა ისააკიძე

ბილდა ბერეზოვსკის ჩამოუსვლელობის გამო, ვეტყვი, რომ წლევეანდელი „ღამის სერენადების“ ყველა მონაწილე სტუმარი უკლებლივ ჩამოვიდა. ჩამოვიდნენ იმიტომაც, რომ სიამოვნებით განვევრიანდნენ ლიანა ისააკიძის ახალ ანსამბლში, სახელწოდებით: „ფეისბუქის ვირტუოზები“.

ქ-ნ ლიანას ვკითხეთ, თუ როგორ მოუვიდა მას ამ ახალი ანსამბლის შექმნის იდეა:

„- მე ვღებულობ სიამოვნებას ცხოვრებისგან და ამიტომაც ყოველთვის ვიგონებ ხოლმე კარგ რაღაცეებს! ფეისბუქი ყოფილაო, რაღაც ეგეთი, გავიგე, შარშან დამბატიყეს, რომ შევსულიყავი ქსელში... მეც შევედი! ჰოდა, ამომივიდა იმდენი მეგობარი, გადასარევი ხალხი, მთელი მსოფლიოდან, იმდენი ნაცნობი, უცნობიც... მეც ვფიქრე, არ უნდა გავახარო ამდენი მეგობარი-მე-

თქი? ჰოდა შევკრიბე ეს გენიოსები მთელი მსოფლიოდან. ყველას სიამოვნებით მოუნდა ამ ახალ ორკესტრში დაკვრა და მეც გადავწყვიტე მათი მონაწილეობა „ღამის სერენადებთან“ დაკავშირებით.“

„ფეისბუქის ვირტუოზები“ არ არის მუდმივმოქმედი ანსამბლი ერთი საცხოვრებელი ადგილით. მისი წევრები წარმატებულად მოღვაწეობენ მსოფლიოს სხვადასხვა წერტილში; ხოლო როდესაც მათ „ფეისბუქის ვირტუოზების“ დამაარსებელი და მუსიკის მაგი ლიანა ისააკიძე მოუხმობს, ყველანი ერთ ადგილზე ჩნდებიან და სასწაულებიც მაშინ იწყება.

ჩამოგივლით მათ, რათა დაინტერესების შემთხვევაში, თქვენ თვითონაც შეძლოთ ინტერნეტით მათი პროფესიული პორტფოლიოს გაცნობა:

ალექსანდრე რუდინი — ჩელო (რუსეთი), იური

ჟისლინი — ალტი (ინგლისი), ფიოდორ რუდინი — ვიოლინო (საფრანგეთი), ანა ლიბა ბებროდნი — ვიოლინო (ფინეთი), ელენა დადუკევიჩი — ვიოლინო (უკრაინა), დიმიტრი ბერლინსკი — ვიოლინო (აშშ), ევგენი ჟუკი — ვიოლინო (გერმანია), ალექსი ლუდევიგი — ალტი (რუსეთი), თამარა მელიქიანი — ჩელო (გერმანია), კატია სკანავი — ფორტეპიანო (რუსეთი, საბერძნეთი), ალისა მარგულისი — ვიოლინო (გერმანია), ალექსანდრე პავჩინსკი — ვიოლინო (პორტუგალია), ალექსანდრე ბარანოვი — ვიოლინო (შვეიცარია).

საქართველოდან: დავით მუქერია — დირიჟორი, თამარ ლიჩელი — ფორტეპიანო, ქეთევან თუშმალიშვილი — ვიოლინო, გივი ნასარიძე — ვიოლინო, ეკატერინე ფანცხავა — ვიოლინო, გიორგი თავაური — ალტი, გიორგი ჯორჯაძე — ჩელო, სერგო ეროიანი — ალტი, ანასტასია წერეთელი — ჩელო, დიმიტრი გაგულიძე — კონტრაბასი.

ფესტივალის დღეები: 25–28 აგვისტო. ადგილი: 25 – ბათუმი. 26–28 გონიო.

25-ში კონცერტი ახლადგახსნილ ბათუმის ოპერის თეატრში ჩატარდა. ვისაც ეს შენობა არ გინახავთ, ნამდვილად ღირს, რომ ერთხელ მაინც ეწვიოთ. ერთმა ახალგაზრდა არქიტექტორმა მას „სტიქიური კიჩი“ შეარქვა, რაც ჩემის აზრით, ზუსტად გამოხატავს ამ შენობის სტილს. იქ დამსწრე ბათუმის საზოგადოება შენობით აღფრთოვანებას ვერ მალავდა და ქანდაკება — მსახიობებთან, რომლებიც ბედის ირონიით, „მოძრაობის თეატრის“ წარმომადგენლები იყვნენ, სურათებს იღებდნენ.

ალბათ, ყველაფერს მივეჩვევით და ამ ახალ შენობასაც, როგორც ყველაფერ დანარჩენს. თუმცა იმ სალამოს ჰოლში სეირნობისას ისეთი უჩვეულო გრძნობა მქონდა, თითქმის თეთრ საქორწილო ტორტში აღმოვჩნდი შიგნიდან. თეთრ ჰოლთან შედარებით საკონცერტო დარბაზის ოქროსფერ-წითელი გამა ძალიან პომპეზური ჩარჩო აღმოჩნდა ლიანას „ღამის სერენადებისთვის“; მგონია, რომ მათ უფრო თავისუფალი, არტისტული სივრცე ესაჭიროებათ, რაც გონიოს ციხე-სიმაგრეს ნამდვილად გააჩნია.

გახსნის დღეს შემოგვთავაზეს ორი საორკესტრო

უვერტიურა და ორი კონცერტი. პირველ ორზე მოვინწყინეთ (ორივე რატომღაც ზედიზედ და უხალისოდ შესრულდა), მეორე ორზე კი გავიხარეთ. ალექსანდრე რუდინმა ფანტასტიკურად შეასრულა ჩაიკოვსკის „ვარიაციები როკოკოს თემაზე“ ჩელოსა და ორკესტრისათვის და მინდა აღვნიშნო, რომ ბათუმის ორკესტრმა, დავით მუქერიას დირიჟორობით, აქ უკვე ღირსეული პარტნიორობა გაუწია მსოფლიოში განთქმულ ვიოლონჩელისტს.

საინტერესოა სხვადასხვა ქალაქების აუდიტორიების შედარება ერთმანეთთან: მაგალითად, განსხვავებით თბილისელებისგან, ბათუმელებმა კარგად იცოდნენ, რომ კონცერტის ნაწილებს შორის ტაშის დაკვრა არაა საჭირო; სამაგიეროდ, დედაქალაქელებს პატარა ბავშვები არ დაჰყავთ კონცერტზე; ბათუმში კი ამან, კონცერტის მსვლელობის დროს «საინტერესო» ხმოვანი კამუსები გამოიწვია.

მეორე კონცერტი ლიანა ისაკაძემ და ალექსანდრე რუდინმა ერთად დაუკრეს. ეს იყო გაეტანო დონიკეტის ორმაგი კონცერტი ვიოლინოს, ჩელოსა და ორკესტრისათვის, რომელიც მე პირადად, პირველად მოვისმინე. დონიკეტის საოპერო კომპოზიტორის ნიჭის თაყვანისმცემელმა, ამ კონცერტით აღფრთოვანება მხოლოდ შემსრულებლების ხარჯზე მომიწია. დარბაზის პომპეზურ სივრცეს ვერც ლიანას ცვეხლოვანი ტემპერამენტი და უსაყვარლესი ღიმილი მოერია და მთლიანობაში კონცერტი შედგა, მაგრამ დღესასწაული არა.

ფესტივალის შემდეგი კონცერტი, რომელზეც მოვხვდი, რიგით მესამე, ნამდვილად სადღესასწაულო გახლდათ. იგი თავისუფალ სივრცეში, გონიოს ციხე-სიმაგრის საზაფხულო სკენაზე გაიმართა. ერთადერთი დისკომფორტი ის იყო, რომ აკუსტიკური პრობლემის გამო მუსიკალურ საკრავებს მიკროფონები აძლიერებდნენ, რაც ხანდახან, მუსიკოსების მიერ გამოწვეულ არასასურველ ხმაურსაც (პერანგის ხახუნი და ა.შ.) აძლიერებდა. ვისურვებდი, რომ მომავალში, გონიოში, ანტიკური ამფითეატრი აშენდეს, თავისი არაჩვეულებრივი აკუსტიკით და «ღამის სერენადების» ღია ცის ქვეშ უკვე გამაძლიერებლების გარეშე მოგვესმინოს. თუმცა იმ დღის განსხვავებული სპეციფიკის გამო ამან ძლიერ არ შეგვანუხა, რადგანაც ვიცოდით, რომ იმ დღეს მუსიკო-

რეჟო ჩხიკვიშვილი

სებს უნდა ეხუმრათ.

მუსიკოსებმა ჯერ შეასრულეს «სერიოზული» მუსიკა, ანუ ჩაიკოვსკის სექსტეტი «ფლორენციული სუვენირები», სადაც ჩვენ კიდეც ერთხელ დავრწმუნდით, რომ საქმე გვაქვს ძალიან მაღალი კლასის შემსრულებლებთან, ხოლო მეორე განყოფილება პროგრამაში გამოცხადებული იყო, როგორც «მუსიკოსები ხუმრობენ», სადაც ლიანას აღიარება, — რომ ის «ღებულობს სიამოვნებას ცხოვრებისგან და სულ ახალს და კარგ რაღაცეებს იგონებს» — ნამდვილად სისრულეში ვიხილეთ.

პირველად, ფესტივალი «მუსიკოსები ხუმრობენ» ლიანა ისაკაძემ 1987 წელს განახორციელა ფილარმონიის დიდ საკონცერტო დარბაზში. მაშინ ზედიზედ რამდენიმე კონცერტი ჩატარდა და ხალისი და ფანტაზია ნამდვილად არ აკლდა ამ სანახაობებს. ლიანას მუსიკოსების ხუმრობებისკენ თურმე მხატვარ — გერარდ ჰოფენუნგის გრაფიკულმა ნამუშევრებმა უბიძგა.

ჰოფენუნგის სახუმარო სკეტჩებს, მუსიკოსების თემებზე, ჩვენ «ლამის სერენადების» ბუკლეტში გავეცანით. ვინც პირადად იცნობს მუსიკოსებს, კარგად იცის, რომ მათ სცენის მიღმა გართობა და მუსიკალური ხუმრობები ძალიან უყვართ; ჰოდა, რა გასაკვირია, რომ ლიანა ისაკაძეს, მსოფლიოში ყველაზე გულწრფელი ღიმილის პატრონს, შინაურული ხუმრობები დიდ მაყურებელთან გამოსატანად არ ენანებოდა?

სამწუხაროდ, 24 წლის წინ, ლიანა ისაკაძეს ყველამ ვერ გაუგო; «მუსიკოსების ხუმრობების» მიმართ კრიტიკული შენიშვნები დადებით გამოხმაურებებს ანიიტრალებდა. ერთმა ცნობილმა მუსიკისმცოდნემ, რომელიც საერთოდ იშვიათად იღიმება, როდესაც შუბერტის «ავე-მარია» ნასოსზე შესრულდა, ნამოიყვირა: «ეს სირცხვილია!» და დატოვა დარბაზი პროტესტის ნიშნად, სამაგიეროდ, ვინც დავრჩით დარბაზში კიდეც დიდხანს ვიცინოდით მუსიკოსების ხუმრობებზე.

არა უშავს, ქალბატონო ლიანა! თქვენს ღიმილს ეს

წყენა არ დასტყობია. მიხარია, რომ აგრძელებთ ღიმილს და კიდევ დიდხანს მინდა გელმეობდეთ და ჩვენც გვახარებდეთ ამით.

«ნუ გეშინია იყო პატიოსანი და თუ ბრბო პატივის აღარ გცემს, დაიმასხოვრე, რომ ბრბო არსებობს წამიერად და პირობითად, როცა კვდება, კვდება მარადიულად — შენ კი შეგიძლია მარადიულად იყო ცოცხალი» (ლიანა ისაკაძის მედიტაციებიდან).

რამდენიმე წლის წინ, წინანდალში, გიდონ კრემერმაკ თავის ანსამბლთან ერთად კონცერტის მეორე განყოფილებაში «მუსიკოსების ხუმრობები» გამართა, თუმცა ეს უკვე სხვა დრო, სხვა ხალხი და სხვა ადგილი იყო. მაშინ კრემერის კრიტიკა უკვე ვერავინ გახედა.

გონიოს კონცერტის მხიარულებას კი ჩვენი საყვარელი და მონატრებული მსახიობი, რეზო ჩხიკვიშვილი გაუძღვა. ვერ აგინერთ, რა შარში და იუმორი გადმოაფრქვია მან! არც კი ვიცი, რეზოზე უკეთ ამას ვინ გააკეთებდა.

არც ის ვიცოდი, რომ რეზო თვითონაც გადასარეკად უკრავს ჯაზს. იმ საღამოს რეზომ საზოგადოების გული ბევრჯერ მოიგო და ჯაზური იმპროვიზაციების დროს მართლაც ფეიერვერკი დაატრიალა!

«ფეისბუქის ვირტუოლების» ყველა წევრი იმ საღამოს სიამოვნებით «ხუმრობდა»: მაგალითად, ზოგი კოსტუმში გამოდიოდა, თუ საჭირო იყო უსტვენდა ან მოვრალს ანსახიერებდა.

მევიოლინე თედორე რუდინმა დრამატული მსახიობობაც კი იტვირთა: საცურაო კოსტიუმში გამოწყობილი ცოტა ხანს თურქულად გაესაუბრა საზოგადოებას; პასუხებმაც აჭარლებსგან არ დააყოვნა. შემდეგ კი “ხუმრობების” დამაგვირგვინებელი ნომერი, ლიანასთან ერთად შეასრულა. ნომერი ასე დაიწყო: ლიანა გამოვიდა ვიოლინოთი და აქაოდა მარჯვენა ხელი მტკივალ, საბანაო კოსტიუმში გამოწყობილ რუდინს სთხოვა დახმარება. თედორეს ხეში ეჭირა, ხოლო ლიანა მხოლოდ მარცხენა ხელის თითებით უკრავდა. ძალიან ჩქარი და ვირტუოზული პიესა ისე დაუკრეს, თითქოს ერთი ადამიანი უკრავსო!

ეს იყო ისეთი ეფექტური, რომ დარბაზი ოვაციებით და ტაპით აფეთქდა. არადა ვიცით, რომ ძალიან ძნელი იყო ამის გაკეთება! ამას გარდა, რუდინი პარალელურად,

დაკვრისგან პაუზებში, სიგარეტსაც ეწეოდა.

მართალია, წელს ყველა მუსიკალური ნომერი ერთნაირად სასაცილო არ გამოუვიდათ, მაგრამ ნუ განვსჯით მათ მკაცრად. აქ ხომ რეჟისორები და სცენარის ავტორებიც თვითონ მუსიკოსები არიან; ჰოდა, მათ ფანტასტიკურად დაგვიკრეს და გვაშხიარულეს. ჩვენც, შავის ზღვის ნაპირზე გარუჯვის შემდეგ, ვისიამოვნოთ იმ დღესასწაულით, რასაც “ღამის სერენადები” ჰქვია და რასაც ლიანა ისაკაძე ასე უხვად გვთავაზობს ყოველი წლის აგვისტოს ბოლოს.

სამწუხაროდ, ისე მოხდა, რომ ფესტივალის კულმინაციურ, დასკვნითი დღის კონცერტს, მე უკვე თბილისში, ტელევიზიით ვუყურე, მაგრამ ამან, ხელი არ შემეშალა ჩემი აღტაცება გამომეხატა იმ დღით გამომწვეული ემოციით.

28 აგვისტოს საღამო, მარიამობის დღესასწაულს დაემთხვა და ფესტივალის ორგანიზატორებმა დასკვნითი კონცერტი საქველმოქმედო აქციასაც მიუსადაგეს. კერძოდ, შემოწირულობები მახათას მთაზე ღვთისმშობლის სახელობის სამონასტრო კომპლექსის ამენებას უნდა მოხმარებოდა.

მთელი საღამო სცენაზე „ფეისბუქის ვირტუოლების“ კამერული ანსამბლი იყო, ანუ მსოფლიოში აღიარებული სოლისტებით დაკომპლექტებული შემადგენლობა. პროგრამაც საინტერესო და ძალიან მსუყე გახლდათ.

დასაწყისში ჯერ მოცარტის „ღამის პატარა სერენადა“ შესრულდა. პირველი ბგერებიდანვე, მოცარტის ამ ჰიტად ქვეულმა კომპოზიციამ სულ სხვანაირად გაიჟღერა: ამდენი ბრწყინვალე მუსიკოსი, ამდენი ფანტასტიკური ინსტრუმენტი, გონიოს ციხის ზაფხულის სცენაზე — ყველაფერი ეს რაღაც დაუვინყარ ემოციას ბადებდა. პირველ ვიოლინოზე უკრავდა იური ჟისლინი; ორკესტრი უკრავდა დირიჟორის გარეშე; უკრავდნენ როგორც ერთი, შეწყობილად და ძალიან ხალისიანად. როგორ ვოცნებობ ხოლმე, რომ კამერული თუ სიმფონიური ორკესტრის წევრებმა, პროფესიონალიზმთან ერთად, მეტი ხალისი გადმოაფრქვიონ სცენიდან! ალბათ, მსოფლიოში დაფასებული ვირტუოზი თუ არ ხარ, ამის მოთხოვნა რიგითი ორკესტრანტისგან ნამეტანია ჩემის მხრიდან...

შემდეგ დაუკრეს მენდელსონის რე მინორული

თავარ ლიჩელი, კატია სკანავი, ლიანა ისაკაძე

კონცერტი (რომელიც უფრო იშვიათად სრულდება, უფრო პოპულარულ მიმინორულ კონცერტთან შედარებით) ვიოლინოსა და ორკესტრისათვის; სოლისტი დიმიტრი ბერლინსკი. პაგანინის კონკურსის ლაურეატის, ამერიკელი დიმიტრი ბერლინსკის შესრულებას არ შეიძლება აღფრთოვანებაში არ მოეყვანა მსმენელი! 3 ნაწილიან კონცერტში მან გრძნობების მთელი გაბა გადაგვიშალა — დრამატული თხრობიდან (მეორე ნაწილში) გულგრილი მხიარულებამდე (მესამე ნაწილი). უდიდესმა მუსიკოსმა, ბერლინსკიმ, ორკესტრის ვირტუოზ ნევრებთან ერთად, განუმეორებელი შთაბეჭდილება მოახდინა თავისი განონასწორებული და ამავდროულად მგზნებარე ემოციურობით; მაგრამ კონცერტის კულმინაცია ჯერ კიდევ წინ იყო.

შემდეგი ნაწარმოები იყო მოცარტის საფორტეპიანო კონცერტი ორკესტრთან ერთად. სოლისტი — კატია სკანავი. საერთაშორისო აღიარება მას 18 წლის ასაკში მარგარიტა ლონგისა და ჟაკ ტიბოს კონკურსზე გამარჯვებამ მოუტანა. შემდეგ იყო მარია კალასის კონკურსი

საბრეძნეთში და ისევ გამარჯვება. „იგი საოცრად მომხიბვლელი არტისტი და მას არ ეშინია რომანტიკული პიანისტის როლი შესრულოს“, წერდა მასზე „ვამინგტონ პოსტი“ 2000 წელს. მოცარტის შესრულებით მან თავისი რომანტიკული ნატურა დახვეწილ კლასიკურ ჩარჩოებში მოაქცია და გონიოში შეკრებილი მსმენელიც ამით განსაკუთრებით მოიხიბლა.

მეორე განყოფილებაში სცენაზე უკვე ფესტივალის სულისჩამდგმელის, ლიანა ისაკაძის ბოლო გამოსვლას დაეთმო. მან შესრულა ვივალდის მიმინორული სავიოლინო კონცერტი. ლიანას დაუფარავი ემოციურობა ყოველთვის ჩქეფს, მუდამ მასთანაა; სადღაც გეციდან მოედინება თითქოს. ამ კონცერტშიც მას ეს ღვთაებრივი იმპულსი მთელი ნაწარმოების განმავლობაში მოჰქონდა ჩვენამდე და ორკესტრის განუმეორებელი ნევრებიც მას ტოლს არ უდებდნენ ამაში. როგორ ვინანე, რომ კონცერტის დასრულებისას იქ არ ვიყავი! მიხდოდა ჩემი აღფრთოვანების ხმა შემსრულებლების ყურამდე მისულიყო, თუმცა „ბრავო“ — ს ძახილი და ტა-

შის დაკვრა ტელევიზორის წინაც არ დამიკლია!!

მავრამ წინ კიდეც ერთი კულმინაცია გველოდა.

პაგანიის ცნობილი 24-ე კაპრისი, დამუშავებული კამერული ორკესტრისათვის ლიანა ისაკაძის მიერ იყო ის, რასაც მე მთელი კონცერტის და ფესტივალის გეგმის დავარქმევდი. ვირტუოზული ვარიაციები პაგანიის ცნობილ თემაზე რიგრიგობით ორკესტრანტების და სოლისტის, თავად ლიანა ისაკაძის მიერ სრულდებოდა. სოლოს შესრულებისას ორკესტრის რომელიმე წევრი ფეხზე დგებოდა და ისე უკრავდა; შემდეგ ისევ ჯდებოდა და ორკესტრის რიგითი წევრი ხდებოდა. მეხუთე ვარიაცია თავად ლიანამ ისეთ ტემპში და ისეთი ცეცხლით დაუკრა, რომ დასრულებისას შემოჰყვირა სიხარულით, რათა სული მოეთქვა. ორკესტრსაც ეს ცეცხლი გადაედო და კიდეც უფრო მეგზებარე კონკურსი გაიმართა მუსიკოსებს შორის. ამდენი ვირტუოზი ერთად, ამდენი მსოფლიოში საუკეთესო ინსტრუმენტის ჟღერადობა ერთდროულად, ალბათ ძალიან იშვიათი მოვლენაა საკონცერტო პრაქტიკაში და ჩვენ, ტელემაყურებლები და გონიოში შეკრებილი საზოგადოება, ამის მომსწრენი გავხდით! დიდი ხანია კლასიკური მუსიკის კონცერტებზე ასეთი დღესასწაულები აღარ მინახავს! ვისურვებდი, რომ კონცერტის ეს ვიდეო ჩანაწერი DVD დისკებზე გაიყიდოს და ჩვენი სამინაო ბიბლიოთეკის მარგალიტად იქცეს.

„ფეისბუკის ვირტუოზების“ ეს გეიმი ამ ნომრით არ დასრულდებულა. შესრულდა კიდეც ბრამსის საფორტეპიანო კვარტეტის ფინალი, დამუშავებული ორკესტრისათვის ლიანა ისაკაძის მიერ. სოლისტები: ლიანა ისაკაძე (ვიოლინო), ალექსეი ლუდევიგი (ალტი), თამარ ლიჩელი (ფორტეპიანო). ესეც საინტერესო მოვლენაა დღევანდელ საკონცერტო ცხოვრებაში: კამერული მუსიკის შესრულება ორკესტრის მეშვეობით, რამაც ახალი სიცოცხლე შესძინა უკვე ნაცნობ ნაწარმოებებს.

კონცერტი გრძელდებოდა და კონცერტი არ გლღოდა, რადგანაც მისი დრამატურგია ძალზე საინტერესოდ იყო აგებული: თუ მუსიკალურ ფორმას დავესესხებით, კონცერტის დრამატურგია სონატურ ფორმაში ჩაჯდება: მოცარტის „ლამის სერენადები“ ეს იყო შესავალი, მენდელსონის კონცერტი — პირველი ნაწილი;

მოცარტის კონცერტი თავისი გენიალური ადაჯოთი — მეორე ნაწილი, ვივალდის კონცერტი მესამე ნაწილს წარმოადგენდა, პაგანიის „კაპრისი“ და ბრამსის კვარტეტის ფინალი კი დასკვნით, მეოთხე ნაწილს.

დასასრულს ყველას ელოდა სიურპრიზი: აფხაზეთიდან მოწვეულმა მომღერალმა სალომე ჯიქიამ, ლიანა ისაკაძემ და თამარ ლიჩელმა (ფორტეპიანო) ერთად შესარულეს რახმანინოვის რომანსი «Не пой красавица при мне ты песен Грузии далекой».

წლებანდელი „ლამის სერენადები“ ქართველი და აფხაზი ხალხის მეგობრობას მიეძღვნა და ამ ნაწარმოებით, მთელი ფესტივალის საგვებით ლოგიკური დასასრული გამოვიდა, რომელიც როგორც მთელი კონცერტის კოდა ისე აღიქმებოდა. კარგი იქნებოდა, რომ საკონცერტო პროგრამები ყოველთვის ასეთი გემოვნებითა და მაყურებელთა აღქმის მზაობით იყოს ხოლმე გათვლილი.

იმ საღამოს შევიტყეთ, რომ ქალბატონი ლიანა წელს იუბილარია და ფესტივალის სპონსორმა „ბანკმა რესპუბლიკამ“ მას ანაბრიათი ბარათი გადასცა საჩუქრად.

საიუბილეო თარიღს გილოცავთ ქალბატონო ლიანა! ღმერთმა არ მოგაკლოთ ჩვენდა გასახარად ახალი იდეები! და მომავალ შეხვედრამდე „ფეისბუქელო ვირტუოზებო!“

“ჩვენ უნდა მოგვყვებოდეს არსებობის სიხარული, გუზიარებდეთ მას ყველას და სიყვარულით განვაგრძობდეთ სვლას მშვენიერი გზით” (ლიანა ისაკაძის მედიტაციებიდან).

შემოდგომის ფესტივალი

ტრადიციული საერთაშორისო ფესტივალი „შემოდგომის თბილისი“ ჯანსუღ კახიძის სახელობის მუსიკალურ ცენტრში, წელს მე - 19 - ედ გაიმართა.

სექტემბერ-ოქტომბერში თბილისში, პარალელურად საერთაშორისო თეატრალური ფესტივალიც მიმდინარეობდა. მით უფრო სასიამოვნო იყო კლასიკური მუსიკის მოსასმენად მოსული ხალხის სიმრავლე. არავისთვის არაა ეს ახალი, რომ დღეს, კლასიკური მუსი-

კის კონცერტზე დასავლეთში მხოლოდ შუა ხნის ასაკის ადამიანები დადიან. თუ რატომ, ეს ამ რეცენზიის განხილვის მიზანს არ წარმოადგენს. მით უფრო სასიხარულოა, რომ ჯანსუღ კახიძის ცენტრში, „შემოდგომის ფესტივალზე“ წელს, ყველა ასაკის ადამიანთა სიმრავლე იყო. ეს ალბათ გამოწვეულია იმითაც, რომ განახლებულ დარბაზში ბილეთის ფასები არ გაძვირებულია (5 -დან 25 ლარამდე) და ნებისმიერი ბიუჯეტის მსმენელი ერთნაირ პირობებში იმყოფება, როგორც ხილვადობის, ასევე სმენადობის თვალსაზრისით.

ყოველწლიური „შემოდგომის ფესტივალი“ ჯანსუღ კახიძემ დააარსა 1993 წელს, ხოლო 2002 წლიდან, ამ ფესტივალის სათავეში მუსიკალური ცენტრის სამხატვრო ხელმძღვანელი, მისი ვაჟი კომპოზიტორი და დირიჟორი ვახტანგ კახიძეა. წელსაც მან ძალიან საინტერესო პროგრამა და სტუმრები შემოგვთავაზა: 10 კონცერტი და პირველად ფესტივალის ისტორიაში-ოთხი მონვეული დირიჟორი, რასაკვირველია, ასევე მონვეულ სოლისტებთან ერთად.

თარიღები: 20 სექტემბრიდან 13 ოქტომბრამდე.

ვახტანგ კახიძე: „წელს მე პირველად გადავწყვიტე მომეწვია დირიჟორები. თვითონ მე მხოლოდ ორ კონცერტში ვმონაწილეობ, დანარჩენ ოთხ სიმფონიურ კონცერტს მონვეული დირიჟორები უხელმძღვანელებენ. ყოველი მათგანი ძალიან ცნობილია: მაგალითად, პირველ კონცერტს უდირიჟორებს ტან ლიჰუა ჩინეთიდან; იგი პეკინის სიმფონიური ორკესტრის მუსიკალური დირექტორი და მთავარი დირიჟორია. აქ გამოვა აგრეთვე საერთაშორისო სახელის მქონე ესპანელი დირიჟორი პერეს სიერა; რუსეთიდან ფელიქს კორობოვი — მოსკოვის მუსიკალური თეატრის მთავარი დირიჟორი; ასევე განთქმულია ამერიკაში უინსტონ დენ ფოგელი — აშშ-ს საოპერო თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელი, რომელიც დასკვნით კონცერტს უდირიჟორებს. მონვეული დირიჟორების ჩამოყვანა იმანაც განაპირობა, რომ ორკესტრის მუსიკოსები უკვე იმ დონეზე არიან, რომ ნებისმიერ დირიჟორთან შეუძლიათ დაკვრა. მეუ რომ ვუსმენ მათ დარბაზიდან და ვაკვირდები, ვხედავ, თუ როგორ მუშაობენ სხვასთან. ეს საინტერესო გამოცდილებაა ჩემთვისაც“.

ძნელია, მთლიანად წარმოგიდგინოთ მთელი ფეს-

ტივალის მრავალფეროვანი პროგრამა და შთაბეჭდილებები, მით უმეტეს, რომ 10-დან 2 კონცერტს მე, სამწუხაროდ, ვერ დავესწარი, მაგრამ მაინც შევეცდები მოკლედ ვიმოგზაურო ამ მნიშვნელოვანი კულტურული მოვლენის გარშემო.

პირველივე კონცერტზე დირიჟორმა ტან ლიჰუამ ჩინელი კომპოზიტორის, კე ჯი ფანგის ტიბეტური ცეკვა სიმფონიური ორკესტრისათვის შემოგვთავაზა. ეს ნამდვილად უცხო და სასიამოვნო ჰანგი იყო ქართული მსმენელისათვის. საერთაშორისო კონკურსებზე არაერთგზის გამარჯვებულმა და მსოფლიოში აღიარებულმა ქართველმა პიანისტმა — თათა ლიჩელმა პროკოფიევის მესამე საფორტეპიანო კონცერტი ჩვეული პროფესიონალიზმით წარმოგვიდგინა. თათას პროფესიონალიზმს ხელეწიფება ნებისმიერი სირთულის და ემოციის ნაწარმოების გათავისება და საკუთარი ინტერპრეტაციის დელიკატური შეთავაზება, რაც ახლოსაა ხოლმე ავტორისეულ ჩანაფიქრთან. ასე მოხდა იმ დღესაც.

კონცერტის შემდეგ, დირიჟორმა სიბელიუსის № 1 სიმფონია დაუკრა. ჩინელი დირიჟორის ინტერპრეტაციამ ძალიან ამაღლებულ განწყობაზე დაგვაყენა; ფინელი კომპოზიტორის ნაღვლიანი, პატრიოტულ-რომანტიკული განწყობები აღმოსავლური ტემპერამენტით გაამდიდრა, რამაც დარბაზის გამოცდილი მსმენელის მგზნებარე აპლოდისმენტები გამოიწვია.

მეორე კონცერტის პროგრამა მთლიანად ჯაზური სტილით შთავგონებული ნაწარმოებებით იყო შედგენილი: გერშვინი, კახიძე, ბერნსტაინი. გერშვინის „ცისფერ რაფსოდიაში“ საფორტეპიანო სოლოს გიორგი მიქაძე ასრულებდა. მანვე წარმოგვიდგინა ვახტანგ კახიძის №1 საფორტეპიანო კონცერტი ორკესტრთან ერთად. გიორგი დღეს ქალაქ ბოსტონის ბერკლის მუსიკალურ კოლეჯში სწავლობს ჯაზის განყოფილებაზე. მას ხშირად უწევს გამოსვლა ცნობილ მუსიკოსებთან ერთად. იგი ბავშვობიდანვე მრავალი კონკურსის მონაწილე და პრიზიორია.

გიორგი მიქაძე — „განსაკუთრებული გრძნობა მაქვს დღეს! მე ამ დარბაზში, როგორც სახლში ისე ვარ. დიდ მაესტროს (ჯ.კახიძე) ბიჭუნათა გუნდში ვმღეროდი, მაშინ გუნდის სოლისტი ვიყავი და დღეს პირველად,

გიათა ალუბაბუაშვილი, ჰანს ღიშერ კარასი, ვახტანგ კახიძე, ნათალია ქუთათელაძე.

ვახტანგ კახიძესთან ერთად დავუკარი სოლო, თანაც მის საფორტეპიანო კონცერტში; ეს ძალიან დიდი პასუხისმგებლობაა, როდესაც ავტორთან ერთად ასრულებ. ჯერ არ მისაუბრია მასთან, მაგრამ შემოიღია უკვე გითხრათ, რომ კონტაქტი შესრულების დროს არაჩვეულებრივი გვექონდა!”

ვახტანგ კახიძე — „ეს კონცერტი მოსკოვში დავწერე, როდესაც მეოთხე კურსზე ვსწავლობდი პროფესორ სიდელნიკოვთან. მაშინ, მოსკოვის კონსერვატორიის სტუდენტობის ერთი ნახევარი მუსიკას პროგოფიევის სტილში სწერდა, ხოლო მეორე ნახევარი შოსტაკოვიჩის სტილში.

როდესაც ეს ჯაბური კონცერტი წარმოვადგინე, უჩვეულო იყო, თუმცა ყველამ მოიწონა; გააგზავნეს საკავშირო კონკურსზე და დამაჯილდოვეს პრემიით, რაც იმაში გამოიხატა, რომ ეს კონცერტი შევასრულე ცნობილ დირიჟორ ვერონიკა დუდაროვასთან ერთად.”

ნ.გ. – კონცერტის მთავარი თემა ჩვეულებრივი დო

მაჟორია; ჰქონია თუ არა სხვა კომპოზიტორის ანალოგიური იდეა — გამა, როგორც მთავარი თემა გამოეყენებინა?

ვახტანგ კახიძე — „მე არ გამიგია, ყოველ შემთხვევაში! მინდოდა მეჩვენებინა, თუ რა შესაძლებლობები — მეტამორფოზები — შეიძლება განავითარო ჩვეულებრივი მაჟორული კილოდან, თანაც ჯაბური კომპოზიციის ელემენტებით. ამ ნაწარმოების მოსმენის შედეგად ბევრმა სოლისტმა შემიკვეთა საკონცერტო ნაწარმოები სხვადასხვა საკრავებისათვის; მე დავწერე კონცერტი ალტისა და სიმფონიური ორკესტრისათვის იური ბაშმეტისათვის, გიდონ კრემერის დაკვეთით — ვიოლინოსათვის და ემილია ბარანოვსკაიასათვის — ჩელოსა და ორკესტრისათვის.“

ფესტივალის მესამე კონცერტი განსხვავდებოდა სხვა დღეებისგან იმით, რომ მასში ორგანიზაციამ მონაწილეობდა და კიდევ იმით, რომ იმ დღეს ორი მსოფლიო პრემიერა გაიმართა.

ახალი ორგანი ძალიან მოუხდა დიდი დარბაზის დიზაინს, სადაც თავად ორგანიზტი, სკენის აივანზეა მოთავსებული.

საორგანო პროგრამასთან დაკავშირებით, გერმანიიდან ჩამოვიდა ცნობილი ორგანიზტი პანს დიტერ კარასი. იმ დღეს მან შეასრულა ჯერ ლისტის “ფანტაზია და ფუგა” მეიერბერის თემაზე სოლო ორგანიზტის, ხოლო შემდეგ საკუთარი “ფანტაზია” ორგანიზტისა და ორკესტრისათვის, რომლის მსოფლიო პრემიერა იმ დღეს შედგა.

ლისტის ურთულესი კომპოზიცია ნამდვილად დიდებულად შეასრულა კარასმა და მსმენელიც ლამაზი, საორგანო მუსიკის მედიტაციაში გვამყოფა; რაც შეეხება საკუთარ თხზულებას, აქ, რბილად რომ ვთქვათ, კომპოზიცია გრძელი და მოსაწყენი იყო და მარტო მე არ ვიყავი ამ აზრის. მართალია, სტუმარ-კომპოზიტორს დარბაზმა ეს არ აგრძნობინა და როგორც თბილისის სჩევიკა, მაინც თბილი ტაშით დააფასა იგი.

მეორე განყოფილებაში ჩვენ გველოდა ვახტანგ კახიძის „ალელუია“ პირველი შესრულება მსოფლიოში, რომელიც კომპოზიტორმა ჩელოს, ორგანიზტისა და ხმისთვის დაწერა. ჩელოს პარტია გერმანელმა მუსიკოსმა, მრავალი პრიზის მფლობელმა ბეატე ალტენბურგმა შეასრულა, ხოლო ვოკალური პარტია ნატალია ქუთათელაძემ. ნატალია — ნანი ბრეგვაძის შვილიშვილი და ეკა მამალაძის ქალიშვილი; მით უფრო დიდი იყო მსმენელის ინტერესი მისი გამოსვლის მიმართ. „ალელუიამ“ მოგვხიბლა თავისი გულწრფელი ინტონაციით, ტემბრალური გამჭვირვალობით. სამი ინსტრუმენტი — ორგანი, ჩელო და ვოკალი ერთმანეთს დელიკატურად აცდიდნენ სათქმელს. მეცოს დაბალი და ჩუმი რეგისტრი ლოცვასავით ჟღერდა. ნატალიას თბილი და ობერტონებით მდიდარი ხმა მოუხდა ამ განწყობას. სიტყვები — მხოლოდ „ალელუია“. სამივე ტემბრი ერთად კი, ძალიან თბილ და ცოტა მისტიკურ განწყობას ქმნიდა.

ამ ნაწარმოების შექმნის ისტორიაზე ინტერვიუ თავად კომპოზიტორს ჩამოვართვი.

ვახტანგ კახიძე: „ალელუია“ დავწერე 1994 წელს, საფრანგეთის დაკვეთით. მაშინვე ჩაინერა, გრენობლთან ახლოს მდებარე ერთ დარბაზში, სადაც ძალიან საინტერესო ორგანია. ამ ორგანს არა მარტო კარგი

ხმოვანება აქვს, არამედ იშვიათი დიზაინიც: იგი ხელის მარცხენა მტევნის ფორმისაა. ჩანერაში მონაწილეობდა ფრანგი ორგანიზტი და ჩელისტი — ემილია ბარანოვსკაია, ვისადმიც იყო ეს ნაწარმოები მიძღვნილი. სხვათა შორის, ვოკალური პარტიაც მაშინ თვითონ ემილიამ შეასრულა. ეს ჩანაწერი შევიდა ჩემი ნაწარმოებების დისკზე, რომელიც „სონი კლასიკალ“ — მაგამოსცა. შემდეგ უნდა შემდგარიყო პრემიერა პარიზში, მაგრამ სხვადასხვა მიზეზების გამო ვერ მოხერხდა და აი დღეს, 17 წლის შემდეგ, როდესაც „შემოდგომის თბილისზე“ შეიკრიბნენ ორგანიზტი და ჩელისტი გერმანიიდან, მე შევთავაზე და მუსიკოსებიც სიამოვნებით დამეთანხმნენ; ფაქტობრივად მსოფლიო პრემიერა გამოვიდა!“

ნ.გ. თუ შეიძლება, შენი ნაწარმოებების მუსიკალურ ენაზე გვიამბე; 21-ე საუკუნეში შენ ტონალურ მუსიკას წერ...

ვ.კ. — “კი, მე ტონალურ მუსიკას ვწერ; რადგანაც მიმაჩნია, რომ შვიდი ნოტი ჯერ არ არის ამოწურული! მე მიყვარს მელოდია, ჰარმონია... ბევრი ტექნოლოგიები ვცადე, მაგრამ იქ აბსოლუტურად დაგკარგე ჩემი თავი... ეს კი ის მუსიკაა, რასაც მე ვწერ; ვისაც მოსწონს, მოსწონს, ვისაც არა ...”.

ნ.გ. — დღევანდელი რეაქციით თუ ვიმსჯელებთ, ძალიან მოსწონთ! ფიქრობ, რომ მუსიკის მომავალი მაინც მელოდიაშია?

ვ.კ. — „ასე ვერ იტყვი! ყველაფერს წყვეტს პიროვნება, კომპოზიტორი; შიონბერგი და ბერგი რომ წერდნენ მუსიკას, იმ გაგებით, როგორსაც მოცარტი და მაღერი წერდნენ, მელოდიას ვერ დაარქმევ... გააჩნია თვითონ კომპოზიტორი რაში იპოვის თავის მუსიკალურ ენას და როგორ გაუკეთებს მას რეალიზაციას... მე მაგალითად ჩემი თავი ვიპოვე ამაში... მთავარია, რომ კომპოზიტორმა იპოვოს თავისი თავი და იყოს ცნობადი, როდესაც ცნობ კომპოზიტორის მუსიკას!“

კონცერტის დასასრულს აუდიტორიამ დიდხანს არ გაუშვა ვახტანგ კახიძე სცენიდან. ბოლოს მან ორკესტრთან ერთად, ბისზე შეასრულა საკუთარი მუსიკა კინოფილმიდან „რუსული სამკუთხედი“. ნამდვილად ძალიან ემოციური კონცერტის დასასრული გამოვიდა! ეს საღამო შეიძლება მთელი ფესტივალის კულმინაცი-

ად ჩაითვალოს. ვატოს მელოდიურმა ნიჭმა ამ მუსიკაში ფრთები შეისხა და შიშველ ემოციად გადმოიღვარა. დარბაზი აფეთქდა ტაშით, რაც იმის ნათელი დასტური იყო, რომ შვიდი ნოტი ჯერ ნამდვილად არ არის ამოწურული...

ჟანრობრივი მრავალმხრივობა „შემოდგომის ფესტივალის“ თანმდევი ნაწილია და მართლაც, მეოთხე კონცერტზე ორგანიზატორებმა ჯაზური მუსიკის საღამო შემოგვთავაზეს. შემსრულებლები: ჯაზ-კვარტეტი: ზურაბ რამიშვილი (ფ-ნო), რევაზ კიკნაძე (საქსოფონი), პავლე კვაჭაძე (კონტრაბასი), გიორგი სალაღიშვილი (დასარტყამი).

კვარტეტის წევრებმა შეასრულეს ჯაზის, როგორც სტანდარტული, ასევე ორიგინალური კომპოზიციები. ერთ-ერთი მათგანი, „შემოდგომა“ ზურაბ რამიშვილისაა, ძალიან ნაცნობი, ნოსტალგიური მელოდიით. მუსიკოსებმა ასევე კარგი რიტმული ანსამბლით შეასრულეს ტელონიუს მონკის სტანდარტები. იგრძნობოდა, რომ კარგ ტალღაზე იყვნენ იმ საღამოს. თუმცა, ეს საღამო დროში ცოტა გაიწელა — კვარტეტმა შეუსვენებლივ ორ საათზე მეტხანს დაუკრა, ნაცვლად 1 საათი და 20 წუთისა, როგორც გაირკვა მოგვიანებით. მართალია, ძალიან კარგი მუსიკოსები არიან, მაგრამ ასე შეუსვენებლივ, მინიმალური ინტერაქტიულობით (კომპოზიციები, მესამის შემდეგ თითქმის აღარ ცხადდებოდა), თანაც დიდ საკონცერტო დარბაზში და არა კლუბში, ცოტა მოსაწყენი აღმოჩნდა. ამხელა დარბაზს ბიგ — ბენდი ვერ გაავსებდა ორი საათის განმავლობაში, არათუ კვარტეტი ძირითადად ერთი სოლისიტით.

საერთოდ ჯაზი დღეს მსოფლიო კრიზისის განიცდის. ამერიკაში ახალგაზრდები არ დადიან იმ კლუბებში სადაც ჯაზს უკრავენ. რა მდგომარეობაა ამ მხრივ საქართველოში? ამ კითხვით მივმართე კვარტეტის წევრებს კონცერტის შემდეგ.

ზურაბ რამიშვილი — „წელს გაიხსნა ჯაზის კოლეჯი თბილისში, სადაც მე ვასწავლი. სხვათა შორის, ბევრი ნიჭიერი ახალგაზრდა მოდის. ჩვენთან ხომ იცით ყველაფერი დაგვიანებით მოდის; ამიტომ ჯერჯერობით ჯაზის მიმართ ახალგაზრდების მხრიდან ინტერესს არ ვუჩივით“.

რევაზ კიკნაძე — „ჩვენ ყველანი ერთად, ვაკეში,

ჯაზ-კლუბში გამოვდივართ ხოლმე; იქ მობრძანდით და ნახავთ როგორი ცხოველი ინტერესია. რაც შეეხება ამერიკელებს, მართალი ხართ! ამიტომ ამერიკელი ჯაზმენები ევროპაში მორბიან, რადგანაც იქ აღარაა ჯაზი პოპულარული. დღეს მე ვერც კი შევნიშნე, როგორ გადავაცილეთ დროს; საერთოდ მე ელექტრონული მუსიკის კომპოზიტორი ვარ; ჯაზი კი, ერთ-ერთი ნაწილია ჩემი შემოქმედების.“

ძალიან სასიამოვნო პიროვნება აღმოჩნდა ბატონი რეზო! მასზე დოკუმენტური ფილმიც მინახავს და მისი ელექტრონული მუსიკაც ძალიან საინტერესოა. აუცილებლად უნდა ნავიდე ბერძენიშვილის ქუჩაზე ჯაზ-კლუბში; დარწმუნებული ვარ, რომ იქ სულ სხვა შთაბეჭდილება დამრჩება...

მომდევნო კონცერტი „შემოდგომის თბილისისა“ მთლიანად დვორჟაკის შემოქმედებას მიეძღვნა. გერმანელმა ვიოლონჩელისტმა, ჩვენთვის უკვე ნაცნობმა ბეატე ალტენბურგმა, დვორჟაკის კონცერტი ორკესტრთან ერთად შეასრულა, რომელსაც ესპანელი მიველ პერეს სიერა დირიჟორობდა. ბეატეს შესრულება კრიტიკოსებს დაუხასიათებიათ „განსაცვიფრებელი სიღრმით“ და „უსაზღვრო ენერგიით“; მე დავუმატებდი — არაჩვეულებრივი სინაზით ბგერის და ზოგადად მელოდიის მიმართ.

ვიოლონჩელისტს ერთი შეკითხვა დავუსვი კონცერტის შემდეგ:

ნ.გ. — როგორ ფიქრობთ, რა მესიჯი იყო ამ ნაწარმოების თქვენს დღევანდელ შესრულებაში?

ბეატე ალტენბურგი — „როდესაც დვორჟაკი ამ კონცერტს წერდა, ის ამერიკიდან სამშობლოში, ჩეხეთში უნდა გამგზავრებულიყო; მეც ახლა გერმანიაში მივდივარ დიდი ხნის არყოფნის შემდეგ. ამიტომ ამ გრძნობას ალბათ მონატრებას დავარქმევდი.“

ბეატე მადრიდში ცხოვრობს და მუშაობს. თბილისიდან სახლში მიემგზავრებოდა. ჩვენც მასთან და დვორჟაკთან ერთად, სამშობლოს მონატრების გრძნობას ვეზიარეთ იმ საღამოს.

ფესტივალის სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ ტრადიციულად, წელსაც ერთი კონცერტი ქართული ფოლკლორის საღამოს დაეთმო. კერძოდ, ანსამბლ „შვიდკაცს“ 55 წლის იუბილეს. ჩემდა სამწუხაროდ, ავადმყოფ-

ფობის გამო, ვერც ამ და ვერც მომდევნო, სიმფონიური მუსიკის კონცერტს ვერ დავესწარი. თუმცა დარწმუნებული ვარ, რომ ძალიან საინტერესო პროგრამის და მონაწილეების გათვალისწინებით ორივე კონცერტი ფესტივალის ღირსშესანიშნავი მოვლენა უნდა გამხდარიყო. ამიტომ, ჩემს თხრობას „შემოდგომის თბილისის“ გარშემო, მომდევნო კონცერტით გავაგრძელებ.

შემდეგი კონცერტი, რომელსაც დავესწარი, თბილისის სიმფონიური ორკესტრის მონაწილეობით გაიმართა. ეს ტრადიცია, ვახტანგ კახიძემ, გასული ზამთრიდან დაიწყო, როდესაც კონცერტების მთელი სერია გამართა ორკესტრის სოლისტების მონაწილეობით. ფესტივალზე მათი მონაწილეობით კამერული მუსიკის საღამო მოეწყო მცირე დარბაზში. სოლისტებმა საინტერესო და მრავალფეროვანი პროგრამა შემოგვთავაზეს. განსაკუთრებით ვისაიმოვნეთ კლარნეტისტ შოთა გოგოძის გამოსვლით, რომელმაც ვიდორის ინტროდუქცია და რონდო შემოგვთავაზა. ასევე მინდა აღვნიშნო ფლეიტისტი ნატალია ლომინაძე, რომელმაც პულენკის სონატა შეასრულა.

დასასრულ, ორკესტრანტებმა მენდელსონის და შოსტაკოვიჩის ოქტეტები წარმოგვიდგინეს. იმ საღამოს ახალი და საინტერესო კამერული მუსიკის შესრულებით მსმენელმაც ისიამოვნა და ორკესტრის მუსიკოსებსაც პროფესიული დახვეწის სერიოზული მოტივაცია გაუჩნდათ.

დაბოლოს, ფესტივალის დასკვნითი კონცერტი.

ღირიყორიბდა ამერიკელი უინსტონ დენ ფოგელი, რომელიც 1994 წლიდან აშშ-ს საოპერო თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელია. თავიდან შესრულდა ვაგნერის უვერტიურა ოპერიდან „ტანჰოიზერი“. უნდა ითქვას, რომ თბილისის სიმფონიურმა ორკესტრმა, მონვეულ ღირიყორთან ერთად, შესანიშნავად შეასრულა სიმფონიური მუსიკის ეს მარგალიტი, რითაც ჩვენ კიდევ ერთხელ დავრწმუნდით, რომ დღეს ის საუკეთესო ორკესტრია საქართველოში. მინდა აღვნიშნო სასულე საკრავთა ჯგუფის მუსიკოსთა მნიშვნელოვანი როლი და განსაკუთრებით ტუბის სოლო, სადაც მუსიკოსმა ბრწყინვალედ აამღერა ვაგნერის უკვდავი მელოდია თავის, არცთუ ისე მოქნილ ინსტრუმენტზე.

ამის შემდეგ შესრულდა მენდელსონის სავიოლინო,

მი მინორული კონცერტი. სოლისტი — ქართველი მევიოლინე ალექსანდრე თიგიშვილი, შვეიცარიიდან. ალექსანდრემ კონსერვატორია ქენევაში დაამთავრა. არის სხვადასხვა კონკურსების ლაურეატი. მათ შორის პირველი პრემია მიენიჭა ქალაქ პადუას საერთაშორისო კონკურსზე იტალიაში. ჩემი სუბიექტური აზრით, იმ საღამოს მენდელსონის მისეული ინტერპრეტაცია არ იყო ისეთი ემოციური, როგორსაც ჩვენ ველოდით. რატომღაც სოლისტის მიკროფონი არ იძლეოდა იმის საშუალებას, რომ მისი ბგერა მთელი სისავსით მოსულიყო დარბაზში, მსმენელამდე. შეიძლება ეს ტექნიკური მიზეზი იყო, რამაც შეამცირა მისი დაკრულის ემოციური გემოქმედება? ახლა ძნელია ამის გარკვევა. კიდევ ერთი შეფერხება იყო მესამე ნაწილში, სადაც სოლისტი და ორკესტრი დასაწყისში რიტმულად არათანხვდენილად უკრავდნენ. თუმცა ეს მცირე შეფერხება მალევე გამოსწორდა.

კონცერტის შემდეგ ალექსანდრეს მივულოცეთ და ვთხოვეთ კომენტარი დღევანდელ კონცერტზე:

ალექსანდრე თიგიშვილი — „ამერიკელი ღირიყორი დიდებული მუსიკოსია! მესამე ნაწილი ორკესტრმა დაიწყო და ტემპიც მასტრომ აირჩია. თავიდან მოხდა მცირე გაუგებრობა, მაგრამ ამაშია ცოცხალი შესრულების სპეციფიკა; ზოგჯერ ასეთი რამეებიც ხდება, ეს ხომ ჩანაწერი არ არის!“

მასეტროს დიდებულებაში ჩვენ იმ საღამოსვე, მეორე განყოფილებაში დავრწმუნდით, როდესაც მან უღირიყორა ბრამსის №1 სიმფონიას, რითაც დასრულდა იმ საღამოს კონცერტი.

თბილისში ეს სიმფონია დიდი ხანია არ შესრულებულა. თავის დროზე „ბეთჰოვენის მე-10 სიმფონიად“ მონათლული ეს ნაწარმოები, მრავალფეროვან და ურთულეს სიმფონიურ ტილოს წარმოადგენს. ჩვენმა ორკესტრმაც და ამერიკელმა ღირიყორმაც ამ ფინალური ნაწარმოებით ბრწყინვალედ დაასრულეს „შემოდგომის თბილისი“ — ს მე-19 ფესტივალი.

დასრულდა ფესტივალი, თავისი მდიდარი პროგრამით და გამომსვლელებით, სადაც თითოეული კონცერტის დრამატურგია, ორკესტრის ღირიყორს და სამხატვრო ხელმძღვანელს — ვახტანგ კახიძეს, სათუთად ჰქონდა გათვლილი.

გაბაშა ალუანაშვილი

მომაგალ წელს მეოცე „შემოდგომის თბილისი“ გველოდება. რას ვისურვებდით საიუბილეო წლისთვის?

მე და ჩემნაირი მუსიკის პროფესიონალები ალბათ მეტ ახალ, ჯერ კიდევ არაჟღერებული ნაწარმოებების მოსმენას; რიგითი მსმენელები კი უფრო მეტს, „ჰიტად“ ქცეულ კლასიკურ მუსიკას — ანუ მეტ მოცარტს და ზოგადად, ვენის კლასიკოსების ნაწარმოებებს — ეს მე მცირე გამოკითხვით დავადგინე.

მილოცვებითა და ამ კეთილი სურვილებით დავემშვიდობეთ ბატონ ვახტანგ კახიძეს.

ჩემს შეკითხვაზე, თუ როგორ იგეგმება ფესტივალის პროგრამა, მან ასე მიპასუხა:

ვახტანგ კახიძე — „ფესტივალის პროგრამის შედგენა რამდენიმე პუნქტზეა დამოკიდებული; ესენია: 1. რეპერტუარი, რასაც გვთავაზობს სოლისტი ან დირიჟორი; 2.

მუსიკალური მასალა. მაგალითად, მე –20 საუკუნის კომპოზიტორთა ნაწარმოებებზე გარდაცვალებიდან 50 წლის განმავლობაში ვრცელდება საავტორო უფლებები, როგორც სანოტო მასალაზე, ასევე შესრულებაზე. ეს ფინანსური მხარეა ამ პრობლემის; 3. კიდევ რეპერტიციების შეზღუდული რაოდენობა. როდესაც პატივები დირიჟორს და მას სულ 4 რეპერტიცია აქვს, უნდა დაახვედრო მზა ნაწარმოები; ახალ ნაწარმოებს ის 4 რეპერტიციაში ვერ მოასწრებს. მე ძალიან ბევრს ვშრომობ რეპერტუარის განახლებისათვის. ამ წლების განმავლობაში ძალიან ბევრი რამ მაქვს პირველად დაკრული და სხვათა შორის, ნოტების ნახევარზე მეტი, ჩემი საკუთარი ფულით მაქვს ნაყიდი. ასე რომ, ამ რეპერტიციების შეზღუდული რაოდენობის გამო, როდესაც ჩვენ გვინდა რაც შეიძლება მეტმა მოწვეულმა მუსიკოსმა მიიღოს

ალექსანდრა თიგოვილი

მონაწილეობა ფესტივალში, იძულებული ვართ კლასიკა-რომანტიზმიდან ავარჩიო რეპერტუარი. თუმცა წელსაც ბევრი ისეთი ნაწარმოები შესრულდა, რომელიც დიდი ხანია არ მოგვისმენია; ასეთებია: ვაგნერის უვერტიურა ოპერა „ტანჰოიზერიდან“, ბრამსის პირველი სიმფონია მამაჩემს აქვს დაკრული 2000 წელს და იმის შემდეგ არ შესრულებულა; ასევეა სიბელიუსის პირველი სიმფონია, რომელიც 30 წელზე მეტია არ აუღერებულა.”

დიდი მადლობა ვახტანგ კახიძეს „შემოდგომის თბილისის“ ასეთი ერთგულებისთვის. მასეტრო ჯანსუღ კახიძეს 1993 წელს, როდესაც ამ ფესტივალს აფუძნებდა, სჯეროდა, რომ მას დიდი მომავალი ექნებოდა.

მშვიდობით ფესტივალო, რომელსაც არა მარტო მუსიკალური სიამოვნება მოაქვს ჩვენთვის, არამედ რა

ხანია დიდი სოციალური დატვირთვითაც გამოირჩევა – იგი, ხომ ავერ უკვე თითქმის ოცი წელია თბილისელთა თავშეყრის ერთ-ერთი საყვარელი ადგილია...

ნარგიზა გარდაფხაძე

ქართულ კულტურას, ქართულ მუსიკას გამოაკლდა საერთაშორისო მასშტაბის მუსიკოსი, პიანისტი, უდიდესი აკომპანიატორი, რომელსაც ქართულ და რუსულ საოპერო საშემსრულებლო ხელოვნების ვარსკვლავებთან არაერთი ათეული წელი უთანამშრომლია. მათ შორის საკმარისია დავასახელოთ ზურაბ სოტკილავა, მაყვალა ქასრაშვილი, ლამარა ჭყონია, ელენა ობრაზცოვა (რომელთანაც 30 წელი ითანამშრომლა), ირინა არხიპოვა და სხვ. თბილისში მოღვაწეობის პერიოდში იგი თანამშრომლობდა ქართველ ინსტრუმენტალისტებთანაც.

მოსკოვისა და თბილისის კონსერვატორიის პროფესორი, პედაგოგი, რომელმაც არაერთი თაობა აღზარდა, მათ შორის: დენის მაცუევი, რემ ურასინი, ლუბოვ გეგეჭკორი და სხვ. მან შეადგინა სახელმძღვანელო „კონცერტმასიტერის ხელოვნება“. სამწუხაროდ, ამ რანგის მუსიკოსის გარდაცვალებამ სათანადო გამოხმაურება ვერ ჰპოვა ქართულ მედიაში. სამაგიეროდ რუსეთში (სადაც იგი 1977 წლიდან 2009 წლამდე მოღვაწეობდა, იყო მოსკოვის კონსერვატორიის პროფესორი (1994), ხოლო 2000 წლიდან საკონცერტმასიტერო ხელოვნების კათედრის გამგე), რომელიც მან 2008 წლის აგვისტოს ომის გამო დატოვა, ვაჟა ჩაჩავას გარდაცვალების ტრაგიკულ ფაქტს დიდი გულსტკივილით გამოეხმაურნენ. რადიოარხმა „*Эхо Москвы*“-მ სპეციალური, ერთსაათიანი შესანიშნავი გადაცემა მიუძღვნა ვაჟა ჩაჩავას შემოქმედებას, ამ განუმეორებელ პიროვნებას, არტისტს.

საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირი, ჟურნალ „მუსიკის“ რედაქცია დიდ გულსტკივილს გამოთქვამს ამ ფაქტის გამო და მკითხველს ბ-ნ ნოდარ ანდუღაძის გამოსათხოვარ წერილთან ერთად სთავაზობს ამონარიდებს რადიოარხ „*Эхо Москвы*“-ის გადაცემიდან „საოპერო კლუბი“, რომლის ნაწყვეტები არიან თეატრმცოდნე, მუსიკალური კრიტიკოსი, ლიბრეტისტი, მთარგმნელი და პოეტი ალექსეი პარინი და პაველ ტოკარევი — დიდი თეატრის პრეს-სამსახურის ნაწყვეტი ჟურნალისტი, მენეჯერი, პროდიუსერი.

რასთომ კარბი აბიბი

შენყდა უდიდესი ქართველი მუსიკოსის ვაჟა ჩაჩავას გულისცემა.

თბილისის კონსერვატორიაში გამეფებულმა აუტანელმა მოვლენებმა წელში განწყვიტეს ვაჟა ჩაჩავას გმირული სული. მისი მოღვაწეობა ბოლო ორი წლის განმავლობაში, მოსკოვიდან დაბრუნების შემდეგ, საოცარი აქტივობითა და უმაღლესი რანგის მოღვაწეობით გამოვლინდა, რაც უქნარებმა ვერ აიტანეს. მას აეკრძალა შემოქმედებითი მუშაობა, გამოაძევეს ბოძებული კლასიდან და 3 საათზე მეტი მუშაობის უფლება არ მისცეს კონსერვატორიაში.

ეს საყვედურები გამოხატავდა ძველ ქართულ შეუფარდებლობას მხატვრულ შთაგონებასა და მორჩილებას

შორის. სწორედ აქ გამოვლინდა დიდი კონსტანტინე გამსახურდიას ნათქვამი არსაკიძემ: „ხეკორძულას წყალი მისვამს მცხეთა ისე ამიგია, დამიჭირეს, მკლავი მომჭრეს, რატომ კარგი აგიგია“.

ვაჟას წასვლა მიგვანიშნებს, რომ საქართველოს კულტურულ ცხოვრებაში შენყდა სულიერი დღესასწაულები, ყოველივე დაიყვანება პროვინციულ ტიკტიკზე.

ჩვენ მივტირით ვაჟას და მწუხარებას გამოვუთქვამთ ქართველ ხალხს, რომელმაც დაკარგა სულიერი გმირი, რაინდი და მსოფლიო კლასის მუსიკოსი.

ნოდარ ანდუღაძე

07.10.201

ნოდარ ანდლულაძე და ვაჟა ჩაჩავა

რადიო „Эхо Москвы“

გადაცემა „საბუერო კლუბი“ — პროგრამა ეძღვნება
ვაჟა ჩაჩავას ხსოვნას

09.10.2011

ალექსეი პარინი — დიდი ხანია არ ვყოფილვართ პირდაპირ ეთერში. დღევანდელი გადაცემა დაკავშირებულია სამწუხარო მოვლენათან: ამა წლის 6 ოქტომბერს, რამოდენიმე დღის წინ, გარდაიცვალა ვაჟა ჩაჩავა, შესანიშნავი მუსიკოსი, უდიდესი პიანისტი, მრავალი მომღერლის აკომპანიატორი, ადამიანი, რომელმაც მოსკოვის მუსიკალურ პროცესებს მისცა ძალიან ბევრი რამ. ჩვენ მას ვიცნობდით პირადად. ჩემთვის იგი იყო ახლობელი ადამიანი, რომელთანაც მე განვიხილავდი სხვადასხვა მოვლენებს, შემოქმედებითსაც და პოლიტიკურსაც და როგორსაც გნებავთ... ჩემთვის პირადად ეს უდიდესი დანაკარგია.

პაველ ტოკარევი —... რა თქმა უნდა, მასშტაბი ვაჟა ჩაჩავას პიროვნებისა უზარმაზარია — არა მხოლოდ როგორც კონცერტმაისტერისა და პიანისტის, არამედ

როგორც ძალიან დიდი მუსიკოსის. გამოჩენილი მომღერლების უდიდესი ნაწილი, ვფიქრობ, გლოვობს, და საერთოდ, რუსეთის მუსიკალური საზოგადოება გლოვობს დღეს, გლოვობს ამ დღეებში...

ალექსეი პარინი — ... მიხდა მოგიყვებოდა, როგორ გავიცანი ჩვენ ერთმანეთი. ეს იყო 25 წლის წინ. იმ ხანებში მზადდებოდა მომღერლისა და აკომპანიატორის ჯერალდ მურის მოგონებების წიგნი „მოგონებები და ფიქრები მუსიკაზე“, მე, რომელიც ვიყავი შემდგენელი ამ წიგნის, მესმოდა, რომ არის ერთადერთი ადამიანი, რომელსაც შეუძლია მისთვის წინასიტყვაობის დაწერა, ეს იყო ვაჟა ჩაჩავა. ჩვენ მას შევცქეროდით შორიდან, როგორც რაღაც ეგზოტიკურ არსებას — ქართველი, უზარმაზარი ქერა გრუბა თმით, ჩვენ ის შორიდან უცნაურად გვეჩვენებოდა, მაგრამ როდესაც ის იწყებდა დაკვრას, მთელი უცნაურობა სადღაც ქრებოდა. და აი, მივედი მასთან... თვითონ არ წერდა, ის პრაქტიკულად ისე მკარნახობდა ტექსტს, რომ ჩასწორებას არ საჭიროებდა, საჭირო იყო მხოლოდ ყურადღებით ჩაგენერა

ყველაფერი. ტექსტს, რომელიც მაშინ შეიქმნა, პირდაპირი კავშირი აქვს თვით ვაჟა ჩაჩავასთან და იმასთან, თუ როგორ ესმოდა მას თავისი პროფესია. შესავალ სტატიას ჰქვია „აკომპანიატორ-შემოქმედი“... ის ბევრს წერს იმის შესახებ, თუ როგორი უნდა იყოს შემოქმედი: „არცთუ უმნიშვნელო როლი მური-შემოქმედის ჩამოყალიბებაში შეასრულა მისმა წარმოსახვის ძალამ. თუ ადამიანს არ აქვს წარმოსახვა, მას საერთოდ არა აქვს უფლება ატაროს შემოქმედის წოდება: „წარმოსახვა ფუნდამენტური თვისებაა, გადამწყვეტი ნიშანი პიროვნების, რომელიც განსაზღვრავს ადამიანის მხატვრული შემოქმედების უნარს. როგორი ბუნებრივი ფიზიკური მონაცემებიც არ უნდა ჰქონდეს ადამიანს — განსაკუთრებული ხელები, ლამაზი ხმა, ის ვერ შეცვლის წარმოსახვას. თუ ეს არ არის, არტისტულ გზაზე გაფიქრებაც კი არ შეიძლება“.

ვაჟა ჩაჩავა უსაზღვროდ შეყვარებული იყო მისთვის იმ უმშვენიერეს პროფესიაში, რომელსაც მთელი თავისი ძალები და ცხოვრება შესწირა. ამ სიყვარულს ის მსმენელსაც გადასდებდა, ისევე როგორც, დარწმუნებული ვარ, არ შეიძლება არ მიიზიდოს მკითხველი თავისი საინტერესო, გრძნობებით და აზრებით დატვირთული წიგნით.

ჰაველ ტოკარევი — ნამდვილად ასეა... ეს იყო საოცარი, ენციკლოპედიური ცოდნის ადამიანი, რომელმაც გასაოგნებლად იცოდა ლიტერატურა... ბევრ მუსიკოსს შეეხვედრივარ, მათ შორის აკომპანიატორებს, კონცერტმამხატვრებს, ძალიან განათლებულებს თავიანთ სპეციალობაში. დიახ, ისინი არიან კარგი აკომპანიატორები, შეპყრობილი თავის პროფესიით, მაგრამ ვაჟა ჩაჩავასთან შედარებაც არ შეიძლება, ის იმდენად უფართოვესი დიპლომონის მქონე შემოქმედებითი პიროვნება, მუსიკოსი იყო... ის მუშაობდა ასევე დრამატულ თეატრში...

ალექსეი პარინი — ...რა თქმა უნდა, იგრძნობოდა უზარმაზარი პიროვნული მასშტაბი და უცნაურია, რომ ის როგორც სოლისტი არასდროს არ გამოდიოდა... მე ამ მხრივ ბედნიერი გამონაკლისი ვარ, რადგან მომისმენია როგორ უკრავდა სოლოს ვაჟა ჩაჩავა. 1996 წელს, ფესტივალზე „**Sacro Art**“, ქალაქ რებურგ-ლოკუმში, მე ვიყავი ამ ფესტივალის სამხატვრო ხელმ-

ძღვანელი, მივიწვიე ვაჟა ჩაჩავა და ასმიკ პაპიანი. ისინი ასრულებდნენ კომიტასის სიმღერებს... ჩვენ ჩავედით რებურგ-ლოკუმში და წავედით იქ, სადაცაა მონასტრის რეფექტორიუმი (სატრაპეზო — მ.ჯ.), სადაც უნდა შემდგარიყო კონცერტი. მე ვგრძნობდი, ვაჟა მიდიოდა შინაგანად დაძაბული, ის შევიდა დარბაზში, მივიდა რიალთან, დაჯდა და დააგუგუნა ლისტი... ეს იყო სრულიად ფენომენალური რამ... ნამდვილად გაუგებარია, ასეთ ადამიანს როგორ შეეძლო, გარკვეული თვალსაზრისით, ჩაკეტილი ჰყოლოდა საკუთარი თავი... ვაჟა ჩაჩავას გაქანება, როგორც შემოქმედი პიროვნებისა, მკვლავდებოდა ყველაფერში. რა თქმა უნდა, ყოველი მომღერალი საკუთარი პიროვნებიდან გამომდინარე აგებს თავისი საკონცერტო პროგრამას, მაგრამ მე ვიცი, რამდენს გასცემდა ის თავის ცოდნას, პროგრამის შედგენის უნარს, მაგალითად, როდესაც ელენა ვასილევანა ამზადებდა თავი პროგრამას. გარკვეული პერიოდიდან მე არ ვაცდენდი მათ არცერთ კონცერტს... არ შემიძლია დავივინყო ფრანგული მუსიკის კონცერტები, რომლებიც სრულიად განსაცვიფრებლად ჟღერდა ორივეს მხრიდან... მახსოვს, როდესაც გაჩნდა ახალი მასალები, როცა გაჩნდა პულენკი, გაჩნდა კურტ ვაილი, როცა ვაილის ზონგები (*der Song* — მ.ჯ.) დაუკრეს და იმღერეს ისე, რომ ვიფიქრეთ, საერთოდ სხვა დროში შევედით, თითქოსდა სრულიად განსაკუთრებული რაღაც გაჩნდა ჩაჩავას და ობრაზცოვას ურთიერთქმედებაში. აი, ასეთ, აბსოლუტურ გეშთაგონების მომენტებს, როცა დარბაზს სული ეკვრება, როცა დარბაზი სუნთქვამკერული ისმენს, იშვიათად შეხვდებით ცხოვრებაში... მისი უნარი განზავებულიყო მუსიკაში, სტილის ფაქიზი, დახვეწილი ცოდნა, — ეს, რა თქმა უნდა, იმ პიროვნების თვისებაა, რომელსაც ვაჟა ჩაჩავა წარმოადგენდა.... მან იცოდა სახვითი ხელოვნება, კარგად იცოდა ახალი ხელოვნებაც, ფლობდა უზარმაზარ ცოდნას და ყველაფერი ეს გამოიხატებოდა სულის უშუალო მოძრაობაში, რომელიც შემდეგ ბეგრებში აისახებოდა... ვაჟას, როგორც არტისტულ პიროვნებას, არ შეეძლო მშვიდად შეგუებოდა ადამიანებს, რომლებიც ძალიან საღად მოაზროვნენ იყვნენ, იმიტომ, რომ ის არტისტიზმის განსხვავდება იყო.

ჰაველ ტოკარევი — ...ჩვენ გვაქვს ორი მომღერლის

ჩანაწერი, რომლებსაც ძალიან უყვარდათ ვაჟა ნიკო-
ლაევიჩი და არც შეიძლება არ გყვარებოდათ იგი,
იმიტომ, რომ ის იყო უზარმაზარი ხიბლის მქონე პირო-
ვნება.

**მაყვალა ქასრაშვილი (დიდი თეატრის სოლისტი, დიდი თეატრის საოპერო დასის სამხატვრო ხელმძღ-
ვანელი)** — უზარმაზარი სევდაა ყველასთვის, ვისაც
წილად ხვდა ბედნიერება ემუშავა, ეცხოვრა, ურთიერ-
თობა ჰქონოდა მასთან, როგორც უდიდეს მუსიკოსთან
და არტისტთან... ვფიქრობ, რომ ეს უზარმაზარი დანა-
კარგია არა მხოლოდ რუსული და ქართული, არამედ
მთელი მუსიკალური სამყაროსთვის. ის ბევრ ქვეყანაში
გამოდიოდა ჩვენ შესანიშნავ მომღერლებთან ერთად
— ელენა ობრამცოვასთან, ვლადიმერ ჩერნოვთან და
სხვა. ჩვენ ვარსკვლავებთან. ჩვენ გვქონდა იმედი, რომ
ის კიდევ ბევრს შექმნიდა სცენაზე და ვიცო, რომ ელენა
ობრამცოვას უნდოდა მასთან ერთად თბილისში, სადაც
ბოლო ხანებში ასწავლიდა ვაჟა ჩაჩავა, სოლო კონ-
ცერტი გაემართა, ახალი პროგრამა მოემზადებინა...
მისთვის მომაკვდინებელი იყო იმის გაგება, რომ ვაჟა
ჩაჩავა უკვე აღარ არის — საოცარი ადამიანი, მეგო-
ბარი და ამხანაგი. ვიცო ელენა ვასილევნა როგორ გა-
ნიცდის, უბრალოდ ქვითინებს. მისთვის ეს შოკი იყო...
ჩვენ ჯერ კიდევ ვერ გავცივობიერებია რა დაკარგეთ
და ეს აღმატებითი სიტყვები კი არაა, ეს სიმართლეა,
იმიტომ, რომ იშვიათად შეხვდებით ჩვენ პროფესიაში
ისეთ შერწყმას, როგორიც მასში იყო — გამოაგნებელი
ცოდნა, ოსტატობა, რომელსაც ის გასცემდა და გვას-
წავლიდა ყველა ჩვენგანს და ახალგაზრდა მომღერ-
ლებს, რომლებთანაც ის მუშაობდა აქაც, მოსკოვის
კონსერვატორიაში და ყველგან... მოგზაურობდა მთელ
რუსეთში — მას იწვევდნენ მასტერკლასებზე და ეს იყო
გამაოგნებელი გაკვეთილები ოსტატობისა. იმ ადამი-
ანებისთვის ვინც მას შეხვდები, ვაჟა ჩაჩავა ყოველთვის
იქნება მათ გულეხსა და მეხსიერებაში...

**ზურაბ სოტკილავა (დიდი თეატრის სოლისტი, მოს-
კოვის კონსერვატორიის პროფესორი)** — ... მე დავ-
კარგე მეგობარი, მეგობარი, რომელიც მე ბევრ რამეს
მასწავლიდა, რომელმაც გამიღვივა კამერული მუსიკის
სიყვარული, მეცადინეობდა ჩემთან კამერულ მუსიკაში.
რომ არა ის, შესაძლოა მე ეს მუსიკა არასდროს მემ-

დერა, რომ არა ეს ადამიანი, ჩემს გვერდით ჩაივლიდა
უდიდესი მუსიკა. ამ ადამიანის წყალობით დაკავადი
ამით... ისაა ჩემი პირველი კონცერტმასტერი თბილი-
სის საოპერო თეატრში. მასთან მოვამზადე „რიგოლე-
ტო“ — არასდროს დამავინწყდება!... მაშინ ეს ჩემთვის
იყო ძალიან მძიმე, ძალიან რთული... პირველი სპექ-
ტაკლი ჩავარდა — ავად ვიყავი, მეორე სპექტაკლი-
სათვის ვემზადებოდით თვენახევარი — ვმკურნალობდი
და ვმეცადინეობდი მასთან. არასდროს დამავინწყდება,
როდესაც სპექტაკლის დასასრულს ავიღე ბოლო ბეგ-
რა... მახსოვს ამ სი-ს მერე როგორ მომვარდა და რა
ბედნიერი იყო იმით, რომ ჩვენ ასე კარგად ვიმღერეთ
მთელი სპექტაკლი. შემდეგ ბევრი გამოსვლა გვქონდა
ერთად — ვიმარჯვებდით კონკურსებში: ბულგარეთში,
მოსკოვში და რაც მთავარია, ესპანეთში, ბარსელონა-
ში, სადაც ჩვენ ავიღეთ გრან-პრი. იქ იყო ელენა ობ-
რამცოვა, რომელიც გვისმენდა, ისმენდა ჩვენს მეცადი-
ნეობებს და სწორედ მაშინ მითხრა: „მე შენ წაგართმევ
ამ ბიჭს“ —ო. მართლაც, მან ყველაფერი გააკეთა, რომ
ვაჟა მოსკოვში ჩამოეყვანა, უზრუნველჰყო მისთვის
ბინა, მოსკოვის კონსერვატორიის გვერდით. ვფიქ-
რობ, რომ ვაჟა ჩაჩავა იყო მოსკოვის კონსერვატორიის
მშვენიერება, მან თავისი მეცადინეობებით, მან აქ ყოფნით
გაამდიდრა მოსკოვის კონსერვატორია... ეს უზარმა-
ზარი დანაკარგია ქართული კონსერვატორიისთვისაც,
სადაც იგი ბოლო ხანებში მუშაობდა; დიდი დანაკარგია
იმ ახალგაზრდებისთვის, რომლებიც მივიდნენ კონსერ-
ვატორიაში სასწავლად და იმათთვისაც, ვინც მომა-
ვალში მივლენ. ამიერიდან საქართველოში მრავალი,
მრავალი წლით ჩამოვრჩებით ამ სფეროში. ამიტომაც,
ეს უზარმაზარი მუსიკალური დანაკარგია ჩემი ერის-
თვის....

მასალა მოამზადა

გვინა ჯაფარიძე.

გარბაგა თათარაძე, ილია ლომთათიძე, ელისო გოლძაძე, გვანცა ქოგალია ლევან ინაგვილი გურაზ ჭიაბერაშვილი.

„SOS TALENTS”

პიანისტთა საერთაშორისო ფონდი – “SOS TALENTS-MICHEL SOGNY”-ის ინიციატივით ამა წლის 19-25 აგვისტოს, სამ ნორჩ პიანისტთან ერთად გავემგზავრე შვეიცარიაში, ქალაქ რუჟომონში და მივიღეთ მონაწილეობა მიშელ სონის მიერ ორგანიზებულ კონცერტებსა და მასტერკლასებში.

მიშელ სონი – ცნობილი პედაგოგი, კომპოზიტორი და პიანისტი, ფორტეპიანოზე სწავლების უნიკალუ-

რი მეთოდის ავტორი, დამაარსებელი ფონდისა „SOS TALENTS-MICHEL SOGNY”

ფონდი უკვე 10 წელზე მეტია არსებობს და მისი ძირითადი მიზანია ახალგაზრდა ნიჭიერი პიანისტების ხელშეწყობა და მათი საერთაშორისო ასპარეზზე გაყვანა. ცნობილი ქართველი პიანისტი ელისო ბოლქვაძე ფონდის დაარსების დღიდან აქტიურ მონაწილეობას იღებს ქართველი ტალანტების ხელშეწყობაში.

ლევან ინაშვილი, გარბარე თათარაძე, მიშელ სონი

ფონდის პარტნიორები არიან: „დასო ჯგუფი“ (Dassault Group), გაზეთი „ფიგარო“ („Figaro“), ტელეარხები ევრონიუსი (euronews) და მეცო (Mezzo). ფონდი „სოს-ტალანტები“ თანამშრომლობს ისეთ კონკურს-თან, როგორიცაა ყველაზე პრესტიჟული – დედოფალ ელისაბედის კონკურსი ბელგიაში.

მიშელ სონის სახელს უკავშირდება ნიჭიერი, ახალ-გაზრდა თაობის წარმომადგენელი პიანისტი ხატია ბუნიათაშვილი, რომელიც უკვე 1998 წლიდან მონა-წილეობას იღებდა მიშელის მიერ ორგანიზებულ მას-ტერკლასებსა და კონცერტებში „villa-scჰინდლერ“ / ავსტრია/. ფონდის სტიპენდიანტები არიან თამარ და ნათია ბერაიები, ანა გოგავა, ანა ყიფიანი, თედო დია-კონიძე, რომელმაც სულ ახლახანს მოიპოვა გრან-პრი ლიტვაში, პიანისტთა საერთაშორისო კონკურსზე. ანა ყიფიანი კი დღემდე ფონდის სტიპენდიანტია, მან ფონ-დის დაფინანსებით მიიღო მონაწილეობა შვეიცარიაში, ვერბიეს საერთაშორისო ფესტივალის მასტერკლასებ-ში და გახდა ვერბიეს ფესტივალის საპატიო ელჩი. (ამის შესახებ უკვე აღინიშნა ჩვენი ჟურნალის ფურცლებზე –რედ).

2011 წლის აგვისტოს მასტერკლასებში მონაწი-ლეობის მიღება და გამგზავრება შერჩევით მოხდა,

კულტურის სამინისტროში გამართულ კონცერტზე. შე-ირჩა სამი პიანისტი. ესენი იყვნენ: გვანცა ქობალია (VII კლ.), ილია ლომთათიძე (II კლ.) – №27 სამუსი-კო სკოლა, პედ.: ნანა სუთიძე, და გარბარე თათარა-ძე (ნანა ჭყონიას აღზრდილი, ამჟამად სწავლობს №1 ცენტრალური სამუსიკო სასწავლებელში, პედ.: ლევან ინაშვილი). უნდა აღინიშნოს, რომ ეს პატარა პიანის-ტებისათვის უზარმაზარი გამოცდილება და დაუვინყარი შთაბეჭდილებები იყო.

შვეიცარიაში, მასტერკლასებზე ქართველი პიანის-ტების გარდა სხვა ქვეყნებიდან ჩამოსული პიანისტე-ბიც მონაწილეობდნენ. ქართველმა შემსრულებლებმა ქართული პიანისტური სკოლა საუკეთესო მხრიდან წარმოაჩინეს. ამიტომაც, სამივე მიწვეულ იქნა პარიზში, შანზელიზზე, 13 დეკემბერს გალა კონცერტში მონა-წილეობის მისაღებად. ამ ფონდის კონცერტები სის-ტემატურად იმართება პარიზში და ხშირად გადაიცემა პირდაპირ ეთერში ტელევიზიით თუ რადიოთი.

ფონდ „სოს-ტალანტების“ წარმომადგენელი საქართველოში

ლევან ინაშვილი

ეთერ მგალობლიშვილი — ასეთები ერთეულებია

ეთერ მგალობლიშვილის საიუბილეოდ

უკვე წლებია დამკვიდრდა ტრადიცია — თბილისში საკონცერტო სეზონის გახსნას საორგანო მუსიკა გვაუწყებს, სოლისტი კი, ბუნებრივია, ქ-ნი ეთერ მგალობლიშვილია. ბუნებრივია, იმიტომ, რომ ერთადერთი ქართველი კონცერტანტი-ორგანისტი გახლავთ და

ამასთან პირველი პროფესიული ორგანისტი საქართველოში. დარბაზი მუდამ სავსეა, ხოლო მსმენელთა მოლოდინი მუდამ გამართლებული. მავანი იფიქრებს, კონცერტიდან მუსიკის მოსმენით მიღებული სიამოვნების გარდა სხვა, აბა, რა მოლოდინი არსებობს. საქ-

მე ისაა, რომ ქ-ნი ეთერის კონცერტებიდან გამოსულ მსმენელთა სახეებს, თვალებს რომ დაკვირვებოვარ, შემინიშნავს, რაღაც ნათელი რომ მოჰფენიათ, რაღაც სულიერი სიმშვიდე და ზეანული განწყობა სტევის მათ გამომეტყველებაში. რით ვხსნი ამას?

ორგანი დაბადებიდან სასულიერო მუსიკას დაუკავშირდა. მართალია, შემდგომ საერო ცხოვრებაშიც თვალსაჩინო როლს თამაშობდა, მაგრამ XIX საუკუნით დაწყებული უკანა პლანზე გადაინია, საერო მუსიკაში პირველობა დათმო, იშვიათად თუ სტუმრობს ამ საკრავს კომპოზიტორთა შთავგონება. ერთეულები თულა წერენ საორგანო მუსიკას და ასევე ერთეულები ეწევიან ორგანისტი-კონცერტანტის მოღვაწეობას. ქ-ნი ეთერი ამ ერთეულთა შორის მენიშნავე ადგილს იკავდრებს.

საქართველოში ორგანი კომპოზიტორთა არა, მსმენელთა სიმპათიას კი, ნამდვილად, ჯერაც ინარჩუნებს. ამაში თავად ორგანის, საკრავთა მეფედ შერაცხული ინსტრუმენტის გარდა, და, შესაძლოა, მეტადაც, ქ-ნი ეთერ მგალობლიშვილის დამსახურებად მივიჩნევ. მის კონცერტებს არასოდეს აკლია ერთგული მელომანი, დარბაზი მუდამ ივსება. ხოლო თუკი კონცერტი საქველმოქმედოა (ეს კი არცთუ იშვიათობაა), აბა, მაშინ ნახეთ რა ხდება — პარტერი რა სათქმელია, იარუსები ძლივს იტევს მსმენელს, ფეხზეც დგანან. ასაკობრივი მომკვლეობა? — სკოლის მონაფეებით დაწყებული, მოხუცებით დამთავრებული. თუმც იმასაც გავიხსენებ, ერთმა მუსიკისმცოდნემ, განათლებულმა, საკონცერტო ცხოვრების აქტიურმა მონაწილემ, ერთხელ ნაღვლიანი გაკვირვებით მკითხა — „ორგანი მოგწონს? როგორ?! მე იგი არაფერს მეუბნება, სრულიად გულგრილი ვარ ამ ინსტრუმენტისადმი.“ რას იზამ, გემოვნება, ცნობილია, საკამათო არაა. იქნებ, საქმე ისიცაა, ევროპულ საკრავთა შორის ორგანი საქართველომ ყველაზე გვიან რომ გაიცნო. თავდაპირველად კათოლიკურ ეკლესიაში ააგეს, მღვდელთმსახურების საჭიროებისათვის. საკონცერტო ცხოვრებაში კი მხოლოდ XXს. 60-იანი წლებიდან მოიკიდა ფეხი.

რად მიმაჩნია, ორგანი ჯერ კიდევ პოპულარული რომაა ჩვენში და რომ ქ-ნი ეთერის დამსახურებას ლომის წილი მიუძღვის ამაში? ეთერ მგალობლიშვილი

იშვიათი პიროვნება გახლავთ. ორგანის თავდავიწყებულ სიყვარულთან ერთად საქმიანობაში, ვფიქრობ, მოყვასის სიყვარულიც ამოძრავებს, სურვილი — სიხარული მიანიჭოს ადამიანს. რამდენჯერ მივსულვარ მის კონცერტზე ყოველდღიური ფიქრებით დამძიმებული, აფორიაქებული, დათრგუნული, და, ტაქტიდან ტაქტიც კენ მიგრძენია, თუ როგორ მეუფლებოდა სულიერი სიმშვიდე, ვხედებოდი, ფორიაქი ჩემი ამა სოფლის ამოებებს რომ ნიშნავდა, წვრილმანი, ფუჭი რომ იყო, არაფრად ღირდა. ფასეულობა იმ მშვენიერ სამყაროში მკვიდრობდა, რომელსაც ორგანი გადაგვიშლიდა. და მეც წელიწად თითქმის სულიერად ვმალდებოდი, კონცერტიდან გამოყოფილი ნათელი განწყობა დიდხანს მასუღდგმულებდა, ცხოვრებისეულ წინააღმდეგობათა გადალახვაში ძალას მმატებდა. იქნებ სხვასაც დაუფლება მსგავსი განცდა.

კიდევ რითაა გამორჩეული ქ-ნი ეთერის მოღვაწეობა? ცხადია, მაღალი პროფესიული სინჯით, ამ „მძიმე“ საკრავის ფლობის სრული ტექნიკური თავისუფლებით. მაღალი კლასის შემსრულებელთა შეფასებისას ტექნიკური განაფულობა აღარავისთვისაა გასაკვირი. ეს თავისთავად უნდა იყოს. ორგანის დაკვისას კი ფიზიკური ძალაც აუცილებელია. გავიხსენებ, შესრულების პროცესში ოთხივე კიდური მუსიკოსისა აქტიურად მონაწილეობს, სრულ „საბრძოლო მზადყოფნაში“ უნდა იყოს. მაგრამ ამის აღნიშვნა, ვგონებ, შეავიწროვებდა ქ-ნი ეთერის ღირსებათა წრეს. იგი მუსიკოსი-მოაზროვნეა, მუსიკოსი-განმანათლებელი. თითოეული მისი კონცერტის პროგრამას წვრილმან დეტალებში გააზრება ახასიათებს, მკაფიოდ ჩამიყალიბებული დრამატურგია აქვს. ქრონოლოგიასთან ერთად აქ გათვალისწინებულია მხატვრული შინაარსი ნაწარმოებისა და ემოციური ზემოქმედების მუხტიც. პირველი ბგერით დაწყებული პროგრამა ისე ვითარდება, ბოლო ნაწარმოებმა ემოციურ მწვერვალზე რომ აგვზიდოს, ზეიმური ბგერებით აავსოს დარბაზიცა და მსმენელიც. არ მახსენდება კონცერტი, როცა მსმენელი, უკასკნელი ბგერის გაჟღერებისთანავე ზეზე არ წამოჭრილიყოს და მხურვალე ტაშით არ გამოეხატოს მადლიერება იმ დიდი სიამოვნებისათვის, მუსიკაში განვლილმა დრომ რომ მიანიჭა. და ეს ემოცია, როგორც ვთქვი, მე პირადად,

დიდხანს გამყოლია თან. ეს თავისებურება ქ-ნი ეთერის შემოქმედებისა რამდენიმე გასტროლიორი ორგანიზაციის კონცერტის შემდეგ კიდევ უფრო დავაფასე. მათ კონცერტებზე თავი დამიჭერია იმაზე, მუსიკის სმენის პარალელურად გულგრილი ცნობისმოყვარეობით თუ რარიგ ვათვალიერებდი გარშემოყოფთ, რარიგ გამიზრბოდა ფიქრი ცხოვრებისეულ პრობლემებსა, თუ იმაზე, კონცერტი რომ ჭიანურდებოდა, გვიან როგორღა დავბრუნდებოდი შინ.

ქ-ნი ეთერის ერთ-ერთი მიზანი ისიცაა, რაც შეიძლება მეტ უცნობ ნაწარმოებს გვაზიაროს, ამდენად უსაზღვროდ ფართოა საკონცერტო ნაწარმოებთა ისტორიული სივრცე. XIV საუკუნით, ან უფრო ადრინდელი დროით დაწყებული, XX საუკუნის ჩათვლით. გეოგრაფიული საზღვრების, რა თქმა უნდა, ვრცელია. ვგონებ, არ დარჩენილა კომპოზიტორი, ნიდერლანდელი თუ ფრანგი, ინგლისელი თუ ქართველი, სხვა და სხვა, ქ-ნი ეთერს რომ არ წარედგინა თბილისელი მსმენელისათვის (ან სანოტო მასალაზე როგორ მიუწვდება ხელი?!). საკონცერტო პროგრამების დიდი ნაწილი საპრემიეროა. ქ-ნი ეთერი პირველად გვაზიარებს ხოლმე იმ უმშვენიერეს სამყაროს იზაკის, ბუქსტუვუდეს, პაჰლბელის, ბახის, ჰენდელის, მესიანის თუ სხვათა შემოქმედება რომ ჰქვია. ამრიგად, ჩვენ წინაშე იბადება დიდი და პატარა შედეგები, საორგანო მუსიკის რიგითი თხზულებები, ხოლო კონცერტი, ყოველთვის დღესასწაულია, დღე ესე სასწაული!

არცთუ შორეულ წარსულში, ქვეყნის ავტოდობის ჟამს, ჩვენ, უშუქო, გაუმთბარ ბინებში როცა ვიყავით შეყუჟულები, უიმედოდ რომ ვუმზერდით მომავალს, ქ-ნი ეთერი ციმციმ დილას ფეხით გაუდგებოდა გზას კონსერვატორიის დიდი დარბაზისაკენ, მიუჯდებოდა ინსტრუმენტს და გაყინულ კლავიშებს თითებითა და სულიერი ძალებით ათბობდა, გვიმზადებდა გვიმს — კონცერტს! ეს არტისტული გმირობა იყო!

რად ღირს თუნდაც კონცერტებისათვის წამძღვარებული მისი შესავალი საუბრები. ინფორმაციის რარიგი ტევადობით ხასიათდება მისი თითოეული ასეთი კომენტარი, ისტორიული ექსკურსი. რამდენს გვაუწყებს ჩვენთვის უცნობი კომპოზიტორის, ეპოქის, ნაწარმოების შესახებ. ან კიდევ საყოველთაოდ ცნობილ კომპოზიტორთა შემოქმედებისა და ცხოვრების რა საინტერესო დეტალებს გადაცდის ხოლმე მივიწყების ფერფლს. ამგვარი შესავლის შემდეგ ნოტებში „დამიფრული“ შინაარსი ხომ კიდევ უფრო გასაგები, მისაწვდომი ხდება.

არცთუ იშვიათობაა ქ-ნი ეთერი კონცერტებში ახალბედა მუსიკოსებს რომ დაიყენებს მხარში. ერთიმხრივ მათ შესაწავლის, შეაყვარებს საორგანო მუსიკას, მეორე მხრივ კი მსმენელთან შეხვედრის პირობას უქმნის. რაც მთავარია, იმ გეიმში მონაწილეობის ბედნიერებას ანიჭებს კონცერტი რომ ჰქვია. ეს ახალგაზრდობის ნდობაცაა, პატივიც.

ქ-ნი ეთერი ღრმად მორწმუნე ადამიანი რომაა, ეს თუნდაც იმაში სჩანს, კონცერტების გარკვეულ ნაწილს (თუკი ამის შესაძლებლობა მიეცა) უსადაგებს ქრისტიანულ დღესასწაულებს — შობას, ხარებას, აღდგომას ... ეს კონცერტები საქველმოქმედოა. ხშირად რიტუალს მავონებს.

ქ-ნი ეთერის პიროვნული პორტრეტის ცალკეულ დეტალსაც აღვნიშნავ. საკვირველია, მაგრამ ყოველივე გემოთქმულთან ერთად ქ-ნი ეთერს „მძიმე ხასიათის ქალის“ სახელი აქვს გავარდნილი. ჭეშმარიტად! მართლაც მძიმედ განიცდის იმ ყველაფერს, რაც საქართველოში ორგანის ბედს ეხება. მძიმე ფიქრები იპყრობს საქართველოში ორგანისტთა ახალ კადრებზე ჯეროვანი ზრუნვა რომ არაა, და რომ იგი, ლამისაა, ქართველ ორგანისტ-კონცერტანტის უკანასკნელი მოჰიკანი აღმოჩნდეს (არის ამის საშიშროება!). მტკივნეული იყო მისი განცდა, ორგანი თბილისში წლობით რომ დუმდა. შეუპოვრად იბრძოდა, როცა კონსერვატორიის დიდი დარბაზის გარემონტების დროს ორგანს „გასალამაზებლად“ გადალევდა დაუპირეს, იმ ხარისხის საღებავი კი ტემბრს დაუზიანებდა. შფოთავს და ღელავს კონცერტის დაწყებას მავანი ჩინოვნიკის ნებასურვილით მოულოდნელად რომ გადაუვადებენ და ამის გამო მსმენელს საათნახევარს ალოდინებენ. მძიმედ განიცდის და შეუპოვრად აპროტესტებს, როცა სამეცადინო საათებს უზღუდავენ. მას კი მხოლოდ ერთგან, მხოლოდ კონსერვატორიის დიდ დარბაზში აქვს მუშაობის პირობები. ხმალამოღებული იბრძვის, როცა ერთადერთ საკლასო ოთახს,

სადაც პატარა სამეცადინო ორგანი იდგა – უსპობენ. მძიმე, ნამდვილად „მძიმე ხასიათის ადამიანი“ გახლავთ. ასეთები ერთეულებია!

კონცერტებზე შავი სამოსით გამობრძანდება ხოლმე, რაც ამძაფრებს კონტრასტს იმ ნათელ სამყაროსთან, რომელსაც მისი ხელოვნება გვაზიარებს. ქათქათა საყელო, ან კიდევ მიბნეული სისხლისფერი პანია ვარდი სულის სისპეტაკესა და გულის მხურვალეებას მიმანიშნებს.

დავარღვევ კანონს – ქალბატონთა ასაკს რომ არ იხსენებენ და ვიტყვი: მაოცებს მასში სოლიდური ასაკის მიუხედავად ახლგაზრდული, მგზნებარე სული. მაოცებს მოკრძალება, თავმდაბლობა და მასთან შეზავებული ხელოვანის ნებისყოფა, პროფესიულ საკითხებში შეუვალი სიმტკიცე, ცხოვრების ლამის ასკეტური წესი და სიცოცხლის ტრფიალი. მაოცებს პროფესიული ღრმა ერუდიცია და ყოფით საკითხებში უმწეობა. მაოცებს ის უშრეტი ოპტიმიზმი, რომლითაც იგი შეებრძოლა ფეხის მოტეხვას და ხორციელ ტკივილს კი არა, ვაი თუ დაკვრა ველარ შევძლოო, იმას გულმტკიცეხეულად რომ განიცდიდა. მაოცებს დამწყებ მუსიკოსსავით აჭარხლებული მისი სახე და ღელვა ყოველი კონცერტის დაწყების წინ. მაოცებს ის სიმსუბუქე, რომლითაც იგი „შეცურდება“ ხოლმე ორგანის მაღალ სკამზე. მაოცებს მამაკაცისათვის შესაშური ის ძალ-ღონე, მხნეობა, ხელის ჩამორთმევისას რომ მიგრძვნიან. მაოცებს იუმორის გრძნობით თუ როგორ იმშვიდებს თავს პროფესიულ საკითხებში წინააღმდეგობებთან შეჯახებისას. რამდენი გვიცინია, მავანი მუსიკოსის აქტიურ საქმიანობას როცა ზუსტად მოერგო, დიდი ილიას ბრძნული გამონათქვამი: „უსაზღვროა უვიცობის სიმაღლე“. მაგრამ რაა გასაოცარი. სწორედ ესაა ქ-ნი ეთერის, სრულიად არაორდინარული ბუნება ...

დიდი ხანია სურვილი გვაქვს ჟურნალ „მუსიკის“ მკითხველებს წარმოვუდგინოთ ის ერთადერთი თბილისელი კაცი, რომელიც ქმნის სიმებიან საკრავებს — უმეტესწილად ვიოლინოებს.

როდესაც თავდაპირველად ამის თაობაზე სიტყვა ჩამოვუვდე ლევან ცინცაძეს, ჩვენს პრესაში „ქართველი სტრადივარი“ რომ უწოდეს, თავდაპირველად ასე მიპასუხა, რომ ამ ჟურნალისტებთან ინტერვიუებში უკვე

ძე, გურამ რჩეულიშვილი (საქმე ის არის, რომ ისინი ყველანი ერთი დიდი ოჯახის წევრები იყვნენ), მგონი, კიდევ გრძელდებოდა ნუსხა.... მიუხედავად იმისა, ისიც ვიცოდი, რომ იმჟამად იქ ჩვეულებრივი მოკვდავებიც ცხოვრობდნენ, ზოგიერთ მათგანს კიდევ ვიცნობდი, მაინც ეს სახლი მიმაჩნდა მიუწვდომლად, შეუღწევად... ახლა კი ვიმყოფები ამ სახლში, სადაც შეღწევაზეც არც მიოცნებია, მეტადრე ვერ ვიფიქრებდი თუ რა

პასი რომალის ვიოლინოებს ქმნის

შეიძლება ითქვას კიდევ ამოწურა სათქმელი. ერთი პირობა ვიფიქრე ძველი ინტერვიუების საფუძველზე მიგვეწოდებინა ცნობები „მუსიკის“ მკითხველისათვის... მაინც შევთანხმდით შეხვედრაზე. შევითქვე, რომ ცოტა ხანია, რაც სახელოსნო თავისსავე სახლში, ქვედა სართულზე მოუწყვია. ასე რომ, იქ უნდა ვეწვიო. ვემზადები მასთან მისასვლელად და ბავშვობისდროინდელი მოგონება მახსენებს თავს: როგორ ჩავუვლიდი მაშინდელ კალინინის ქუჩას (ახლა საბედნიეროდ, ივანე ჯავახიშვილის ქუჩაა). საოცარი განცდა მიპყრობდა იმ ადგილთან მიახლოებისას, სადაც კათოლიკური ეკლესიაა აღმართული, მის წინ კი ერთსართულიანი სახლი (ამ ქუჩიდან ასე ჩანს) დახუნძლული მემორიალური დაფებით, რომლებიც სათითაოდ იუნკებიდნენ, რომ ამ სახლში ცხოვრობდნენ: ალექსანდრე და მარიამ ჯამბაკურ-ორბელიანები, ივანე ჯავახიშვილი, კიტა აბაში-

მიზნით მომიწევდა აქ მოსვლა (სამწუხაროდ, დაფათაგან ამჟამად მხოლოდ ერთია შემორჩენილი). ცხადია, აქ ჩემთვის ბევრი რამ საინტერესოა, მაგრამ მთავარი მიზანი სახელოსნოს ნახვა და გაცნობაა. მასპინძელს კი ვუვებები, რომ, ალბათ არსებული პრესის საშუალებით ყველაფერს შევითქვებ ქართული ვიოლინოებისა და მისი შემქმნელის შესახებ, გავიგებ თუ როგორ შეება იგი ამ საქმეს, როგორ გაჩნდა თავდაპირველად იდეა... რესპონდენტიც ალაპარაკდა ძალიან გულწრფელად, უშუალოდ, პირველივე სიტყვებიდან საგრძნობი იყო საოცარი სიყვარული საქმისადმი, რომელსაც მისცემია.

— იდეა მწიფდებოდა, ცხადია, ისე არ ყოფილა, რომ გავიღვიძე და გადავწყვიტე ვიოლინოების კეთება. ეს აქ უკვირთ, რაკი ერთადერთი ვარ, თორემ იტალიაში არ ჭირდებათ განსაკუთრებული იდეის მომწიფება და რაიმე გარემოებები, ისე შედიან ამ სკოლაში, ვინაიდან

იქ პროფესიაა ძვირადღირებული. თუმცა ბევრი ვერ უძლებს ამ გზით სიარულს და რჩება მხოლოდ ის, ვისაც უკვე გაცნობიერებული აქვს, რომ ეს უნდა. ცხადია, შორიდან ფსიქოლოგიურად მოუშვადებული ადამიანი იქ არ ჩავა, თუ მას გასიგრძელებული არა აქვს თავისი განზრახვა.

ჩემს შემთხვევაში გადამწყვეტი იყო, რომ მევიოლინე ვიყავი (დამთავრა თბილისის კონსერვატორიის სიმებიანი ფაკულტეტი, სამსონ გონაშვილის კლასი), მერე უკვე საკრავმაც დამაინტერესა, მნიშვნელოვანი იყო ოჯახის ფაქტორიც...

— ოჯახთან დაკავშირებით ვიცი, რომ თქვენი დიდი ბაბუა — დიდი ივანე ჯავახიშვილი თავად უკრავდა ვიოლინოზე. საერთოდ, ის მჭიდრო კავშირში იყო მუსიკასთან (ამის დასტურია მისი შრომები, მაგ.: „ქართული მუსიკის ისტორიის ძირითადი საკითხები“) და მუსიკოსებთან, განსაკუთრებით გაქარია ფალიაშვილთან, მისი მეუღლე, თქვენი დიდი ბებია, ერეკლე მეფის შთამომავალი ანასტასია ჯამბაკურ-ორბელიანი პირველი ქართველი პროფესიონალი მევიოლინე ქალი გახლდათ. ასე რომ, შეიძლება ითქვას, თქვენს ოჯახს ტრადიციად მოსდევს მუსიკისადმი და სახელდობრ ვიოლინოსადმი განსაკუთრებული დამოკიდებულება.

ვიოლინოს — ჩვენს ოჯახში მართლაც განსაკუთრებული ადგილი ეკავა. ის ვიოლინო, რომელზედაც ჩემი დიდი პაპა ივანე ჯავახიშვილიც უკრავდა, ახლა ხელნაწერთა მუზეუმში ინახება. „ბეზმტეინის“ ფირმის რეალი, რომელიც ახლაც ამ ოთახში დგას, თავის დროზე ანტონ რუბინშტეინის რჩევით ყოფილა შეძენილი. გაქარია ფალიაშვილი „აბესალომ და ეთერზე“ მუშაობის პროცესში ნაწყვეტებს აქ ასმენინებდა ივანე ჯავახიშვილს. მახსოვს აქ აჟღერებული დუეტები დიდი ბებუის ანასტასიასა და ბებიანჩემი ნათელას (იგი თავდაპირველად პიანისტი იყო, შემდეგ კი დაანება მუსიკას თავი და ისევ ოჯახური ტრადიციისამებრ ისტორიის დარგზე გადაერთო) შესრულებით. ვიოლინოზე დაკვრას სერიოზულად ეუფლებოდა ბებიანჩემის ძმა ალექსანდრე (ლალი) ჯავახიშვილი, მას თავისი პედაგოგი გროსმანი დიდ მომავალს უწინასწარმეტყველებდა. მისი ვაჟი ვანო ჯავახიშვილი კი გახდა პროფესიონალი მევიოლინე. ვიოლინოზე დაკვრას სწავლობდა ბიძანჩემი თარხუჯ

ჯავახიშვილიც, შემდგომში მე მისი მასწავლებელი სეგალი მასწავლიდა ნიჭიერთა ათწლეუდში.

ამ ინსტრუმენტზე დაკვრა სწორედ დიდმა ბებუამ — ანასტასია ჯამბაკურ-ორბელიანმა დამაწყებინა, მაშინ 6 წლის ვიყავი. მან პეტერბურგის კონსერვატორია დამთავრა. მისი პედაგოგი იტალიელი მევიოლინე სივორის მონაფე იყო, თავად სივორი კი პაგანინის აღზრდილი.

ამ სახლში მცხოვრები დიდი ნათესაობიდან ბავშვობაში ჩემზე ძლიერი და ალბათ მნიშვნელოვანი შთაბეჭდილება მოახდინა პაპა ვატომ, კიტა აბაშიძის შვილმა. სულ მიზიდავდა მისი ადგილსამყოფელი, სადაც სულ შალაშინით და ამგვარი იარაღებით საქმიანობდა და ფუსფუსებდა. ერთხელ ღია ბარათი მაჩუქა — ჩაქუჩი და შალაშინი რომ ეხატა. მახსოვს რა ბედნიერი ვიყავი, ჩემთვის ეს უძვირფასესი საჩუქარი იყო. ეტყობა მაშინ ისახებოდა ჩემში ეს მიდრეკილება...

— ვიცი, დიდი ხნის განმავლობაში სხვაგან გქონდათ სახელოსნო.

— მართალია, ეს იყო ჩემს ცხოვრებაში დიდი და ხანგრძლივი პერიოდი, როცა სახელოსნო მთაწმინდაზე, მაშინ — შვილის უჩა და შალვა ჩაგუნავეების სახლში მქონდა. სამწუხაროდ, არცერთი აღარ არის ცოცხალი. სხვათა შორის, ამ სახლსაც საინტერესო წარსული ახლდა. მათი წინაპარი ქაშუეთის წინამძღვარი გიორგი ჩაგუნავა (იგი ამ ტაძრის ეზოში, ცენტრალურ შესასვლელთან განისვენებს), თურმე ახლოს იცნობდა სტალინის დედას — კეკეს და როდესაც პატარა სოსო ჯულაშვილი თბილისში ჩამოიყვანეს სასულიერო სემინარიაში სასწავლებლად, მან რაღაც ხანი ჩაგუნავეების სახლში დაიდო ბინა.

უჩა ჩაგუნავა ბიძანჩემის — თარხუჯ ჯავახიშვილის მეგობარი იყო. სპეციალობით არქიტექტორი, კონსტრუქტორი, საკმაოდ სერიოზული პროექტების მონაწილე, 50-იან წლებში თბილისში პოპულარული იყო როგორც ახლად შემოსულ 6-სიმიან გიტარაზე მოყვარული დამკვრელი. შემთხვევითი არ არის, რომ პირველი ინსტრუმენტის შექმნა მან შთამაგონა. ეს გიტარა იყო. მაშინ კონსერვატორიაში ვსწავლობდი. თითქმის ერთი წელი მოვუწიე ამ გიტარის შექმნას. შიგადაშიგ მივდიოდი უჩასთან, ვაჩვენებდი. ბოლოს, დამთავრებული

რომ მივეტანე, მახსოვს მისი აღფრთოვანებული სახე. იმან გაახარა, დაწყებული საქმე ბოლომდე რომ მივიყვანე, თან ისეთ პირობებში, უარესს რომ ძნელად წარმოიდგენს კაცი. სწორედ ამის შემდეგ მომეცა სერიოზული სტიმული მედიქრა ინსტრუმენტების შექმნაზე. გასაოცრად კეთილშობილი და თავმდაბალი კაცი იყო. იტალიიდან ჩამოსვლის შემდეგ მან სახელოსნო დამითმო, თვითონაც ერთვებოდა ჩემი მუშაობის პროცესში, ცხადია, მოყვარულის დონეზე. სულ ახლახან გარდაიცვალა, აქამდე უჩანს სურვილით მის სახელოსნოში ვმუშაობდი.

— ალბათ, სახელდობრ ვიოლინოს შექმნასაც უძღოდა წინ გარკვეული იმპულსები...

— ამასთან დაკავშირებით შემიძლია გავიხსენო, ორკესტრში რომ ვუკრავდი („თბილისის კამერატაში“ შავლეგ შილაკაძესთან), ერთ-ერთი იქაური მუსიკოსი ედიკ ებიშვილი გატაცებული იყო ვიოლინოების შეკეთებითა და ჩასადებების გაკეთებით (ცხადია, თვითნასწავლი იყო). სახლში სარდაფი ჰქონდა, სადაც მუშაობდა. ხშირად მივდიოდი მასთან, ვესაუბრებოდი, ერთხელ ბაკურიანშიც წავეყვი მასალის წამოსაღებად, სპეციალური ჯიშის ხე უნდა ჩამოეტანა.

როდესაც უკვე სერიოზულად გადავწყვიტე ამ საქმისათვის მომეკიდა ხელი, მოსკოვს მივაშურე სტაჟირებაზე. იქ ცნობილ ოსტატთან ვიქტორ ნიკიფოროვთან მოვხვდი, რომლის დიდად მაღლიერი ვარ ბევრი რამის გამო. ის მიკიჟინებდა იტალიაში წასვლას. აქ რაიმეს სწავლა დროის კარგვააო, სასურველია როგორმე კრემონაში მოხვდე, სტრადივარიუსის სასწავლებელშიო.

— ცხადია, თქვენი, როგორც პროფესიონალის ჩამოყალიბებაში გადამწყვეტი როლი კრემონაში სწავლამ შეასრულა. საერთოდ რას იტყვით იქ არსებულ სიმებიანი საკრავების შექმნის ტრადიციაზე, კულტურაზე?

— იტალიაში არის სხვადასხვა სკოლები. დიდი ხნის მანძილზე კრემონასა და მისგან 40 წუთიანი სამანქანო გზით დაშორებულ ქალაქ ბრეშიაში ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად ვითარდებოდა ვიოლინოების დამზადების კულტურა. მე-17–18 ს.ს.-ების მიჯნაზე შავმა ჭირმა თითქმის მთელი ბრეშია ამოწყვიტა. კრემონაში

კი ამ დროს კვლავ იქმნებოდა ვიოლინოები და იხვენებოდა მისი ხარისხი. თუმცა ბრეშიის სკოლა ახლაც ცნობილია.

კრემონა — დაბლობზე გაშენებული პატარა ნისლიანი ქალაქი ჩრდილოეთ ლომბარდიაში. იგი ხემიანი საკრავების დედაქალაქია. აქ ცხოვრობდნენ და მოღვაწეობდნენ ამატი, გვარნერი, სტრადივარიუსი...

სტრადივარიუსის სასწავლებელში მისდევენ ტრადიციას, აქ მიღებული საფუძვლის შემდეგ შესაძლებლობა გეძლევა ინდივიდუალურად გაიშალო, თავისუფლებას მიეცე...

— იქ რამდენად ხდება ამ სფეროში ტრადიციულობისა და თანამედროვეობის შეფარდება, დაპირისპირებას ხომ არ აქვს ადგილი?

— სხვათა შორის ამ მხრივ გამოკვეთილია მიმართულებები. იქმნება როგორც ძველი, ტრადიციული, ასევე თანამედროვე ვიოლინოებიც. ორივენი ვიოლინოს თავისი მომხმარებელი ჰყავს. უმეტესობა მაინც ძველს ამჯობინებს. შექმნილია სტერეოტიპი, რომ ვიოლინოს უნდა ჰქონდეს ძველი, გაცვეთილი იერი. ბევრისთვის ეს საკრავი საერთოდ წარსულის ოსტატების სახელებთან ასოცირდება. მეორე ტიპის მომხმარებელს გააზრებული აქვს, რომ ერთ დროს სტრადივარისა და გვარნერის ვიოლინოებიც ახალი იყო. რაც მთავარია, არჩევანს ისიც განაპირობებს, თუ რას უკრავს შემსრულებელი — თანამედროვე სტილისა და მიმდინარეობის ნაწარმოებებს განახლებული ვიოლინო სჭირდება. გარდა ამისა, მასალიდან გამომდინარე, ამ საკრავის ვადა გარკვეულწილად შეზღუდულიცაა, ამიტომ ძველი ოსტატების ვიოლინოები მაღე სამუშეოთ ექსპონატებად იქცევა. ასე, თავის დროზე განთქმული იყო ამატის საკრავები, მაგრამ შემდეგ აღმოჩნდა, რომ მისი დიაპაზონი მხოლოდ პატარა დარბაზებს სწვდებოდა. მისმა მოწაფემ სტრადივარიუსმა გაცილებით გაზარდა ვიოლინოს შესაძლებლობები. მიუხედავად იმისა, რომ კრემონა სტრადივარის დაბადებამდე 150 წლის განმავლობაში ვიოლინოების ქალაქად იყო ცნობილი, სტრადივარიუსის მოვლინებით ახალი ხანა დაიწყო ამ საკრავის ისტორიაში. ფაქტია, რომ სტრადივარმა, გვარნერმა გაუძღეს დროს, თორემ მათ გარდა რამდენი ოსტატი იყო, რომელთა სახელები არ შემოგვრჩენია.

— ამ ხნის განმავლობაში საქართველოში არავის გამოუთქვამს სურვილი ამ საქმისათვის მიეყო ხელი, ამ შემთხვევაში თქვენი მიმდევარი გამხდარიყო?

— ზედაპირულად გამოუთქვამთ ინტერესი, მაგრამ როდესაც გაუგიათ, რომ მე 30 წელი დამჭირდა აქამდე მოსასვლელად, ეგრევე უკან დაუხევიათ. არადა, ქართველები ისეთი ნიჭიერი ხალხია, დარწმუნებული ვარ, ეს რომ აქ დაინერგოს, განსაკუთრებულ საკრავებს შექმნიან, მაგრამ მანამდე დიდი და რთული გზა იქნება გასავლელი.

— მუშაობასთან დაკავშირებულ სირთულეთაგან, ალბათ, მნიშვნელოვანია მასალის მოპოვების საკითხი.

— მასალის მოპოვება, ცხადია, ერთადერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია. თუმცა ჩემთვის დიდი შეღავათია, რომ ამ პრობლემის გადაჭრა საქართველოშია შესაძლებელი. იტალიაში 150-წლიანი დაკვირვების შედეგად დადგინდა, რომ კლასიკური ინსტრუმენტების ყველაზე მაღალი ხარისხის აკუსტიკურ მექანიზმსა და ტემბრს ორი ჯიშის ხე ქმნის — მაღალმთიანი ნეკერჩხალი და ნაძვი. საბედნიეროდ, საქართველოში ორივე უხვად არის, თან მაღალი ხარისხის. ამ მხრივ კრემონელი ოსტატები უფრო დიდი სირთულის წინაშე იდგნენ. იქ ამ ჯიშის ხეები არ ხარობდა და ვენეციიდან შემოჰქონდათ. მასალის მოპოვების გარდა აუცილებელია წესების გათვალისწინებაც. მნიშვნელობა აქვს ხე რომელ ფერდობზე მოიჭრება, რა დროს, მთვარის რომელ პერიოდში უნდა მოიჭრას — ზამთარში, როცა ხეს სძინავს და წვენი არ მოძრაობს. მას შემდეგ, რაც სტანდარტულ ზომებზე დამუშავდება, სულ ცოტა ხუთი წელი მაინც უნდა იდოს, რათა ბუნებრივად გაშრეს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, გამოყენებისას დეფორმაციას განიცდის და შეიძლება დასკდეს ან დაიბრიცოს.

— ალბათ, გჭონიათ მუშაობის სხვადასხვაგვარი პერიოდები. რა განწყობა გეუფლებათ საკრავის დასრულების შემდეგ?

— ყველა ოსტატის ცხოვრებაში ყოფილა მუშაობის სხვადასხვაგვარი პერიოდები. თუ გადახედავთ ცნობილი ოსტატების ცხოვრებას, აღმოაჩენთ, რომ ცუდი პერიოდი კავშირში ყოფილა პირად პრობლემებთან. ეს ხომ უპირველესად შემოქმედებითი პროცესია, ყოველ დღე ერთნაირად ვერ იმუშავებ, განწყობა გინდა. ისე კი

შექმნის ჟინი მოგდის, ნარკოტიკის მსგავსი.

საინტერესო ის არის, რომ თითოეული საკრავი დასრულების შემდეგ ხმას ამოიღებს თუ არა, ახალ კითხვებს, ახალ იდეებს ჰბადებს, მაინც ყველაზე სასიამოვნო შექმნის პროცესია, გურამ ჩჩუელიშვილისა არ იყოს „ვინების სიმძაფრე შენებაშია და არა აშენებულით ტკობაში.“ მერე უკვე სხვებმა ისიამოვნონ!

რაც შეეხება ლევან ცინცაძის მიერ შექმნილი საკრავების შემდგომ ცხოვრებას, მისი ნამუშევრები შესულია იტალიასა და ინგლისში გამოცემულ ცნობილ ოსტატთა კატალოგებში. ისინი ჟღერენ საქართველოს გარდა ევროპის სხვადასხვა ქვეყნის წამყვან ორკესტრებში. იაპონიაში კვარტეტი უკრავს ცინცაძის საკრავებზე. მისი ვიოლინო ახმთანდა კრემონაში ყოველწლიურ ცნობილი ოსტატების კონკურსზე, მაღალი შეფასება დაიმსახურეს კრემონას საერთაშორისო კონკურსზე — „კრემონას ტრიენალე“, რომელიც სამ წელიწადში ერთხელ იმართება.

ერთ-ერთ ჟურნალისტთან მიცემულ ინტერვიუში ლევან ცინცაძე აცხადებს, რომ ორკესტრში მუშაობისას სოლისტობაზე ფიქრობდა... მაშინ, ალბათ, ვერც წარმოიდგენდა, რომ სავიოლინო ნაწარმოებები, რომელთა შესრულებაზეც ოცნებობდა, მისი ქმნილებების საშუალებით ახმთანდებოდნენ სხვა სოლისტებისა თუ ორკესტრანტების მიერ.

შემოქმედებითი წვა არ ნელდება მის სახელოსნოში. სახელოსნო კი ამჟამად, როგორც ზემოთ ითქვა, მისივე სახლშია, რომლის უკანაც დიდი ისტორიაა. დღეს ეს სახლი ბევრისათვის და მით უმეტეს აქ ჩამოსულ უცხოელთათვის იმითაც არის საყურადღებო, რომ აქ ცხოვრობს და მოღვაწეობს ის ქართველი კაცი, რომელიც ვიოლინოებს ქმნის...

150

ჩარგალში ვაჟა-ფშაველას სახლ-მუზეუმში დაცულ რელიკვიებს შორის ყურადღებას იპყრობს ვაჟას პოეტური შთაგონების მუდმივი თანამგზავრი — ჩონგური. ამ კარმიდამოს ყველა სტუმარს, ვისთვისაც ძვირფასია ვაჟა-ფშაველას სახელი, მისი სამყარო და პოეტური სულის წვა, თითქოს დღესაც ჩაესმის პოეტის იღუმალის ხმა: „ხელში ავიღებ ჩონგურსა ლექსების დასაბღერტადა,“ ამ სიტყვებში ჩვენთვის საყურადღებო ვაჟას შემოქმედების ერთი თვისებაა გაცხადებული — პოეტური და მუსიკალური სანყისების კავშირი და ამ კავშირის მნიშვნელობა ვაჟას პოეტური შთაგონების მოზღვავეების ჟამს, მუსიკისადმი ვაჟა-ფშაველას დამოკიდებულება სხვა წყაროებითაც დასტურდება, მართალია პოეტის ეპისტოლარული მემკვიდრეობა ძალზე უმნიშვნელოა ხელოვნებაზე და სახელობრ მუსიკაზე გამოთქმული აზრებით, მაგრამ ვაჟას შეხედულებები პოეზიასა და ლიტერატურაზე. ახლობელთა მოგონებები საკმაო შუქს ჰფენს მის დამოკიდებულებას მუსიკისადმი და მუსიკის როლს მის ცხოვრებაში. აქვე იკვეთება უფრო ფართო ასპექტი — ვაჟას მუსიკალობა ანუ სამყაროს ხმათა აღქმის მისეული უნარი, მუსიკალურ სანყისთა მნიშვნელობა ვაჟა-ფშაველას პოეზიაში და მუსიკა ვაჟას ესთეტიკაში.

დიდი პოეტური ტრადიციების ისეთ ქვეყანაში, როგორიცაა საქართველო, პოეტის მუსიკალობა იშვიათ

მეტყველების მუსიკალურმა ბუნებამ და ხალხური სიმღერის კილო-ინტონაციურმა წყობამ. ამ მხრივ ვაჟას უშუალო წინამორბედად სახელდება აკაკი წერეთელი. გალაკტიონს უთქვამს, აკაკი წერეთელი რომ არა, ქართული პოეზია ენაბლუ იქნებოდაო. სიმონ ჩიქოვანის აზრით კი აკაკი წერეთელი თავის პოეტურ სმენას თითქოსდა ბავშვობიდანვე აწვითარებდა ხალხური სიმღერებისა და ხალხური საკრავების კილოზე. ამავე გზას ადგას ვაჟა-ფშაველა, მაგრამ აკაკისგან განსხვავებით მისი პოეტური სმენა ლოკალიზებულია და მთლიანად ფშავ-ხევსურული ფოლკლორითაა შემოფარგლული. ვაჟას პოეტური სმენა ფშაურ-ხევსურული სიმღერებისა და ხალხური საკრავის, მეტწილად ჩონგურის /ფშავში მას ფანდურსაც უწოდებენ/ კილოზე იწრთობოდა. აქედან იღებს დასაბამს ვაჟა-ფშაველას პოეტური მეტყველებისთვის ესოდენ დამახასიათებელი დაღმავალი ინტონაცია /ფანდური დაღმავალი წყობისაა/.

გარემო, სადაც ვაჟა ბავშვობიდან იღებდა პირველ მუსიკალურ შთაბეჭდილებებს, მშობლიური მუსიკალური ფოლკლორი და ფშაველთა ყოფაში დამკვიდრებული მუსიციურობის ფორმები იყო. აღსანიშნავია, რომ ვაჟა ხშირად ჩამოდიოდა თბილისში, ერთხანს ცხოვრობდა და სწავლობდა პეტერბურგში, მაგრამ მშობლიური კუთხისა და ფშავ-ხევსურული სიმღერების დიდმა სიყვარულმა მასში ქალაქური მუსიკისადმი ყოველგვარი

ხელში ავიღებ ჩონგურსა ლექსების დასაბღერტადა /მუსიკა ვაჟა-ფშაველას ცხოვრებასა და შემოქმედებაში/

შემთხვევას არ წარმოადგენს. ამ მხრივ გამონაკლისი არც ვაჟა-ფშაველა არის. მას სამართლიანად მიაკუთვნებენ იმ პოეტებს, რომელთა ე.წ. „მელოდიურ ლექსში“ გამოძახილი ჰპოვა ქართული ხალხური პოეტური

ინტერესი ნაშალა. ფშაური ნაწილები, მოთქმა-ტირილები, სადიდებელნი წმინდანთა დღესასწაულებზე, საქორწილო, საშობაო, საახალწლო და შრომის სიმღერები, მგზავრულები თუ შაირობისა და კაფიობის ცხარე იმპ-

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ის ფოკლორული სამყაროა, რომელშიც ვაჟა თავს „მინაურ ყრმად“ გრძნობდა, უყვარდა იგი და შესისხლხოცებული იყო მასთან.

ფშავ-ხევსურული ხალხური სიმღერა ვაჟა-ფშაველას საყვარელი სტიქიაა, იგი ხალხური სიმღერისა და მუსიკირების მართო მონაწილე კი არა, ჩინებული მცოდნეცაა, დაჯილდოებული ეთნოგრაფი-ფოლკლორისტის ფაქიზი ინტუიციით. იგი ცოცხლად აღიქვამს სხვადასხვა საწესრეულებო მუსიკას, დოკუმენტური სიმღერით აღწერს და ახასიათებს მათ თავის ეთნოგრაფიულ მოთხრობებსა და ზოგიერთ პოემაში. მაგალითად, საინტერესოა ტირილების ვაჟასეული კლასიფიკაცია: პოემაში „ჰაოს და ქართლოს“ /მოსაგონარი ტირილი/, მოთხრობაში „ფშაველის ცხოვრება“ /ხმით ტირილი/ და „შთაბეჭდილებებში“ /„გვრგვინვა“/.

ამბობენ, ვაჟა საკმაოდ კარგად მღეროდა და უკრავდა ფანდურზე და რაც მნიშვნელოვანია, ჩინებულად ფლობდა ხალხურ მუსიკირებაში დამკვიდრებული ლექსისა და მუსიკის რიტმისა და ინტონაციის შერწყმის ხალხურ მეთოდს. ბევრ თავის ლექსს მან „სიმღერა“ უწოდა. მათ შორისაა გმირული, ლირიკული, ჟანრული სიმღერები, აქვს ე.წ. „პროგრამული სიმღერებიც“ : „სახალწლო სიმღერა“, „სიმღერა სინდისზე“, „ფშაველის სიმღერა“ და სხვა. ვაჟა-ფშაველას პოემაში სიმღერა ლექსის სინონიმია და ეს ისეთივე ხალხური მოვლენაა, როგორც ლექსის გამღერებით წარმოთქმა.

ჰომეროსის, ფრანგი ტრუბადურების თუ აღმოსავლური „სასიმღერო პოეზიის“ დროიდან მოყოლებული საქართველოში მომღერალი პოეტის სწორი იყო. როგორც ი. ჯავახიშვილი აღნიშნავს თავის წიგნში „ქართული მუსიკის ისტორიის ძირითადი საკითხები“ საქართველოში „უკვე XII საუკუნეში მგოსანი ჩვეულებრივი მომღერალის სახელი კი არ ყოფილა, არამედ ამასთანავე საკუთარი შაირებისა და ლექსების გამომთქმელი-საც“ /გვ.53/. აკადემიკოს ა.შანიძის განსაზღვრებით: „ლექსს მთავარი კიდეც აქვს შენარჩუნებული ძველი ხასიათი, შესრულებულ იქნეს მუსიკალურად, ე.ი. სიტყვები გალობით იქნეს წარმოთქმული ან დამღერებული იქნეს ფანდურზე, ხშირად მესამე ელემენტთან შეერთებით, პლასტიკასთან ტანის-კვრითა და ცეკვა-თამაშობით, რაზეც მიგვითითებს თვით სახელწოდება ხევ-

სურული ლექსების ერთი დარგისა ს ი მ დ ე რ ე /ქართული ხალხური პოეზია. I. ხევსურეთი. 1931, 22/. ქართულ ხალხურ პოეზიას დღემდე შემორჩა ლექსის სიმღერით ან გამღერებით წარმოთქმის უძველესი ტრადიცია. საკმარისია გავიხსენოთ ხალხური პოეზიის შედევრი „ამბავი ვეფხისა და მოყმისა“, ლეგენდა „ეთერია-ნის“ ხალხური მელოდიების ფრაგმენტები, რუსთაველის „ვეფხისტყაოსნის“ გამღერებით დეკლამაცია, ბესიკ გაბაშვილის „სასიმღერო ლექსი“, აკაკი წერეთლის ლექსების მელოდიურობა და სხვა. ვაჟა შეეზარდა ფშაური ფოლკლორისთვის დამახასიათებელ ლექსის სიმღერასთან ერთდროული დაბადების ტრადიციას. თუ ვაჟა-ფშაველას გულისყურის ხვეულებს ჩაუვყვებით, სამყაროს აღქმის მისთვის დამახასიათებელ თავისებურებას ვიგრძნობთ: მახვილი თვალით და მახვილი ყურით შეცნობილ სამყაროს, ანუ როგორც ბლოკი იტყოდა — „ცხოვრებას ხმოვანი სფეროს გზით ეხება“. ეს არის მისი მსოფლალქმის მუსიკალურ-პოეტური სისტემის ერთერთი არსებითი ფორმა. სამყაროს ხმებს იგი ისევე ანსხვავებს, როგორც ფერებს. ამიტომ ვაჟა-ფშაველას პოეზიის ფონემა მკითხველს თავისი მრავალფეროვნებით აოცებს: ესაა მდუმარე მთათა ქორალი თუ მთიდან მომსკდარი ზვავის ღრიალი, ირმის ყვირილი თუ თოვლში ყელმოღერებული პირიმზეს ჩურჩული. პოეტის სმენა მისი მინდიასავით აღვსილია ბუნების მომადოებელი ხმებით, ამავე დროს მას ესმის ფშაველათა ყოფის ფონემა: ხალხური მეტყველებისთვის დამახასიათებელი კილო, აბჯრის ღრჭიალი, საყვირის საბრძოლო მოწოდება, გმირული სიმღერების მკაცრი ტონი, ხალხური საკრავების /ჩონგური, სალამური, დოლი, „ბუზიკა“ ანუ გარმონი/ ნაირგვარი ტემბრები. ეს ხმოვანი სამყაროა ვაჟა-ფშაველას პოეტური შთაგონების ერთ-ერთი წყარო, აქედან წამოსული მუსიკალური იმპულსები სტიმულს აძლევენ ლექსის დაბადებას და განსაზღვრავენ მის ემოციურ ტონუსს, ლექსის შექმნის ამგვარი „ინტონაციური მეთოდით“ ვაჟა-ფშაველა ბევრ დიდ პოეტს მოგვაგონებს. მაგალითად, შილერს. შილერი რომ ლექსის საწერად ჯდებოდა, თურმე, ისე ხმაურობდა მელოდია, რიტმი, რომ ლექსის შინაარსზე ჯერ წარმოდგენაც არ ჰქონდა. ბლოკი აღნიშნავს, რომ „ყოველგვარი ლექსი, უპირველეს ყოვლისა — აზრია.

აზრის გარეშე შემოქმედება არ არსებობს, მაგრამ ჩემთვისო, — ამბობს ბლოკი, — იგი, რატომღაც უპირველესად რალაცნაირი ხმოვანების ფორმით ყალიბდება”. ასევე ამბობდა ბუნინი: „რაზედაც არ უნდა დავიწყო წერა, უპირველეს ყოვლისა უნდა „მოვძებნო ბგერა,” ხოლო როგორც კი ვიპოვნი, ყველაფერი დანარჩენი თავისთავად მოდის”. მსგავს შემოქმედებით პროცესს აღწერს ვაჟა-ფშაველა ერთ-ერთ თავის „სიმღერაში”:

მხრები მესხმება, ვიზრდები,
ცად ვინევ ასაფრენადა,
გაჩნდება სითლაც ნათელი
გულს ჩამიდგება სვეტადა.
ზღვავედება მწყობრი სიტყვები
ქალაღდზე დასაბლერტადა,
მითრთიან გულის სიმები
სიამოვნების ღმერთადა
არა ვთქვა, არ შემიძლიან,
მონა ვარ მაშინ ჩანგისა.
ნაცნობნი მეუბნებიან,
ჭირიმი შენის ჰანგისა!
თავადაც მომწონს, საამოდ,
ხმა მწყობრად აღის-ჩადისა
ჰქუხს ჩანგი, აღარ ისვენებს,
მეც მხოლოდ მღერა მწადისა,
იმლება, მღერაში დნება
ბუდე ყველა სხვა დარდისა.

თუ რაოდენ მნიშვნელოვანია მუსიკალური სანყისის როლი ლექსის დაბადების მომენტში, გვიდასტურებენ ვაჟას ოჯახის წევრებიც. მეუღლის თამარის ნაამბობი: „ლუკა წერის დროს მეტყოდა — ფანდური დაუკარიო. მე ავიღებდი ხელში ფანდურს და წყნარად ვუკრავდი, ის კი წერდა. ლუკას სიმღერა, ცეკვა, დაკვრა ასე თუ ისე ეხერხებოდა. ცეკვით ვერ ცეკვავდა, უფრო ბაჯბაჯებდა, ვიდრე ცეკვავდა, ფანდურის დაკვრას კი — არა უშავდა, საამური დაკვრა იცოდა, ხოლო შემოძახილი ფანდურზე ნაკლებად იცოდა ხოლმე, უყვარდა ფერხულში ჩაბმა და ბანის მიცემა, ხშირად თავისთვის ღიღინებდა და მღეროდა სახუმარო ლექსს:

სანამ მქონდა ფულები —
ვჭამე მოხრაკულები,

როცა გამომელია,
ჩამოვყარე ყურები. /გვ.56/

ვაჟიშვილის ვახტანგის ნაამბობი: „მამას ფანდური ყოველთვის გვერდით ედო, მაგრამ ხანგრძლივი დაკვრა და სიმღერა არ უყვარდა. ერთს ჩაჰკრავდა თითებს და უმაღლესად გვერდით, ან წერას მიუბრუნებოდა, ან ადგებოდა და ბოლთას სცემდა მცირე ხნით, ან კიდევ დაწვებოდა გულაღმა, ბალიშს ბალიშზე დაიდებდა, რომელიმე წიგნს მიაყრდნობდა მუხლებზე და კითხულობდა.” /გვ.20/

ქალიშვილის თამარის ნაამბობი: „მამამ ხშირად იცოდა ფანდურზე დამღერება. ერთ ღამეს გვიანობამდე არ დამეძინა, ჩუმად ვადევნებდი თავს მამაჩემის წერას. გხედავდი: ადგებოდა, ხან ერთ კედელს მიაჩერებოდა, ხან მეორეს. მიმოდიოდა ოთახში. მივიდოდა, დანერდა, კიდევ გაივლ-გამოივლიდა, ხან ფანდურს ჩამოიღებდა კედლიდან, დაუკრავდა და დამღერებდა.” /ვახტანგ რაზიკაშვილი. „მამაჩემი ვაჟა-ფშაველა” გვ.26/

ვაჟა-ფშაველა ჩინებული მსმენელიც ყოფილა. როდესაც მესტვირეები დადიოდნენ სახლიდან სახლში და გუდასტვირის თანხლებით ყველას ადიდებდნენ, ვაჟა მათ მიიპატიჟებდა შინ, მოუსმენდა, ღვინით გაუმასპინძლებოდა და ფულსაც აძლევდა. ეს „სტუმრობა” ვაჟას ასე გაუღიქვავს:

ხანდახან საზანდარებიც
გვესტუმრებიან სტვირითა
რაჭველი ვინმე მხარ-ბრტყელი
მოპარსულისა პირითა
ქებას შეგვასხამს ყველასა
ღულუნით ენა-ტკბილითა.

ვაჟა-ფშაველას პოეზიაში მნიშვნელოვანია ხალხური სიმღერის როლი, რომლის ინტონაციური წყობა, მელოდიური და რიტმული სტრუქტურები, კომპოზიციის იმპროვიზაციული თავისუფლება პოეტმა ბავშვობიდან შეისისხლხორცა. ბევრი მისი ლირიკული ლექსი სატრფიალო სიმღერის ჟანრის ასოციაციას იწვევს, ხოლო შაირობა და კაფია, რასაც ხალხში ხშირად მუსიკის თანხლება ახლავს, პროფესიული მუსიკის ჟანრს —

სკერცოს მოგვაგონებს.

განსაკუთრებულია ვაჟა-ფშაველას დამოკიდებულება ჰეროიკული სიმღერისადმი. მისი ლექსებისა და პოემების მეტრისა და რიტმის ფორმირება ბევრად იყო „დავალებული“ ჰეროიკული სიმღერისგან, რომელსაც მისთვის დამახასიათებელი მოტივი გააჩნია და ფანდურის თანხლებით დღესაც სრულდება. აკაკი შანიძე აღნიშნავს, რომ „სიმღერე საგმირო საქმეების წყობილ სიტყვაასხმულ ქმნილებას ჰქვია და თავისი მუსიკალური ჰანგი აქვს ფანდურზე“ /დასახელებული ნაშრომი, გვ. 19/. ქართულ ლიტერატურათმცოდნეობაში აღინიშნება ვაჟა-ფშაველას პოეტური ინტონაციის სიახლოვე ხალხური სიმღერისთვის დამახასიათებელ ვაჟკაცურ კილოსთან. „გასაკვირი არ არის, — წერს გურამ ასათიანი, — რომ ვაჟას პოემაში ჩვენ ასე ხშირად ვხვდებით ვაჟკაცური შეუპოვრობისა და სისასტიკის მოტივებს:

„შევსვამთ სისხლსაცა მტრისასა
უტკბეს კახური ღვინისა“

ქართული ხალხური სიმღერის ეს სულისკვეთება, რომელიც თავისი მგზნებარე უშუალოებით თითქმის ბიბლიური შურისგების ცნობილ მოტივს ეხმარება, თავის გამოძახილს ჰპოვებს არაერთ პოეტურ ქმნილებაში“ /გ.ასათიანი „ლირიკა და ლირიკოსები“ გვ.44/. ასეთი ლექსები დაწერილია „დაბალი შაირით“ ანუ რვამარცვლიანი რიტმული სტრუქტურისაა მეტრული ცვბურების გარეშე ყოველი ოთხი მარცვლის შემდეგ. ამ სალექსო რიტმის ე.წ. „მუსიკალური ბუნება“ იმაში ვლინდება, რომ მეტრული პაუზები შეიძლება ნებისმიერ ადგილას გაჩნდეს სინტაქსიდან და ფრაზის ემოციურ-ლოგიკური წყობიდან გამომდინარე. მუსიკისთვის კი განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს რეალურ რიტმს, რომლის გარიბელობის მაღალ ტექნიკასაც ვაჟა ფლობდა. ამგვარად, კონკრეტული ჟანრის ხალხური სიმღერის /ჰეროიკული/ და ხალხური ინსტრუმენტული /ფანდური/ მუსიკის საფუძველზე ყალიბდება ვაჟა-ფშაველას ჰეროიკული ეპოსის მეტრო-რიტმული სტრუქტურა. რაც შეეხება ვაჟას ლექსის სასიმღერო საწყისს, მას განსაკუთრებით მკაფიოდ გვაგვრძნობინებს რითმა. ამ საკითხის შესახებ არსებული საფუძ-

ლიანი გამოკვლევები /მ.ზანდუკელი, ე.კვიტიაშვილი, გ.კიკნაძე, ა.განურელია და სხვანი/ მიგვითითებენ თუ როგორ ფლობს ვაჟა გარიტმის ხალხურ მეთოდს და ხალხურმა რითმებმა როგორ განსაზღვრეს მისი ლექსების კეთილხმოვნება. შემთხვევითი არ არის, რომ ვაჟას ლექსებსა თუ პოემებში მკითხველი „მოისმენს“ ხალხური ქორალების ამალეებულ ტონს, ვაჟკაცური და თავდაჭერილი მოთქმის ინტონაციებს, სატრფიალო სიმღერების დამახასიათებელ კედმას. ვაჟა-ფშაველას ზოგიერთი ქმნილება იმპროვიზაციული მუსიკალური ჟანრების ასოციაციებსაც აღძრავს, როგორიცაა ბალადა, რაფსოდია, ექსპრომტი.

მუსიკა ხშირად ისმის ვაჟა-ფშაველას შემოქმედებაში. მაგალითად, ბრძოლის ამსახველ ეპიზოდებში, სადღესასწაულო მხიარულებისას, სევდისა და ტირილის თუ ფიქრისა და ლირიკული აღსარების ჟამს. მღერის და უკრავს ვაჟას ეპოსის არაერთი გმირი: ქავთარი, გოგოთური, გოდერძი, ქისტო მოხუცი და სხვა. მის ნაწარმოებში ხშირად ხმოვანებს ხალხური საკრავიერი მუსიკა: ჩონგური /ფანდური/, გუდასტვირი, სალამური, გარმონი, საყვირი, დოლი. მუსიკა ბუნებრივად არის შესული ვაჟას პოეტური ამროვნების სისტემაში. იგი ჰქმნის ემოციურ ატმოსფეროს, აძლიერებს გმირების ფსიქოლოგიურ განწყობილებას, ასრულებს ხმოვანი ფონის როლს. ზოგჯერ იგი მეტაფორაცაა, ზოგჯერ დრამატურგიული დატვირთვაცა აქვს. მუსიკა პოეტს ეხმარება მხატვრული სახის, სცენის პლასტიკისა და სრულყოფის გათვალსაზრისაში. მაგალითად, პოემაში „გოგოთურ და აფშინა“ გოგოთურის პორტრეტი არ იქნებოდა ესოდენ სრულყოფილი, რომ არა სიმღერის გზით მისი სულიერი სინამდის გამოხატვა.

შემოღამდება, შინ მოდის
ჩამოუჯდება კერასა,
დაინყებს შესაქვევრად
დიდის ყალივნის წევასა,
ფანდურსაც შაჟღარუნებს,
თითს ააჩქამებს ბერასა.
ხანდახან დაიბუბუნებს —
ჭერი დაინყებს ნძრევასა,
თან ფებს დაუცემს ვაჟკაცი
მიდამო ინყებს ნთქრევასა.

ვაჟა-ფშაველას ზოგიერთ პოემაში სიმღერა აძლიერებს მოქმედების დინამიკას და დრამატიზმს. „სტუმარ-მასპინძელში“ სიმღერას ბუნებრივად შეჰყავს მკითხველი მოქმედების გარდატეხის მომენტში. ეს არის მოხუცი ქისტის სიმღერა, რომელიც სისხლის აღების ადათის შესრულებისკენ მოუწოდებს ხალხს და მტრული ძალების კონცენტრაციას უწყობს ხელს. მოხუცის სიმღერებს გარდატეხა შემოაქვთ პოემის დრამატურგიაში — ხდება მოდულაცია ეპიკური თხრობიდან მძაფრ დრამატულ მოქმედებაზე.

ჩონგურს უკრავდა, დროული
კაცი რამ უჯდა გვერდზედა,
დაჰმღერდა გმირობისასა,
მამა-პაპათა ცდისასა,
როგორ არბევდნენ ფშავ-ხევსურთ,
სისხლს არ არჩენდნენ ძმისასა,
ყველგან მადლობას სწირავენ
მარჯვენას კაის ყმისასა.

პოემაში „სისხლის ძიება“ სიმღერა დრამატული კულმინაციის ფუნქციას ასრულებს და ექსტრემალურ სიტუაციაში უნებლიედ აღმოჩენილი ვაჟკაცის სულიერ ძალასა და სიმტკიცეს გამოხატავს. ასე, ქიჩირს, მოტყუებით დატყვევებულს, კოცონზე დანვა ემუქრება. სიკვდილის წინ ფანდურს გადაუგდებენ:

— მაშ თუ არ გზარავს სიკვდილი,
კიდევ იმღერებ არაო?
— ძალიან კარგად, — ქიჩირი
ვითომ თავის შინ მჯდარაო
მონებს უბრძანე, ჩონგური
რომ მომიტანონ ჩქარაო

გამოაფხიზლა ყველანი
ჩონგურის სიმთა წკრიალმა
აჰკრა ხელი და ჩამოჰკრა,
თან ზედ დამღერა ხელადა
დღესაც ამ ლექსების ცოდნა
ყველა ყმას ადებს ბეგრადა.

ზოგჯერ სიმღერა მოქმედების განვითარების გარკვეული ეტაპის შემაჯამებელ ფუნქციას ასრულებს, ერთგვარი „მუსიკალური კოდა“. ასეთია პოემაში „გოგოთურ და აფშინა“ ძმადნაფიცობის სცენაში „ბრძო-

ლით მოპოვებული ჰარმონიის“ სიმღერით გამოხატვის მომენტი.

ვით ერთის დედის შვილები
ახლა უმღერეს ზედაცა
ერთურთს სამღერი ტკბილები,
მემრე წავიდნენ ცალ-ცალკე
თავ-თავის გზაზე გმირები.

ვაჟა-ფშაველას ჰეროიკულ ეპოსში საბრძოლო მუსიკის საკმაოდ მდიდარი მასალაა, ტემბრული ფერადოვნება ბრძოლის სურათების ცოცხალ წარმოდგენას გვიქმნის. ასეთ ეპიზოდებში ხმოვანებენ საყვირები, ზურნა, დოლი, ნალარა.

მშვიდობით, დაჰკრეს საყვირსა
კვლავ მეძახიან ბრძოლაზე
/„ფშაველი ჯარისკაცის წერილი“/
ან

გული გავლესოთ გრძნობითა,
საცაა დაჰკრავს ნალარა
ერთი დავძახოთ ქართულად
ხვალ არ გვეცლება აღარა .
/„ომის წინ ჯარის სიმღერა“/

ან
დიდი ზარი აქვს მაინც ჯარს
მას შაედრება ვერა-რა,
ბუკსა, ნალარას, ბაირალს
ვერსად წაუხვალ ველარა

დაჰკრეს ნალარას, საყვირსა
აქოთდა გიჟი ბუკები
ჩვენი აქ, იქით თათრისა, .
ღვინოსებრ სისხლის მღულები

ვაჟა-ფშაველას სამყაროში მუსიკა ხშირად აძლიერებს ემოციურ ტონუსს, მაგრამ არის შემთხვევები, როდესაც „დადუმებული სამყარო“ გამოხატავს ადამიანურ ტრაგედიას. ასეთია პოემაში „ეთერი“ სამგლოვიარო სვლა, სადაც „მოქმედებიდან გასული მუსიკა“ გმირების სიკვდილით გამოწვეულ მწუხარებას გადმოგვცემს.

არსით ისმოდა ბუკის ხმა,
დაფის ფიცხელი კიჟინი,
მგოსანთა მღერა ტრფობაზე
და ლაშქრობაზე ლილინი.
ბულბულს, იადონს უბრძანეს
საქმე მივარდა წყენაზე,
გულში ჩაეკლათ გრძნობანი,
ხელი აეღოთ მღერაზე

ან მოსქდის ზოგი მთიდანა,
დაიდრის, დაიხრიალის,
ახავლდის შველი დამთხვარი,
კოდალამ დაიკრიალის,
ჭალას აძრახდის ხოხობი,
ბარივით დაიბრიალის,
ზღაპარს უამბობს ნიაღვი,
ფოთლებში დაიპრიალის /პოემა „ეთერი“/

ვაჟა-ფშაველას ჩინებულად ესმოდა ხმოვანი სამყაროს ბუნებრივი წყობა. მის შემოქმედებაში ბუნება ისევე წარმოდგენილია ფერთა სიუხვის გარეშე, როგორც მისი ხმოვანება. ვაჟას ნაწარმოებებში ბუნება აკუსტიკურად არის ასახული, იგი ფონური ელემენტის გარეშე არ გვხვდება. ვაჟა, თითქოს, ვერ ეგუება დადუმებულ ბუნებას. მას ესმის მისი გარინდებაც და ხმაურიც. ვაჟა-ფშაველასთან ბუნება მეტწილად სონორულია /ტემბრულ-ფერადოვანი/ და ამ შემთხვევაში „ვაჟა-მუსიკოსი“ და „ვაჟა-მხატვარი“ ერთ სიმაღლეზე დგანან.

იმისგან ჰყვირის ირემი,
მისით დაფრინავს შველია
მისგანა გალობს ბულბული,
მისგნითვე მწვანობს ველია.

ან

გალობს და გალობს დაუცრომელი
კრიმანტულებით გაუძლომელი.

ან

ფრინველნი ათასნაირნი
ტკბილად მსტვინავენ ღამითა

ან

დამტკნარ-დამზრალი დედა-ბუნება
გალობს ჰანგებს ჩაებაება.

ვაჟა-ფშაველას სმენას ბუნების „საორკესტრო“ ხმების ერთდროული აღქმის უნარი გააჩნია.

სთვლობით გულგაცოფებულმა
ირემმა დაიდრიალის,

ვაჟა აღიარებულია მეტაფორებისა და შედარებების დიდოსტატად. ხშირად თავის წილ ფუნქციას მუსიკაც იღებს ხოლმე. ასეთ შემთხვევებში „ვიზუალური სახეები“ ჩანაცვლებულია „სმენითი სახეებით“:

ქარი ქვითინებს ღრუბელთა
ბარი თქვეს შესაზარები /„ბახტრიონი“/

ღამით მინახავს მთის პირად
ბუ გულსაკლავად კიოდეს
/„გაზაფხულს ია ამოდის“/

ხევი-ხევ შემოყრანტალებს
ყორანი ავის ხმისაო
/„ალუდა ქეთელაური“/

შაჰყურებს გაოცებული
შავი ღრუბლების მღერასა /„არაგვი“/

„მუსიკალური მეტაფორების“ კლასიკური მაგალითები გვხვდება ვაჟა-ფშაველას მოთხრობებში „ჩხიკვათა ქორწილი“ და „ბუნების მგოსნები“, რომლებიც მდიდარია ბგერწერის მაგალითებით და ხმოვანი სახეების კონტრასტებითაც.

ვაჟა იმ პოეტების რიცხვს მიეკუთვნება, რომლებიც სამყაროს ჰარმონიას მოიპოვებენ როგორც ხმოვანი სახეების „სტერეოფონულ მოცულობას“, როგორც ბუნების ცოცხალ მოვლენას. ამიტომ ვაჟა-ფშაველას გოეთესებრ შეძლო ეთქვა — მთელი ბუნება მელოდიაა, ღრმა ჰარმონიით აღვსილიო. „ბუნებას ისევე უყვარს ხელოვნება, — ამბობს ვაჟა, — როგორც ჩვენ. ან კი ჩვენ, ადამიანებს, სად შეგვიძლიან ისე შევიყვაროთ

ხელოვნება, როგორც თვით ბუნებას, რომელიც თავის-თავადაც ხელოვნებაა. „მაგრამ მუსიკა ბუნებაში, ისევე როგორც ბუნება ვაჟას სამყაროში განუყოფელია ადამიანისგან, მის მიერ გარემო სინამდვილის ესთეტიკური აღქმისგან. ხელოვნების უმაღლეს ესთეტიკურ კატეგორიად ვაჟა მის ბუნებრივობას მიიჩნევს: „მშვენიერება მის ბუნებრივობაშია“ — ამბობს პოეტი და ეს მისი შეხედულება ჩამოყალიბებულია სტატიამ „სად არის პოეზია?“: „ყველაფერი, რასაც ბუნებრივობა ეტყობა: სიძულვილი თუ სიყვარული, შური, მტრობა, სიმაძაცე და სიზხდალე, ქველობა თუ სიძუნწე და სხვა და სხვა... იქ უსათუოდ პოეზიაა. ყველაფერს თავისი გასამართლებელი საბუთი აქვს, მიზეზი, გარემოება. მწერალს ეს მუდამ უნდა ახსოვდეს, რომ ბუნებრივ კანონს არ უმტყუნოს, წესიერება ბუნებისა დაიცვას — ისე უნდა გადმოგვცეს სურათი, რომ არა ვთქვათ — ყოვლად შეუძლებელია, ეს ბუნების წინააღმდეგეაო“ /ვაჟა-ფშაველა. ტ. IX. 397/.

ვაჟა-ფშაველასთვის ხელოვნება არ არის წმინდა ესთეტიკურ ჩარჩოში ჩაკეტილი ფენომენი. მისი ყურადღება მიპყრობილია ხელოვნების უმაღლეს ეთიკურ დანიშნულებაზე, მის უდიდეს ზემოქმედების ძალაზე. „ბუნების მგოსნებში“ იგი წერს: „თუ მეტყველ ნაწილს ბუნებისას — ადამიანებს, გვყავს საკუთარი რუსთაველები, შექსპირები და ჰომეროსები, უტყვ ბუნებასაც — ტყეს, ფრინველებს, ცხოველებს ჰყავთ თავისი შექსპირი და რუსთაველი. ეს არის — ბუღბუღი, მისი მშვენიერი, ტკბილი გალობა სული წმინდად ჰქმნიდა მთელ ბუნებას თავის ცით და დედამიწით, თავადაც დამდნარი, შერთებოდა ამ სული წმინდას და ყოველი მსუნელის გული დაესვა თავის ლალ, მსუბუქ მხრებზე და ბედნიერებად ქცეულს, არწევდა, აქანავებდა. ასეთი დიდებული და აღმაფრენის მომნიჭებული იყო ბუღბუღის სტვენა, — დამატკბობელი, გაკვირვებით და სიხარულით აღმსვები ყველასათვის, ვინც მას უსმენდა.... ბუღბუღი კეთილხმოვნებას ჰყენდა მთელ არემარეს, აერთებდა ცას და დედამიწას, აზავებდა ერთს მეორესთან ისე, კაცს ეგონებოდა, რომ ამიერიდან ცა ჭიანჭველასაც კი არ გასტყუებდა დედამიწაზე განაღამც დაუშავებდა რასმე ადამიანს“.

ეს მოთხრობა ათვალსაჩინოებს ორ არსებით მო-

მენტს: პირველი — ვაჟა-ფშაველას დამოკიდებულებას ხელოვნებისადმი, მის მიერ სამყაროს საოცრად ფაქიზ განცდას ხმოვანი სიმბოლოებით და მეორე — ხელოვნების უმაღლეს ეთიკურ დანიშნულებას. აღსანიშნავია, რომ მოთხრობაში თავად ბუღბუღის სახის სემანტიკა ისევე გამოხატავს ეთიკურისა და ესთეტიკურის ურთიერთმიმართებას, როგორც დანარჩენი ფრინველები ყოფიერების სხვადასხვა საწყისებს. არწივი — ძალასა და მედიდურებას, სვავი — სიხარბეს, სიძულვილს, ბნელეთს, ქედანი — სიკეთეს, სიმშვიდეს, გუგული — „საგაზფხულო განახლებას სულისას“. აი, ამ სახეებში იხსნება ვაჟასეული გაგება ხელოვნებისა, კონკრეტულად მუსიკისა, რომელიც ყოფიერების არა მარტო სიხარულია, არამედ მისი გარდამქმნელიცაა, რაზეც ლაღადებენ თვით ფრინველები: „სვავი: — მე შენი გალობა ბევრჯელ მესმის და კმაყოფილიც ვარ, მხოლოდ ერთი რამა მწყინს: შენი გალობა ლემის მადას მიკარგავს, — ცოტა ეს არ მომწონს. თუ კარგად დაუგდო კაცმა ყური შენს გალობას, გულში ეწვეთება ისეთი მძიმე, მწვავე ცვარები, არ ვიცი ეს ცვარები რისაა, მხოლოდ ვგრძნობ და ვიცი ის, რომ გულზე აღიბეჭდება და ინერება შემდეგი სიტყვები: ნუ მოჰკლავ, სისხლს ნუ დაღვრი“, შევარდენი: — მე კარგად მესმის შენი გალობის, თვით შენი მნიშვნელობა, შენ რომ არა გვყვანდე, ფრინველები ერთმანეთს მუსრს გავავლებდით, შავარდენი შავარდენს აღარ დაინდობდა. შენი მშვენიერი ხმა ჩვენ სასტიკ მოსისხლე მადას გვინელებს, მე ეს ჩემ თავზე გამომიცდია. „ქედანი: — უსაზღვროდ გმადლობ, ძვირფასო მგოსანო, რომ შენმა მღერამ, დიდებულმა ჰანგმა და ტკბილმა ხმებმა აღმზარდეს ასეთი მშვიდი და უვნებელი ფრინველი — ყველა მლოცავს, ყველას ვუყვარვარ და ლოცვა-კურთხევით ვისენიებიო.“

ასე, ვაჟას ცნობიერებაში მუსიკა შედის როგორც მშვენიერების, სილამაზის, კაცთმოყვარების, ჰარმონიულობის სინონიმი. ამით ის სულიერად ენათესავება აღორძინების ეპოქას, შექსპირს, რომლის ტრაგედიებში, ცნობილი ქართველი მუსიკოლოგის გივი ორჯონიკიძის აზრით „უმაღლესი სათნოება იმდენადვე მუსიკალურია, რამდენადვე მუსიკალური ადამიანურია“.

როდესაც ჩემს პედაგოგზე, შესანიშნავ მუსიკისმცოდნესა და არაორდინარულ პიროვნებაზე, მზია იაშვილზე წერილის დანერგა გადავწყვიტე, იმთავითვე ამომიტივტივდა არტურ შოპენჰაუერის სიტყვები: „მაღალნიჭიერი კაცი ამაყია და არ შესწევს უნარი მლიქვნელობით ფეხქვეშ გაეგოს იმას, ვისთვისაც ნიჭი არ უბოძებია ღმერთს და ვის წინაშეც — სწორედ ამიტომ — იძულებულია დამალოს თავისი უპირატესობა, ან სულაც უარყოს იგი. საპირისპიროდ მოქმედებს უნიჭობის შეგნება; რადგან უნიჭობა მშვენივრად უთავსდება ქედმოდრეკილობას, გულღიანობას, თავაზიანობასა და მამუბლობას უბადრუკობის მიმართ, ხოლო ამ თვისებებით შემკულ კაცს არც მეგობარი აკლია და არც მფარველი. გემოთქმული ეხება არა მარტო სახელმწიფო მოღვაწეებს, არამედ საპატიო თანამედებობებსაც და, თქვენ წარმოიდგინეთ, სამეცნიერო კარიერასაც. ასე მაგალითად, აკადემიები საშუალო ნიჭის ხალხითაა გამოტენილი, მაშინ, როდესაც ჭეშმარიტად ღირსეული ადამიანები გვიან, ან საერთოდ ვერ ხდებიან აკადემიკოსობის ღირსნი. თუმცა ეს ყველგან ასეა.”

დიახ, მზია იაშვილი გამოირჩეოდა ნიჭიერებით, ფართო ერუდიციით, ისტორიული ხედვით, მისი აზროვნება — ორიგინალობით, სისხარტით. მასზე, აზრის და საკითხ-

და დღემდე ქართული მუსიკისმცოდნეობის მნიშვნელოვან და იშვიათ მონაპოვრად რჩება. წიგნი მრავალმხრივად და საინტერესო და ყურადსაღები, ამასთან, იგი მზია იაშვილისათვის დამახასიათებელი ანალიტიკური, ლოგიკური აზროვნების შესანიშნავი ნიმუშია. მასში თავმოყრილია უმარაზმარი ლიტერატურული და ისტორიული, მუსიკალური წყაროები, რომელთა ანალიზის შედეგად მკვლევარი ასაბუთებს, რომ ქართული მრავალხმიანობა II-III ათასწლეულებში იღებს სათავეებს და ადგენს მისი განვითარების ეტაპებს. ქართული მრავალხმიანობის ასეთი ქრონოლოგიზაცია პირველად ჩნდება მუსიკისმცოდნეობაში. ყველა, ვინც კი ქართულ მრავალხმიანობაზე, ქართულ ფოლკლორის საკითხებზე მუშაობს, გვერდს ვერ აუვლის ამ წიგნს (სამწუხაროდ, ბოლო წლებში მზია იაშვილის ამ ნაშრომის მითითება სადიპლომო თუ სადისერტაციო ბიბლიოგრაფიებში არ ხდება, არადა საბჭოთა პერიოდის სამუსიკისმცოდნეო მეცნიერებაში რამდენი მაკულატურაა?! ამ საკითხზე ცალკე დისერტაცია შეიძლება დაინეროს).

კონსერვატორიაში ჩვენ კურსს, რომელსაც სწორედაც რომ „განსხვავებულობის“ გამო დიდად არ სწყალობდა კონსერვატორიის რექტორატი, გამორჩეულად გვიყვარ-

არაორდინარული პიროვნება

(მუსიკისმცოდნე მზია იაშვილის გახსენება)

თა ხედვის მასშტაბურობის გამო, ხშირად ამბობდნენ „მამაკაცური აზროვნება აქვს“-ო. ის კი ისე წავიდა ამ ქვეყნიდან, „ღირსი ვერ გახდა“ თუნდაც საკანდიდატო დისერტაცია დაეცვა. მის ნაშრომს რაღაც „ხინჯი“ მოუძებნეს, თურმე. თუმცა მოგვიანებით ეს ნაშრომი წიგნად გამოიცა — „Об истоках Грузинского многоголосия“

და მზია იაშვილის ლექციებზე დასწრება. ეს იყო ლექციები, რომლებსაც ჩვენ, არა გაცდენებისათვის დასჯის შიშის გამო ვესწრებოდით, არამედ საკუთარი სურვილით. ასეთი ლექციები ბევრი არც გვქონია! მისი ლექციები ყოველთვის საინტერესო და დასამახსოვრებელი იყო. გემოჩამოთვლილ თვისებებთან ერთად ჩვენ მის ლექციებზე

გვიზიდავდა საოცარი იუმორის გრძნობაც, რომლითაც მოხდენილად აზავებდა სალექციო კურსს. მზია იაშვილის აზროვნებისათვის დამახასიათებელ მოვლენების ისტორიულ ტრილში ხედვას ჩვენც ვგრძნობდით. დღემდე მახსოვს მისი რამოდენიმე პოსტულატი, დასკვნა, ამა თუ იმ მუსიკალურ-ისტორიულ პროცესზე, შემოქმედზე... და თუკი შენ მისი აზრის ლოგიკას მიჰყვებოდი, ვერც კი იგრძნობდი ისე გაგატარებდა ისტორიის ლაბირინთებში და მიგიყვანდა მის მიერ შემოთავაზებულ დებულებამდე. ამასთან, ნებისმიერი თემა, რომელსაც იგი შეხებია, ლექციებზე თუ თავის სამეცნიერო შრომებში, ქართულთან მიმართებაში იყო მისთვის საინტერესო და მნიშვნელოვანი.

მზია იაშვილის ლექციებიც, გარდა ზემოდასახელებული მახასიათებლებისა, ეროვნული თემატიკის პრიმატი-თაც იყო აღსანიშნი.

კიდევ ერთი გამორჩეული და დასაფასებელი თვისება, რომელიც მე მოგვიანებით შევნიშნე. მაშინ უკვე საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირში ვმუშაობდი და ქ-ნი მზიას კოლეგა გახლდით. ეს იყო 1996 წელი. ქ-ნი მზია იმხანად საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის სარევიზო კომისიის თავმჯდომარე იყო და კომპოზიტორთა კავშირის ფინანსური მუშაობის რევიზია ევალუბოდა. მან კავშირის მუშაობის შესახებ უზარმაზარი, სკრუპულოზურად დამუშავებული დასკვნა გამოიტანა. და რა?! მოუსმინა ვინმემ?! დარბაზში, როგორც ყოველთვის, ხორხოცი ატყდა: „მაგას ვინ მოისმენს! დროზე წაიკითხეთ! მოკლედ გვითხარით!“... და ა.შ. მისი სიტყვები იმ აურზაურში არც არავის გაუგია, არადა რამდენი იშრომა ისევ კომპოზიტორთა კავშირის (და მაშინ ჯერ კიდევ ასე ვფიქრობდი, რომ ე.ი. ზოგადად ქართული მუსიკის) საკეთილდღეოდ. მზია იაშვილი სიმართლისათვის იბრძოდა, სიმართლის მოსმენა კი არავის უნდოდა. შედეგიც მივიღეთ – წლების მანძილზე კომპოზიტორთა კავშირმა მრავალი რამ დაკარგა. მე ყოველთვის მაკვირვებდა კომპოზიტორთა კავშირის ყრილობებზე გამომსვლელისადმი კოლეგების (ყველას არ ვგულისხმობ, რა თქმა უნდა) და უბრალოდ, ადამიანისადმი, ასეთი უდიერი დამოკიდებულება.

უფრო მეტიც, ამ მოხსენების შემდეგ ქართული კულტურისა და მუსიკის ისეთი მოღვაწე, საქართველოსა და ყოველივე ქართულის ისეთი გულშემატკივარი, როგორიც მზია იაშვილი იყო, კომპოზიტორთა კავშირის გამგე-

მზია იაშვილი

ობაშიც კი არ შეიყვანეს. არ აირჩიეს კოლეგებმა! აზროვნებდა, ხოლო მოაზროვნენი ყოველთვის დინების წინააღმდეგ მიდიან, ამიტომაც ხელისშემშლელნი არიან! სამწუხაროა, რომ ადამიანებს ავიწყდებათ, ცხრა ნეტარებიდან ორი რომ სწორედ სიმართლისათვის მებრძოლთ

ქება: „ნეტარ იყვნენ, რომელთა შიოდეს და სწყუროდეს სიმართლისათვის, რამეთუ იგინი განსძლენ“, „ნეტარ იყვნენ დევნულნი სიმართლისათვის, რამეთუ მათი არს სასუფეველი ცათა“.

მზია იაშვილისთვის ეს ბოლო მომაკვდინებელი დარტყმა იყო. არა ამბიციის, არამედ კოლეგების დამოკიდებულების გამო. იგი ამ ავადსახსენებელი ყრილობის შემდეგ არცთუ დიდი ხნის შემდეგ გარდაიცვალა. იმ პერიოდში მე რამდენჯერმე მომიწია მასთან სტუმრობა, ტელეფონითაც ხშირად ვსაუბრობდით ხოლმე და მახსოვს ის გულსტიკივლი და იმედგაცრუება, რომელიც ამის შემდეგ მას დარჩა. თუმცა ამ ყველაფერზე საუბრისას ის იუმორის გრძნობას არ კარგავდა, ისე ნიჭიერად გააშარჟებდა ხოლმე სიტუაციებს, თან ისე გულიანად, გადამდებად კისკისებდა, რომ ამის გახსენება დღესაც კი ღიმილს მგვრის და თან მაოცებს კიდევ — რამდენი რამ ახდა და გამართლდა მისი შეფასებებიდან და ვარაუდებიდან! — მას იშვიათი ალღოც ჰქონდა. ესეც დიდი ნიჭია, რომლითაც უხვად იყო დაჯილდოებული მზია იაშვილი.

ერთხელ, ლექციის შემდეგ, ერთმანეთს დავემგზავრეთ, ბევრი ვისაუბრეთ და ჩემდა გასაკვირად ქ-ნი მზიას კიდევ ერთი „უცნაურობა“ აღმოვაჩინე. მიუხედავად იმისა, რომ მას თავდავინწყებით უყვარდა თავისი სამშობლო, შესანიშნავად იცოდა საქართველოს, ქართული ეკლესიის ისტორია, ლიტერატურა, მუშაობდა ქართული საგალობლის ცალკეულ საკითხებზე, იცოდა ძველი ქართული დამწერლობა და ამასთან, მისთვის მხოლოდ სულიერი ფასეულობები არსებობდა, რასაც მის ოჯახში მისვლითანავე იგრძნობდით, იგი ათეისტი იყო. თუმცა მზია იაშვილმა, ჩემი აზრით, სწორედამ რომ მართლმორწმუნე ქრისტიანის ცხოვრებით იცხოვრა...

გულმა ვერ გაუძლო... გულნატკენი წავიდა წუთისოფლიდან ქ-ნი მზია — ჩავდებული დისერტაცია — „ქართული მრავალხმიანობის სათავეების შესახებ“, დაუმთავრებელი დისერტაცია თემაზე: „არჩილ კერესელიძის კინომუსიკა“ (თუმცა მონოგრაფია „არჩილ კერესელიძე“ უკვე გამოცემული ჰქონდა 1977 წელს), უამრავი სამეცნიერო გამოკვლევა, საგამეთო სტატია... მზია იაშვილის თვალსაწიერი მეტად ფართო იყო — ქართული მრავალხმიანობა, ქართული საგალობელი, ქართული სანოტო დამწერლობა, ინსტრუმენტული კონცერტი (ნიგნში, რომელიც

ათწლეულების მანძილზე სახელმძღვანელოს ფუნქციას ასრულებდა — „Грузинская музыкальная культура“, изд.: «Музгиз», М., 1957), კინომუსიკა, ქართული მუსიკალური ტერმინოლოგია, რუსული და საბჭოთა მუსიკის ისტორია და სხვ. ჩამონათვალი საკმაოდ გრძელია, მაგრამ აქ მთავარია ხარისხი, მეცნიერული ხედვის, საკითხთა რაკურსის ორიგინალობა, რომლითაც ყოველთვის გამოირჩეოდა მისი შრომები.

გემოაღნიშნულის მიუხედავად, მზია იაშვილს არავითარი რეგალია, აღიარება და საწუთროს სიკეთე არ რგებია წილად. მაგრამ „მაღალნიჭიერი კაცი ამაყია“ და მზია იაშვილიც ქედს არასდროს იდრეკდა, თვალეზში სულ შემოქმედებითი სხივი ედგა და იდეებით მუდამ სავსე იყო... ასეთი მახსოვს იგი დღესაც...

და კიდევ, თავმდაბლობა და უბრალოება, რაც მაღალი კულტურის, ნამდვილი ინტელიგენტობის ნიშანია. ეს ის იშვიათი მახასიათებლებია, რის ნაკლებობასაც, სამწუხაროდ, ბევრი განიცდის.

არ შემიძლია გვერდი ავუარო მზია იაშვილის პირად ცხოვრებას, რომელიც ისეთივე გამორჩეული და არაორდინარული იყო, როგორც მისი მოღვაწეობა. მას საოცარი, უჩვეულო ოჯახი ჰყავდა. მისი მეუღლე — ალი ისაევ-ავარსკი, წარმოშობით დაღესტნელია. როგორც თვითონ არაერთხელ აღუნიშნავს, „საქართველოს გარეშე ცხოვრება არ შეუძლია“ — მსახიობი და პოეტი, საქართველოს დამსახურებული არტისტი, თბილისის საპატიო მოქალაქე და საქართველოს ღირსების ორდენის კავალერია. იგი არაერთი პოეტური კრებულის, საქართველოს სიყვარულით აღსავსე წიგნების ავტორია და როგორც მსახიობს 30-ზე მეტ ფილმში აქვს მონაწილეობა მიღებული. მის ლექსებზე არაერთ ქართველ კომპოზიტორს აქვს სიმღერა დაწერილი: სანდრო მირიანაშვილს, ოთარ თევდორაძეს, ნუნუ გაბუნias, შალვა დავითაშვილს, ვაჟა აზარაშვილს, თენგიზ ჯაიანს. ამაში, უდავოდ, მისი მეუღლის — მზია იაშვილის წვლილიცაა. ბევრს უცხოვრია საქართველოში, ბევრს დააფერხა თავისი ბარაქიანი კალთა საქართველომ, მაგრამ იშვიათად შემხვედრია საქართველოსადმი ასეთი მაღლიერებითა და სიყვარულით აღავსე ადამიანი. ალბათ, მხოლოდ ამგვარ, გამორჩეულ, ყველასაგან განსხვავებულ პიროვნებასთან თუ შეიძლებოდა მზია იაშვილის მრავალწლიანი ჰარმონიული

თანაცხოვრება. ბოლო ფილმზე, დოკუმენტურ ტრილო-
გიაზე „Грузия и Дагестан. Формула притяжения“,
ბ-ნი ალი და ქ-ნი მზია ერთად მუშაობდნენ. ქ-ნი მზია
იყო ამ ფილმის სცენარის ავტორი და წამყვანი, მაგრამ
თავად მზია, სამწუხაროდ, ვერც ამ ფილმის დასრულე-
ბას მოესწრო. ფილმის დასრულებამდე ალი ავარსკი
გულიტკივლით თქვა: „Была... Сегодня, когда ее нет
рядом, все гораздо сложнее. Но я просто обязан
довести „Формулу притяжения“ до конца. Это мой
долг – перед памятью самых родных и близких
мне людей“.

მზია იაშვილის კიდევ ერთი დაუსრულებელი საქმე და
ოცნება... მაგრამ ბ-მა ალიმ მიზნად დაისახა ამ ფილმის
დასრულება და დაასრულა კიდევ – ტრილოგიის მესა-
მე ნაწილის პრემიერა 2010 წელს შედგა. მას საუკეთესო
გამოხმაურება ერგო. არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ
ფილმის გადაღება, ამ არაორდინარულმა წყვილმა, საკუ-
თარი ხარჯებით დაიწყო და ბ-მა ალიმ დაასრულა კიდევ.
ისინი ხომ ხშირად არამცთუ უსასყიდლოდ იღვწოდნენ
ქვეყნის საკეთილდღეოდ, არამედ საკუთარი ხარჯიც ბევ-
რი გაუღიათ. საერთოდ, ამ საოცარი წყვილის მთელი შე-
მოქმედება ორი ქვეყნის, საქართველოსა და დაღესტნის
ურთიერთსიყვარულისაკენ, ჩვენი ხალხების დაახლოები-
სა და ურთიერთმეგობრობისაკენ იყო მიმართული – მათ
ხომ ასე უყვარდათ ერთმანეთი და ასეთივე სიყვარულით
აღსავსე ხიდს დებდნენ ორ ქვეყანას შორის... მათ ოჯახ-
ში იკრიბებოდნენ როგორც ქართული, ისე დაღესტნური
ინტელიგენციის საუკეთესო წარმომადგენლები. შემთხ-
ვევითი არაა, რომ მათი კიდევ ერთი, ჯერჯერობით აუხ-
დენელი ოცნება იყო ქართულ-დაღესტნური კულტურის
ცენტრის გახსნა საქართველოსა და დაღესტანში, რაც კი-
დეც უფრო გამყარებდა ამ ორ ხალხებს შორის კავშირს
და იქნებოდა კავკასიის ხალხთა მეგობრობის კიდევ ერთი
კერა. სამწუხაროდ, ეს იდეაც დღემდე განუხორციელებე-
ლია, თუმცა ალი ისაევ-ავარსკი იმედს არ კარგავს და
დღესაც ანთებული საუბრობს ამ თემაზე... მასთან ერთად
ჩვენც ვიმედოვნებთ, მით უფრო დღევანდელი პოლიტი-
კური ვითარების გათვალისწინებით, როდესაც ასე მნიშ-
ვნელოვანია კავკასიის ხალხთა ურთიერთთანადგობა
და მეგობრობა, საქართველოს მთავრობა და შესაბამისი
უნელები ხელს შეუწყობენ ამ საშური საქმის რეალიზაცი-

ას. ბ-ნი ალი ფიქრობს, რომ ამ პროექტის განხორცი-
ელება ქ-ნი მზია იაშვილს მარადიულ სასუფეველშიც გა-
ანათლებს და მისი სახელის ამქვეყნიური მარადყოფნის
ძეგლიც იქნება.

ალი ისაევ-ავარსკი ერთ-ერთ ინტერვიუში ასე იხ-
სენებს მეუღლეს: „Будучи еще в Москве, вспомнил
мамины слова – перед смертью сказанные: сынок,
край, где солнце садится, Грузией зовется. Раем
слывет она. Если будешь в тех местах, поклонись
ей». И я заехал в Тбилиси, встретился с прекрасной
грузинкой. Я был очарован Мзекалой ... Мне
показалось, что я находился в темном тоннеле
и она меня вывела на лазурный берег. Все мои
встречи с выдающимися деятелями Грузии, России
и Дагестана, все мои успехи в жизни – все ее
заслуга. Это она „горой стояла“.

ასეთი იყო მზია იაშვილი...

იქნებ ახლა, გარდაცვალებიდან გავლილი წლების
შემდეგ მაინც, პატივი მივავოთ ამ შესანიშნავ ქართველ
მუსიკისმცოდნეს, მოღვაწეს და 2012 წელს, მისი დაბა-
დებიდან 80 წლის საიუბილეო თარიღის აღსანიშნავად
გამოვცეთ მზია იაშვილის შრომების კრებული ქართულ
ენაზე.*

მზია ჯაფარიძე

***„ქართულ ენაზე“, ვინაიდან საბჭოთა საქართველოს
იდეოლოგიის გათვალისწინებით, ბევრი შრომა იბეჭდე-
ბოდა რუსულ ენაზე, მათ შორის მზია იაშვილის წიგნი „Об
истоках Грузинского многоголосия“ გამოცემულია
რუსულად, ისევე, როგორც მოგიერთი მისი სხვა შრომა.**

რენე გარბერა, პლასიდო დომინგო, პრუთი იენდუ

ოპერალია 2011

ვოკალისტთა მსოფლიო საერთაშორისო საოპერო კონკურსი მოსკოვში

მრავალფეროვან საოპერო კონკურსებში განსაკუთრებული ადგილი უკავია ვოკალისტთა მსოფლიო კონკურსს „ოპერალიას“. კონკურსის სულისჩამდგმელი და უცვლელი პრეზიდენტი გახლავთ თანამედროვეობის უდიდესი ტენორი, დირიჟორი და ლოს-ანჯელესის საოპერო თეატრის გენერალური დირექტორი პლასიდო დომინგო. კონკურსი იმართება ყოველწლიურად მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში. ამჟამად, ოპერალიას რიგით მე-19 კონკურსი გაიმართა მოსკოვში სტანისლავსკისა და ნემიროვიჩ-დანჩენკოს სახელობის აკადემიური თეატრის სცენაზე 2011 წლის 18-24 ივლისს. კონკურსის თანაორგანიზატორი და მასპინძელი მოსკოვში გახლდათ გალინა ვიშნევსკაია საოპერო ცენტრი და მისი სამხატვრო ხელმძღვანელი, საოპერო სცენის ვარსკვლავი გალინა ვიშნევსკაია.

კონკურსი დაარსდა 1993 წელს. გასული თვრამეტი

წლის მანძილზე, მსოფლიომ შეიძინა საოპერო სცენის ვარსკვლავების ახალი თაობა: ხოსე კურა, ჯოის დი დონატო, ჯომე კაიბერი, როლანდო ვილაზონი, დიმიტრი კორჩაკი, იულია ნოვიკოვა, ლაშა ნიქაბაძე, ანა კიკნაძე, ქეთევან ქემოკლიძე და ა.შ. მესტრო დომინგოს მთავარი მიზანი იყო დაეარსებინა არა ტრადიციული ვოკალისტთა კონკურსი, არამედ, უპირველეს ყოვლისა, შეექმნა ორგანიზაცია, რომელიც დახმარებას გაუწევდა ახალგაზრდა ნიჭიერ მომღერლებს საოპერო კარიერის წინსვლაში, ამიტომაც, ყოველწლიურად „ოპერალიას“ კონკურსის ჟიურის წევრებად იწვევენ მსოფლიოს წამყვანი საოპერო თეატრების დირექტორებსა და იმპრესარიოებს.

წელს მონაწილეები იყვნენ: ჟან-ლუი გრინდა — მონტე-კარლოს საოპერო თეატრის დირექტორი, პეტერ კატონა — კოვენტ გარდენის(ლონდონი) კასტინგ-დირექტორი, ჯოან

მატაბოში — ლისეოს(პარსელონა) საოპერო თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელი, ჯან-ლუი პიშონი — მასნეს ფესტივალის სამხატვრო ხელმძღვანელი, ანდრეს როდრიგესი — სანტიაგოს მუნიციპალური თეატრის გენერალური დირექტორი, ჯონატან ფრენდი — მეტროპოლიტენ ოპერას არტდირექტორი, ტიერი ფუკე — ბორდოს საოპერო თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელი, იოან ჰოლენდერი — მეტროპოლიტენ ოპერას სამხატვრო კონსულტანტი, ჯან-ლუი შოპლინი — შატლეს (პარიზი) საოპერო თეატრის გენერალური დირექტორი, ჰელგა შმიტი — ლონდონის კონცერტგებაუსა და ვერდის(მილანი) ორკესტრის სამხატვრო ხელმძღვანელი, მარტა დომინგო და გალინა ვიშნევსკაია. ამდენად, წარმომადგენლობითი ჟიურის ფუნქცია განისაზღვრებოდა არა მხოლოდ ახალგაზრდა ნიჭიერი მომღერლების ობიექტურად შეფასებით, არამედ მათი შემოქმედებითი განვითარებითა და მიზნობრივი რეალიზაციით, რაც ითვალისწინებს მომღერლების სპექტაკლებში მინვევას და ახალი რეპერტუარისათვის კონტრაქტების გაფორმებას.

„ოპერალიაში“ მონაწილეობის საშუალება ეძლევა მსოფლიოს ყველა ქვეყნის წარმომადგენელსა და ყველა კატეგორიის საოპერო ხმას 18-30 წლის ჩათვლით. შესარჩევი ტური მიმდინარეობს ვიდეოკასეტებით. ყოველწლიურად ოპერალიის მისამართზე მოდის მონაწილეობის მიღების მსურველთა ათასამდე განაცხადი. პირველ ტურზე დაიშვება მხოლოდ 40 ღირსეული პრეტენდენტი. კონკურსი მოიცავს როგორც კლასიკურ რეპერტუარს, ასევე — ესპანურ ოპერას — სარსუელასაც.

„ოპერალია“ საკმაოდ ძვირადღირებული კონკურსია და 2001 წლიდან მის მუდმივ პარტნიორად გვევლინება მსოფლიოს წამყვანი შვეიცარული საათების კომპანია „როლექსი“. მისი მიზანია სრულჰყოს და დაეხმაროს საოპერო ხელოვნების ახალგაზრდა წარმომადგენლებს.

კონკურსის საორგანიზაციო კომიტეტი უზრუნველყოფს ყველა კონკურსანტის სატრანსპორტო ხარჯებს მსოფლიოს ნებისმიერი ქვეყნიდან, და რასაკვირველია, ითვალისწინებს კონკურსანტების საუკეთესო პირობებში ცხოვრებას. ოპერალიასთან თანამშრომლობენ მაღალი კლასის კონცერტმაისტერები, მათ შორის ორი ჩვენი თანამემამულეც—თბილისის ვ.სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის კურსდამთავრებულები, ნინო და თამარ სანიკიძეები. ისინი ნაყოფიერად მოღვაწეობენ დომინგოს

მიერ დაარსებულ საოპერო სტუდიებში ლოს-ანჯელესსა და ვაშინგტონში. საყურადღებოა, რომ კონცერტმაისტერების პროფესიონალიზმს და შემოქმედებით რეკომენდაციებს ითვალისწინებს თავად მასტრო პლასიდო დომინგო.

კონკურსი მიმდინარეობდა ერთი კვირის განმავლობაში. იგი მოიცავდა პირველ და მეორე ტურს ფორტეპიანოს თანხლებით, და მესამე ტურს (ფინალს) ორკესტრის აკომპანემენტით, რომელიც გალა კონცერტის სახით თავად მასტრო პლასიდო დომინგოს ხელმძღვანელობით ჩატარდა. ჟიურის გადაწყვეტილების გამოცხადებამ ლაურეატთა გულწრფელი ემოციები გამოიწვევია, რამაც უდავოდ წარუშლელი შთაბეჭდილება დატოვა მაყურებელზე.

კონკურსს კიდევ ერთი, ფრიალ დამახასიათებელი და სასიამოვნო ტრადიცია გააჩნია—ფინალის ბოლოს ორმოცივე მონაწილის მიერ სრულდება სპეციალურად ოპერალიისთვის დაწერილი ჰიმნი, რომელიც ხაზს უსვამს კონკურსის პომპეზურობასა და საგმირო ფინალს და ლოგიკურად აგვირგვინებს კონკურსის იდეას, რომ საოპერო ხელოვნება არის მრავალეროვანი, ნიჭიერი ადამიანების ერთსულოვნების ზეიმი.

წლეწანდელ კონკურსში მონაწილეობა მიიღო 18 ქვეყნის 42-მა წარმომადგენელმა და საკმაოდ ძლიერი კონკურენტის შედეგად ფინალში შეირჩა 12 პრეტენდენტი შემდეგი ქვეყნებიდან: აშშ, ჩილე, პოლონეთი, მოლდავეთი, რუსეთი, სამხრეთ კორეა, უკრაინა და სამხრეთ აფრიკა. მიუხედავად ფინალისტთა საკმაოდ მაღალი სამემსრულებლო მონაცემებისა, ჟიურიმ ამგვარად შეაფასა ლაურეატთა გამოსვლები: პრემიები სენსაციურად განაწილდა ქალთა და მამაკაცთა საოპერო ხმებში როგორც კლასიკურ ჟანრში, ასევე სარსუელაში. ბელინის „ბეატრიჩე დი ტენდას“ შესრულებისთვის პირველი პრემია ქალთა შორის დამსახურებულად მიიღო ლა სკალას კურსდამთავრებულმა, ულამაზესი სოპრანოს მფლობელმა, სამხრეთ აფრიკის წარმომადგენელმა, პრემიები იენდემ, ჟიურის ერთსულოვანი გადაწყვეტილებით მასვე მიენიჭა პირველი პრემია სარსუელას შესრულებაში და მსმენელთა სიმპათიის პრიზი — „როლექსის“ ოქროს საათი. პრემიები ანალოგიურად განაწილდა მამაკაცებში და სამივე პრიზი ამერიკელ ტენორს, რენე ბარბერას ერგო, დონიკეტის ოპერა „პოლკის ქალიშვილის“ შესრულებისთვის.

„მინდია“ ქუთაისში

“ქუთაისის ბალანჩივაძეების სახელობის ოპერის სახელმწიფო თეატრი და მუსიკალური დარბაზი” (დღეს ასე ეწოდება ქუთაისის ოპერის თეატრს) სცენაზე — კიდევ ერთხელ (პირველად — 1975-წელს) სეზონის მიწურულს დაიდგა გამოჩენილი ქართველი კომპოზიტორის ოთარ თაქთაქიშვილის ცნობილი ოპერა “მინდია”, რაც ქალაქის მუსიკალური ცხოვრების ღირსშესანიშნავ მოვლენად იქცა.

დადგმის ინიციატორები არიან თეატრის დირექ-

ტორი ქალბატონი როზა დვალიშვილი და სამხატვრო ხელმძღვანელი და ღირიჟორი რევამ ჯავახიშვილი, რომელიც ამ სპექტაკლში ოპერის დამდგმელის ფუნქციასაც ითავსებდა.

თავიდანვე ვიტყვი, რომ ნიჭიერმა მუსიკოსმა ორივე ამ საპასუხისმგებლო ფუნქციას წარმატებით გაართვა თავი. სპექტაკლი გამოვიდა სწორედ ისეთი, როგორც ეს ვაჟას პოეტურ გენიასა და ო.თაქთაქიშვილის შთაგონებულ მუსიკას ეკადრება. მან შესანიშნავად შეკრა

საქეტიკალი, გამოკვეთა მუსიკის სიმფონიური ბუნება და წარმოაჩინა “მინდია”, როგორც ფილოსოფიური ოპერა — პოემა. შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ქუთაისის საოპერო სცენაზე ღირსეულად გაიხსნა ვაჟას შემოქმედებითი მრწამსი.

ქებას იმსახურებენ ოპერის მთავარი მოქმედი პირობების შემსრულებლები: რამაზ კუბლაშვილი (მინდია), ლაშა თითბერიძე (ჩალხია), ხათუნა ჭოხონელიძე (მზია), კალე ხარჩილავა (ხევისბერი), ემილ ჩარგაზია (მაცნე).

თითქმის ყველა მათგანი მომღერალთა ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელია და თბილისისა და ქუთაისის კონსერვატორიების აღზრდილია არიან. დღეს ისინი ქუთაისის საოპერო დასის ბირთვს შეადგენენ და თავის კოლექტივთან ერთად ამჟღავნებენ მზადყოფნას რთული შემოქმედებითი ამოცანების გადასაწყვეტად.

უფროსი თაობის მსმენელებს კარგად ახსოვთ ქუთაისის საოპერო სცენაზე მინდიას როლის შემსრულებელი — შესანიშნავი მომღერალი, დაუვინყარი ვაჟა კუბლაშვილი. თავისი მამის გზა ღირსეულად განაგრძო მისმა შვილმა რამაზ კუბლაშვილმა, რომელმაც ო. თაქთაქიშვილის გმირის შთამბეჭდავი მუსიკალური და სცენური სახე შექმნა. მან შესანიშნავად წარმოგვიდგინა მინდიას სულიერების კრედიო არიით “ხევი მთას შპონებს, მთა ხევსა”. ეს ეხება არიის ცენტრალური მხატვრული სახის მატარებელ პირველ და მესამე მონაკვეთებს და შუა ნაწილსაც, სადაც კლასიკურ ჰარმონიულ ნაწილში იჭრება “მთის” (ფშაური) კილო, რითაც კომპოზიტორი ამტკიცებს გმირის კავშირს მშობლიურ ბუნებასა და მინიერი ცხოვრების საწყისთან.

ფინალურ არიაში კი (“ველარას ვხედავ”) მომღერალმა თავისი გმირის სულიერი სამყაროს კიდევ ერთი — ტრაგიკული ასპექტი წარმოგვიდგინა. აქ, ისევე როგორც მთელი ოპერის მანძილზე, რ.კუბლაშვილის ხმა გამომსახველად და ლამაზად ჟღერდა.

ოპერის მეორე გმირია ჩალხია, რომელიც ოპერაში კონფლიქტური საწყისის მატარებელია. პარტიის შემსრულებელმა ახალგაზრდა მომღერალმა ლაშა თითბერიძემ ჩინებულად დაძლია ვოკალური პარტიის მხატვრული და ტესტურული სიძნელები. საოცარი ტრაგიკული განცდით იმღერა მან ჩალხიას გენიალური

ბალადა “დაჭრილი არწივი”. ასევე ძლიერი იყო მომღერალი რეჩიტატიულ სცენებშიც.

ოპერის ლირიკულ გმირს მზიას ასახიერებს ცნობილი მომღერალი ხათუნა ჭოხონელიძე. შესანიშნავად შეასრულა მან მზიას შთაგონებული არია “დაბნელდა, წვრილნი ვარსკვლავნი”, რომელიც გამსჭვალულია მოსალოდნელი კონფლიქტის განცდის განწყობილებით. ჩინებულად ჟღერდა მომღერლის ხმა მინდიასთან დუეტებშიც.

მთავარ გმირებს ღირსეული პარტნიორობა გაუწიეს კ.ხარჩილავამ (ხევისბერი) და ე.ჩარგაზიამ (მაცნე). პირველმა — კარგად გადმოგვცა თავისი გმირის ხასიათი და შესაბამისად, ვოკალური პარტიის ნიუანსები, მეორემ კი — თავის პატარა მონოლოგში ერის ტკივილი ჩაღო.

თაქთაქიშვილის ოპერაში მნიშვნელოვანი როლი აკისრია გუნდსა და ორკესტრს და, უნდა ითქვას, რომ ორივე ეს მნიშვნელოვანი მხატვრულ-მუსიკალური კომპონენტი საუკეთესოდ წარმოჩნდა მსმენელთა წინაშე. გუნდის მომღერალთა და მათი შესანიშნავი ხელმძღვანელის — ქორმაისტერ ეთერ ფილიპაშვილის დამსახურებაა ხმოვანების კომპაქტურობა, დიფერენციული ნიუანსირება და გამომსახველობა (მინდიას დატირების სცენა, გუნდი “ვიცვამ, ძმებო, ჯაჭვის პერანგს”, “ბუნების ხმათა” და სხვ.).

ასევე მონოდეების სიმძაღლებზე იყო საორკესტრო ხმოვანებაც, რაც ორკესტრანტების და დირიჟორის დამსახურებაა.

რეჟისორმა (რ.ჯავახიშვილი) დიდი როლი დააკისრა დეკლამატორს (მკითხველს) გიორგი ჟორჯოლიანს, რომელიც სცენაზე გამოდის ოპერის პროლოგსა და ეპილოგში, როგორც ოპერის ძირითადი ეთიკური და ფილოსოფიური იდეის — ბუნებისა და სიცოცხლის მარადიულობისა და უკვდავების დამამკვიდრებელი.

საქეტიკალმა “მინდია” ნათლად წარმოაჩინა ქუთაისის საოპერო თეატრის ტექნიკური შემოქმედებითი პოტენციალი, რაც მისი მომავალი წარმატებების საწინდარია.

ზაქარია ფალაშვილი წერილებსა და მოგონებებში

„მუსიკა“ სიამოვნებით უთმობს გვერდს საზოგადოებრივი რადიოს „ოქროს ფონდში“ დაცულ სამუსიკო მოღვაწეთა ხმების უნიკალურ ჩანაწერებს. იდეა თავისთავად ძალზე საინტერესოა, რადგანაც რადიოს იშვიათ ჩანაწერთა არქივში შემონახულია იმ ადამიანთა ხმები, რომლებიც დღეს ჩვენს შორის აღარ არიან. გარდა იმისა, რომ ეს ჩანაწერები ძალზე ძვირად ფასობს, ისინი შეიცავენ საინტერესო ფაქტებსა და ინფორმაციას საქართველოს სამუსიკო ცხოვრებიდან.

ყოველივე ამისათვის დიდი მადლობა — რადიო 1-ს ხელმძღვანელებს, ბატონებს ნიკა ცერცვაძეს, რატი მელაძეს, ქალბატონ ლია ნიკლაურს, აუდიოფონდის ხელმძღვანელს ქალბატონ ნინო ჟღენტს. მათი ნება რომ არა, ეს დასაუდებელი მასალა ჩვენი ჟურნალის მკითხველის ყურადღების მიღმა დარჩებოდა.

საზოგადოებრივი რადიო 1-ს „ოქროს ფონდში“ დაცული სამუსიკო მოღვაწეთა „რადიო-1“ 102,04 ხმების უნიკალური ჩანაწერებიდან გთავაზობთ რადიოგომპოზიციას „ზაქარია ფალაშვილი წერილებსა და მოგონებებში“, რომელიც 1968 წლის 13 მარტს მომზადდა რადიო 1-ის მუსიკალური პროგრამების მთავარ რედაქციაში ჟურნალისტ ირინე გამყრელიძის მიერ. რედაქტორი — ლია სეხნიაშვილი.

რუბრიკას უძღვება „რადიო 1“-ს მუსიკალური მიმართულების რედაქტორი ლალი გაბუნია

კომპოზიტორი **ალექსანდრე ბუკია**: (სტილი დაცულია) ეს იყო, თუ არ ვცდები, 1928 წელს, ზაქარია ფალიაშვილმა განიზრახა თბილისის სახ. კონსერვატორიასთან ჩამოეყალიბებინა ქართული ხალხური მუსიკის კაბინეტი. შეგვკრიბა რამდენიმე სტუდენტი, განგვიმარტა თავისი მიზანი, გავაცნო მომავალი მუშაობის გეგმა და თვითუფს გარკვეული დავალება მოგვცა. ჯგუფს თვით ზაქარია ხელმძღვანელობდა, ხოლო მდივნობა დამავალა მე. დღესაც მასსოვს მისი გამოსვლა ჩვენს პირველ შეკრებაზე. მან ასე მოგვამართა: თქვენ კარგად იცით ყმანვლებო, ჩვენი ეროვნული პროფესიული მუ-

სიკის განვითარებისათვის ქართული ხალხური მუსიკის შესწავლას დიდი მნიშვნელობა აქვს ყველა ქართველი მუსიკოსისათვის, განსაკუთრებით კი თქვენთვის, მომავალი კომპოზიტორებისათვის. საკმარისი როდია მარტო კლასიკური მუსიკის ცოდნა, საჭიროა ღრმად შეისწავლოთ ქართული ხალხური სიმღერების ბუნება, გაეცნოთ მისი ჰარმონიისა და პოლიფონიის თვითმყოფადობას, მისი მელოდიური განვითარების კანონზომიერებას. ეს ცოდნა თქვენს შემოქმედებას ქართულ სულს შთაბერავს, უამისოდ კი, რამდენიც არ უნდა წეროთ, მკვდარი მუსიკა გამოგივით, მას სიცოცხლის უნა-

რი არ ექნება.

ქართული ხალხური სიმღერების შესაგრებად და ჩასაწერად ქართული მუსიკის ბევრ მესვეურს შემოუვლია საქართველოს თითქმის ყველა კუთხე, მათი ჩანაწერები სანოტო რვეულების ან ფონოგრამების სახით ინახება აქ, ჩვენს კონსერვატორიაში. ეს უდიდესი განძი ყველა სტუდენტისათვის უნდა გავხადოთ ხელმისაწვდომი. კომპოზიტორები მათ გამოიყენებენ თავიანთ შემოქმედებაში, ხოლო მომავალმა მუსიკისმცოდნეებმა მათ საფუძველზე შეიძლება დაადგინონ მუსიკის თეორიის ახალი კანონები. ვიმეორებ და კარგად დაისმეთ: თუ შემოქმედი აცდა ეროვნულ ნიადაგს და მის ნაწარმოებებში არ იგრძნობა ეროვნული სული, ასეთ ნაწარმოებს არავითარი ღირსება არ ექნება...

ეთერის პარტიის ერთერთი პირველი შემსრულებელი **ბარბარე მრავალი:** (სტილი დაცულია)

მახსენდება ზაქარია ფალიაშვილი ვანო სარაჯიშვილის სიკვდილის მწუხარე დღეებში. ის ადვილს ვერ პოულობდა, ისეცა მუდამ მოძრავი, კედლებს აწყდებოდა... განსაკუთრებით მძიმე და თან ამალღებული მოგონება ამ დღეებისა უკავშირდება კოტე მარჯანიშვილის ცნობილ სპექტაკლს „აბესალომს უაბესალომოდ“. ამ სპექტაკლში მე ეთერს ვმღეროდი, აბესალომის პარტიას კი ვიოლონჩელისტი ემილ კაპელნიცკი ასრულებდა. მისი პულტი ორგესტრში იყო ამალღებული. პროექტორის სხივი დადიოდა სცენაზე ვანო სარაჯიშვილის აბესალომის ნაცვლად, სინათლის სხივს რიგრიგობით ატარებდნენ სცენაზე მაშინ სრულიად ახალგაზრდა სანდრო ახმეტელი და მიშა კვალიაშვილი, მურმანს სანდრო ინაშვილი მღეროდა, დირიჟორის პულტთან ვანო ფალიაშვილი იდგა. დიდი ბარითა და ზეიმით ჩაიარა ამ დაუვინყარმა სპექტაკლმა...

მომღერალი **დავით ანდღულაძე** იხსენებს: (სტილი დაცულია)

ზაქარია ფალიაშვილი გავიცანი 1924 წელს. 1925 წელს ქართული საოპერო სტუდია, რომელსაც ხელმძღვანელობდა აკაკი ნესტორის ძე ფალავა, წაყვანილი იყო ბორჯომში, სადაც ვამზადდებდი ლეონკავალოს ოპერა „ჯამბაზებს“. ბორჯომში ისვენებდა თავის ძმასთან ივანესთან ზაქრო ფალიაშვილი. ზაქრომ შალვა ცირილაძეს და მე შემოგვთავაზა აბესალომისა და მურმანის დუეტის შესწავლა, მაგრამ ნოტები არ იშოვებოდა და ზაქროს შეწუხება რომ ნოტები გვეთხოვა, გვერიდებო-

ზაქარია ფალიაშვილი

და.

დავეინიშნა დრო და ყოველ დღით 11 საათზე ვიკრიბებოდით პარკის საკონცერტო დარბაზში. შესწავლის შემდეგ მორიგ კონცერტზე შევასრულეთ ზაქროს აკომპანემენტით. ზაქრო სწავლების დროს მკაცრი, მომთხოვნი იყო. თვითონ დაულაღვად მუშაობდა და ჩვენგანაც მოითხოვდა საოცარ სიზუსტეს ნაწარმოების ათვისებასა და მის გააზრებულად გადაცემაში. როდესაც თბილისში დავბრუნდით, მე უკვე დებიუტი ვიმღერე, ამის შემდეგ ზაქრომ შემომთავაზა აბესალომის პარტიის შესრულება. როდესაც მივედი მასთან ბინაზე სამეცადინოდ, ზაქრომ მომცა თავისი ხელით გადანერილი აბესალომის პარტია, რომელსაც ვინახავ როგორც დიდ, სანუკვარ საჩუქარს. 1926 წელს, 15 დეკემბერს პირველად ვიმღერე აბესალომის პარტია თეატრში...

გაპარია ფალიაშვილის ნაჟონი ფონოგრაფი

ფონოგრაფი

თბილისში, გაქარია ფალიაშვილის სახლ-მუზეუმში დამთვალეირებლებს არაერთხელ საგანგებოდ მოუკითხავთ ერთი ექსპონატი, ეს გახლავთ ფონოგრაფი, ხმის ჩამწერი აპარატი, რომლითაც დიდი ქართველი კომპოზიტორი საქართველოს კუთხეებში მოგზაურობისას იწერდა ხალხურ სიმღერებს. ამბობენ, ამ ფონოგრაფით სხვა ქართველი მუსიკოსი მოღვაწეებიც სარგებლობდნენ.

ფონოგრაფის გამოყენების საშუალება კი მთელი მსოფლიოსათვის შესაძლებელი გახდა მე-19 ს.-ის 70-იანი წლებიდან. მაშინ, როდესაც გავრცელდა ცნობა ამერიკელი მეცნიერის თომას ალვა ედისონის გამოგონების შესახებ. თვით ედისონის თქმით ყველაფერი

ასე დაიწყო: "ერთხელ, ტელეფონის აპარატის გაუმჯობესებაზე მუშაობისას წავილინე დიაფრაგმაში, რომელზედაც მიმაგრებული იყო ფოლადის ნემსი. ამ დროს ფირფიტის რხევის შედეგად დამეჩხვლიტა თითი და სწორედ ამან დამაფიქრა: თუკი შესაძლებელი იქნებოდა ამ ნემსის რხევის ჩანერა და ამ ჩანანერის ნემსით გადევნება, რატომ არ შეიძლებოდა ფირფიტის ახმიანება?"

ჩანანერის გახმოვანების ფაქტი იმ დროის უდიდეს მიღწევად იქცა. ფონოგრაფზე მუშაობა ედისონმა დაიწყო 1877 წლის 18 ივლისიდან. მან თავის მექანიკოსს ასანყობად მისცა საკმაოდ მარტივი აგებულების ნახაზი, რის განხორციელებაშიც მას უნდა გადაეხადა 18

დოლარი. სწორედ ეს აპარატი იქცა მსოფლიოში პირველ "მოლაპარაკე მანქანად". ედისონმა ჩასაბერში ხმამაღლა წაიღიღინა პოპულარული ინგლისური სიმღერა "მერის ყავდა ბეკეკა" ("Marie had a little lamb").

ბგერის ჩანერა ხდებოდა ბილიკის ფორმის გადამტანზე, რომლის სიღრმეც ხმოვანების სიძლიერის პროპორციული იქნებოდა. ბგერის ბილიკი მოთავსებული იყო მბრუნავ დაფაზე ცილინდრისებული სპირალის მონაცვლეობით. ნემსის წარმოქმნისას ღვარაკზე მოძრაობით რხევა გადაეცემოდა დრეკად მემბრანას, რომელიც გამოსცემდა ხმოვანებას.

1877 წლის 24 დეკემბერს ედისონმა შეიტანა განაცხადი თავისი ქმნილების პატენტზე. მისი თხოვნა დაკმაყოფილებული იქნა 1878 წლის 19 თებერვალს. აშშ-ის საპატენტო უწყების მიერ. პატენტის ნომერი იყო 200521. მაგრამ აქედან მოყოლებული ედისონმა 1887 წლამდე შეწყვიტა ფონოგრაფზე მუშაობა (ამ დროს ის გატაცებული იყო ნათურის გაგარვარებით). კვლავ მიუბრუნდა რა ფონოგრაფს, ბგერის ჩასანერად გამოიყენა ცვილით გადახურული ცილინდრი. შედეგი იმდენად წარმატებული აღმოჩნდა, რომ 1906 წელს ედისონმა საზოგადოებას წარმოუდგინა რამდენიმე მუსიკალური და თეატრალური ჩანაწერი, რომელიც განახორციელა მის მიერვე შექმნილმა ნაციონალურმა ფონოგრაფიულმა კომპანიამ (National Phonograph Company).

პირველი ფონოგრაფები ფოლგის ცილინდრით, იძლეოდნენ ძალზე მოკლე ჩანაწერების განხორციელების საშუალებას, რომელთა ხანგრძლივობა სულ რამდენიმე წუთს წარმოადგენდა. ამავე დროს ეს ჩანაწერები უცბად ცვდებოდა. უფრო გამძლე გამოდგა ცვილის ფენით დაფარული ლილვაკები. ფონოგრაფები ძალიან პოპულარული გახდა აშშ-სა და ევროპაში. ეს გარკვეულწილად განაპირობა პოპულარული შემსრულებლების ჩანაწერების ახმანებასაც (მაგალითად, დიდი იტალიელი ტენორის — კარუზოსი). ამას მოჰყვა ფონოგრაფების ახალი მოდელები, რასაც სხვადასხვა ქვეყნებში ქმნიდნენ. ამ მხრივ განსაკუთრებით აქტიურობდნენ შვეიცარიელი მეწარმეები, მათ შექმნეს პატარა ზომის გადამტანი ფონოგრაფები.

თავისთავად ფონოგრაფის კონსტრუქციით ვერ მიიღწეოდა ხარისხიანი ჩანაწერი. თუმცა ედისონი წლების განმავლობაში ხეცნდა თავის ნამუშევარს. როგორც ახლა მიიჩნევენ, ალბათ, უკეთესი იქნებოდა ედისონს ეფიქრა სხვაგვარი ხმის ჩამწერი აპარატის შექმნაზე, ვინაიდან ფონოგრაფის შესაძლებლობები უკვე ამონურული იყო, ხმის ჩანერის განვითარებას ახლა სხვა კონსტრუქცია ესაჭიროებოდა. მაგრამ ედისონს იმდენად უყვარდა ფონოგრაფი თავისი უნიკალურობის გამო, რომ სხვა აპარატურაზე ფიქრიც არ უნდოდა. ეს საქმე შემდგომში უკვე სხვებმა განაგრძეს.

ფონოგრაფი ის აპარატი, რომელსაც ყავს თავისი წინაპრებიცა და შემკვიდრებიც. მისი წინაპრები არიან: მექანიკური მუსიკალური ინსტრუმენტები, მექანიკური ჩანაწერები, ფონოავტოგრაფი. რაც შეეხება შემკვიდრებს, მათი ნუსხა საკმაოდ ვრცელია, რაც ფონოგრაფის შემდგომი ხმის ჩამწერი საშუალებების განვითარების დიდ გზაზე მეთყველეს. მისი შთამომავლები არიან: გრამოფონი, პატეფონი, ელექტრომექანიკური ჩანაწერი, ელექტროფონი, მაგნიტური ჩანაწერი (ამ უკანასკნელის შექმნა მის ავტორს მოაფიქრდა სწორედ ედისონის ლაბორატორიის ხილვისას), ტელეგრაფონი, მაგნიტოფონი, მრავალგზიანი ჩანაწერი, კასეტური ჩანაწერი, ოპტიკური ჩანაწერი, ციფრული ჩანაწერი, ლაბერული ჩანაწერი, კომპაქტ-დისკი, DVD-Audio, super audio CD, მაგნიტოოპტიკური ჩანაწერი, მინი-დისკი, HI-MD, ბგერის ჩამწერი ელექტრონული გადამტანით, აუდიო ფორმატი mp3, iTunes Store...

დღეს ჩვენს წინაშე არსებული უახლესი აპარატური მეშვეობით ჟღერს ძველი უნიკალური ჩანაწერებიც, მათ შორის ქართული ხალხური სიმღერების საუკეთესო შემსრულებლების, აგრეთვე დიდი ქართველი საოპერო მომღერლების (მათგან ცნობილი ქართველი ლოტბარისა და მოღვანის ანზორ ერქომაიშვილის ძალისხმევის შედეგად იქნა მიღწეული). ამ ჩანაწერებთან ზიარებისას კი მაღლიერების გრძნობას მივყავართ კვლავ ფონოგრაფთან, მის შემქმნელთან — ტომას ალვა ედისონთან.

ზურაბ რამიშვილი, რეჟაზ პიკნაძე

გუზინ, დღეს, ხვალ

რამდენიმე ათეული წელია რაც ამერიკულმა ჯაზმა, სხვადასხვა ისტორიული მოვლენების წყალობით, ფეხი მოიკიდა საქართველოში. გასული საუკუნის სამოციანელებს კარგად ახსოვთ თუ როგორი დინამიკით მკვიდრდებოდა და ვითარდებოდა ჯაზი ჩვენში. ჰოდა, საქართველოში ჯაზის აღორძინების რეტროსპექტივა გახდა საბაბი წინამდებარე მრგვალ მაგიდასთან სტუმრების მოწვევისა.

სტუმრები: ცნობილი კონტრაბასისტი თამაზ ყურაშვილი (თათუზა), ჟურნალისტი კახა თოლორდავა (ავტორი ნიგნისა „საუბრები ჯაზზე“), კონტრაბასისტი პავლე კვაჭაძე (პავკა), პიანისტი და პედაგოგი ზურაბ რამიშვილი, კომპოზიტორი, საქსოფონისტი, ამჟამად თბილისის ვ. სარაჯიშვილის სახელობის კონსერვატორიის რექტორი რეზო კიკნაძე.

ინტერვიუს უძღვებოდა კომპოზიტორი ევგენი ჭავჭავაძე.

ე.ჭ. — რა შეიძლება ითქვას პირველი ჯაზ-ფორუმის შესახებ საქართველოში?

თ.ყ. — საქართველოში პირველად 1978 წელს შედგა მსგავსი რამ. საბჭოეთის ისტორიაში ეს იყო მოვლენა, გარღვევა. ასევე 1986-იც და შემდგომშიც. ამ მოვლენებმა სული ჩაუდგეს ჯაზს საქართველოში. მას შემდეგ ჯაზფორუმები ტრადიციად იქცა ჩვენში.

ე.ჭ. — თუ გაიხსენებთ რაიმე ღირებულს იმ პერიოდიდან ჯაზთან მიმართებაში?

კ.თ. — მე მუსიკოსი არ ვარ, ჟურნალისტი ვარ, ერთ

დღეს ჩარლი პარკერს მოვუსმინე და მთელი ჩემი ცხოვრება შეიცვალა. ამ მხრივ ტრივიალურები ვართ, ვიღაცამ ჩარლი პარკერს მოუსმინა, ვიღაცამ მაილბ დევისს, მოკლედ იმ პერიოდში ყოველივე აღნიშნულის დანახვა ბევრს ნიშნავდა, სხვა კონტექსტში უყურებდნენ ჯაზს მაშინ. ძალიან კარგად მახსოვს როგორ შეცვალა ჩემი წარმოდგენა მუსიკაზე განვლინის ტრიომ. ვნახე, რომ ასეთი მუსიკაც შეიძლება არსებობდეს. მე მაშინ 18 წლის ბიჭი ვიყავი, რომელიც ამ ნაკადში მოვხვდი.

ჰოლ-მიუზიკში რომ შეხვიდე, განელისის შემოქმედების თითქმის ყველა ხუთვარსკვლავიანი დისკებია. გგონია, რომ ეს ფესტივალი იყო იმ თაობისთვის მნიშვნელოვანი, რომელიც მუსიკით ინტერესდებოდა. ასეთი დონის ფესტივალი არსად არ ჩატარებულა. ასეთი ფესტივალი ჩატარდა მხოლოდ თბილისში. ბევრი შეიძლება ილაპარაკო იმ დროინდელ მუსიკოს-შემსრულებლებზე, რომლებმაც წარუშლელი კვალი დამიტოვეს.

თ.ყ. — 1978 წელს, ჯაზფესტივალი რომ იხსნებოდა, ცხონებული ჯანო კახიძე ყანჩელს დირიჟორობდა. ალტკინებულმა ერთ მომენტში მოიხედა პუბლიკისკენ და იკითხა – განა ეს ჯაზი არ არის?

ე.ჭ. — ახლა იმდენი ფესტივალებია, რომ მათი სიმრავლე გვაბნევს კიდევ!

თ.ყ. — საქართველო საფესტივალო ქვეყანაა. თავისი ისტორიით, მუსიკალობით და ყველა მისთვის დამახასიათებელი ატრიბუტით. ორჯერ ჩაატარეს ფესტივალი ბათუმშიც და თელავშიც, ორივეგან ერთიდაიგივე შეფასება შეიძლება მიცეთ.

კ.თ. — თუ ვილაპარაკებთ ჯაზ-ფესტივალებზე, უნდა აღინიშნოს კოკა-კოლას საერთაშორისო და ბათუმის სართაშორისო ფესტივალი. ხოლო ის, რომ თბილისის ფესტივალს მოაკლდა ფული და ბათუმის „Black Sea“ ფესტივალზე გადაისროლეს, სწორი არ მგონია. კარგად ვხვდები, რომ ეს პრიორიტეტებიდან მომდინარეობს. მოხდა ის, რომ სახელმწიფო პოლიტიკის ტურისტული მიზნებიდან და ამოცანებიდან გამომდინარე ფესტივალისათვის სწორედ ბათუმი შეირჩა. მეოთხე წელია რაც ბათუმის ჯაზ-ფესტივალზე დავდივარ. ძირითადი მსმენელი ვისაც იქ ნახავთ, არიან თბილისიდან ჩასული ჯაზის მოყვარულები. ეს თავისთავად აჩენს კითხვას — რატომ აკლდება თბილისს ეს ფული? მე რომ შემეკითხოთ, თბილისი უნდა იყოს ჯაზ-ფესტივალის ძირითადი ქალაქი, როგორც დედაქალაქი, არავითარ შემთხვევაში ეს არ ნიშნავს, რომ შავი ზღვის ფესტივალი უნდა გაუქმდეს, უბრალოდ, ეს არის „შევიდა“ მიღებული გადაწყვეტილება. ის, რომ ბათუმის ფესტივალი ძალიან საინტერესოა, ამაზე ორი აზრი არ არის.

პ.კ. — მოდი ამ საკითხს სხვაგვარად შევხედოთ. ყველამ კარგად ვიცით, ევროპის დიდ ქვეყნებში რამ-

პაპლე კვაჭაძე

დენად პოპულარულია ჯაზი, მაგრამ არც გამიგია ბერლინის ჯაზ-ფესტივალი, არადა, არსებობს ჰამბურგის, ზალცაუს ფანტასტიკური ფესტივალები... არ იმართება ჯაზ-ფესტივალი ამსტერდამში — იმართება ჰააგაში, არ არის ნიუ-იორკის ფესტივალი, სამაგიეროდ, არის ნიუ-პორტის ფესტივალი, რომელშიც მთელ ევროპაში სახელგანთქმული ჯაზმენები იყრიან ხოლმე თავს. აუცილებელი არ არის დედაქალაქში იყოს ყველა ფესტივალი — სიამოვნებით წავედი ბათუმის ფესტივალზე ოთხი დღით. ეს ძალიან კარგია. კონსერვატორიაში მეთოთხმეტე საერთაშორისო ფესტივალი „სახალწლო მუსიკალური შეხვედრები“ ტარდება წელს, შარმანნინ ჰერმანი, იმის წინ ტერასონი, ამ ფესტივალის ფორმატში არ იყო, მაგრამ საინტერესო იყო ის, რომ ამერიკის საელჩომ, საფრანგეთის საელჩომ რამდენიმე მუსიკოსი ჩამოიყვანა, წელს მაღდაუ.....

კ.თ. — სამწუხაროდ, ზოგადად, ინტერესია დაკარგული. არის გარკვეული ნიჰილიზმიც. ძალიან მნიშვნელოვანია რომ ყველაფერს ფეხი აუწყო, მით უმეტეს, თუ მუსიკით ხარ დაინტერესებული. ახალგაზრდები გვაძლევენ ხოლმე ძალიან კარგ მიმართულებებს. მათ რაღაცებისკენ მიმითითეს, ამიხსნეს რაც ხდება, თავიანთ პრიზმაში დამანახეს რეალობა. ზოგადად საკმაოდ

მრავალფეროვანი საინტერესო სურათი იქმნება. არ არის საჭირო ეს ყველაფერი შეადარო მეგაპოლისებს, რასაც ძალიან ხშირად აკეთებენ.

ე.ჭ. — ბათუმის ფესტივალმა ხომ არ გაყო საზოგადოება? ხომ არ დააკლდათ თბილისელებს ამით რაიმე?

კ.თ. — თბილისის ჯაზ-ფესტივალს დააკლდა ფული — ეს ძალიან მნიშვნელოვანია, მაგრამ ფესტივალზე რომ ლაპარაკობ, უპირველესად წარმომადგენლობაზე უნდა ილაპარაკო — ჩარლზ ლლოიდი და ჯეისონ მორანდო რომ ჩამოდიან, ეს უკვე საოცრებაა. რომ იცოდეთ რამხელა გეგმა ჰქონდათ ისტენ-პრომოუშენს და რამდენი ვილაციის ჩამოყვანა უნდოდათ, მართლაც გაოცდებით. უბრალოდ ფულის დიდი ნაწილი მოჭრილია და გადასროლილი.

ფესტივალს არაფერიც არ დააკლდა ფულის გარდა, იმიტომ, რომ ვისაც ეს მუსიკა უყვარს ბათუმშიც მიდის და თბილისშიც დადის ჯაზ-კლუბებში. ვერც წარმოიდგენენ, რა კარგი იყო ბრას-ბენდები ბათუმში. ჩვენთვის ბევრ კონცერტზე უკეთესი იყო ჯაზ-ფესტივალის მთელი ის გარემო, რომელიც სწორედ ბათუმში შეიქმნა. მას სიამოვნებით დავესწრები კვლავაც. ძალიან მომხიბლავი იყო ქუჩა-ქუჩა რომ დადიოდნენ ჯაზ-ბენდები და უკრავდნენ. ასეთ რაღაცას თბილისში ვერ აკეთებენ.

პ.კ. — იყო ასევე ჩასაბერი საკრავების ფესტივალი. არ იყო მაშინ ცხადადის ფესტივალი. ჩამოვიდნენ ჰოლანდიელები, იყო კვინტეტი, იყო ფაგოტი, ბასი. იქ იყო სუფთა ჯაზი, ერთი კომპოზიცია იყო ისეთი, რომ ფაგოტმა სვინგი დაუკრა, თან ქალი უკრავდა.

ეს პერიოდი ემთხვევა ფრანსუა ლელუს მიერ (კლარნეტისტი) გამართულ კონკურსს. ეს ყველაფერი გაკეთდა იმისთვის, რომ კონსერვატორიას ეხეირა. მას-ტერკლასებით ჩამოვიდნენ უცხოელი შემსრულებლები. ძალიან დიდი ინტერესი გამოიჩინა და დავესწარი ამ მასტერკლასებს. რაც შეეხება სასულე ინსტუმენტებს... იცით რა იყო ჩვენი უბედურება? აბსოლუტურად ყველამ აღნიშნა, რომ უნიჭიერესი ერი ვართ — მუსიკალურად, ინტელექტუალურად, არადა, თურმე სასულე ინსტრუმენტზე სწავლების მეთოდიკა დანგრეული კი არა, არცკი არსებობდა ჩვენთან. აღმოჩნდა, რომ წამყვან პედაგოგებსაც კი არ ჰქონდათ გამოცდილება. იმ

ფესტივალმა შედეგად მოგვიტანა ის, რომ ზოგიერთებმა მასტერკლასები გაიარეს... ყველა ვცდილობთ, რომ ჯაზ-ფესტივალზე ჩამოსული დიდი მუსიკოსის მასტერკლასს დავესწროთ. ეს არის ძირითადი მიზანი, ამიტომ მიდიან ჩვენი სტუდენტები იქით, ამერიკაში, რომ ეს „ვორკშოპი“ მიიღონ.

კ.თ. — არიან ადამიანები რომლებიც მუსიკის რთულ ფორმებს უსმენენ, ჩვენც სწორედ ასეთი, მზარდი ახალგაზრდები გვაინტერესებს, ვინაიდან ჩვენ უკვე ჩამოყალიბდით, უკვე გვაქვს ჩვენი მუსიკალური გემოვნება, ჩვენს განწყობილებებსა და შეხედულებებს უკვე აქვს გარკვეული ფორმა. მიუხედავად ფესტივალების ასეთი უცნაური სიმრავლისა, თბილისში არ არსებობს და არც არსებობდა არცერთი ნიშა, სადაც თანამედროვე როკ-მუსიკა, ელექტრონული მუსიკა, ამ ტიპის მუსიკა გაიჟღერებდა. არანაირი სახის როკ-მუსიკა საქართველოში არ არსებობს. არადა, თუ შენ ცოცხალი ორგანიზმი ხარ როგორც ქალაქი, გაქვს ამბიციები, ავად თუ კარგად, გაქვს კულტურული ცხოვრება, ეს იმას მაგონებს, რომ გვეკითხებიან ხოლმე — ორ ზღვას შუა რომ ხარ მოქცეული ზღვასწონობა რატომ ვერ გამოიყენო?

ცხადია, ამ ფესტივალებს რაღაც სარგებელი მოაქვს — მთელი რიგი დადებითი ტენდენციები იწერება. მოდით ახლა აქცენტი ახალგაზრდებზე გავაკეთოთ. ჩვენ ვადევნებთ თვალ-ყურს იმას, თუ როგორ ვითარდება ეს ყველაფერი. ძალიან მიხარია, რომ არის გარკვეული ნინსგლა, რაც მართლაც გმირობის ტოლფასი მგონია... გმირობის ტოლფასია, რასაც ზურა, თამაზი, რეზო, პავლე აკეთებენ. მე მინდა რომ აქ ცოცხალი იყოს ყველაფერი... ვგულისხმობ იმას, რომ არ იყოს გაჭირვება. გაჭირვებაა შემსრულებლებში, მუსიკოსებში. ეს ცოტას არ ნიშნავს.

კარგი მუსიკოსები ყოველთვის ქვემოდან ზემოთ მოდიოდნენ. საკლუბო სქემებიდან უფრო დიდი მასებისაკენ მიილტვოდნენ და მოძრაობდნენ. რეზიკოსთის ნაცნობი უნდა იყოს რა განსხვავებაა გერმანულ და აქაურ საკლუბო სისტემას შორის. ჩვენში გაჭირვებით ცდილობენ ჯაზ-კლუბის შენარჩუნებას. ეს უკვე სერიოზული კრიზისის დამადასტურებელია. ამიტომაც შეფასებები მრავალმხრივია. ყველაფერს ერთად რომ უყურებ, ხედავ, რომ რაღაც ნაწილი ფესტივალების

თამაზ ყურაშვილი

თვალსაზრისით განვითარებულია, რაღაც ნაწილი კი არათუ განუვითარებელი, ჩანასახის დონეზეც არ იმყოფება. ყველაფერი ერთმანეთთან არის კავშირში, ეს უდავო ფაქტია. თუ აქ ჯაზი არსებობდა და პატარა „ფათური“ მაინც იყო, თუ იყო ესტრადა, სად ტ...ში წავიდა? რა მიმართულებით წავიდა, რა განვითარდა აქედან?

ი.ჭ. — რატომ არ მოსდის ვინმეს თავში, თუნდაც ზაფხულში, ამ შადრევნიან ბაღებსა და პარკებში ცოცხლად, live-ში, კვირაში ერთი დღე ერთსაათიანი ჯაზ-კონცერტები გამართოს?

კ.თ. — ჯაზი ყოველთვის ვითარდებოდა იმ ადამიანების წყალობით, რომელთაც თავი მეცენატებად მიაჩნდათ. საჭიროა გქონდეს სახსრები იმისათვის, რომ გადაუხადო ფული მუსიკოსებს. სამწუხაროდ, ასეთი ტიპის ადამიანები არ გვყავს — მეცენატები, რომელთაც აქვთ კონკრეტული ინტერესები, რომელნიც, ფაქტობრივად, ენთუზიასტები არიან. ასეთებიც გვხვდებიან ხოლმე, თუმცა, თითო-ოროლა.

ი.ჭ. — მოდით ახალგაზრდობაზე ვისაუბროთ.

რ.კ. — ქვეყანა არ იარსებებს, თუკი ახალგაზრდებზე არ გაკეთდა აქცენტი, თუ აქეთ არ მიმართავ მთელ გულისყურს. იმაზე რომ ვტირით, ჯაზისათვის პატარა სცენაა თბილისში, ეს ზღვაში წვეთია იმასთან შედარებით, რისი გაკეთებაცაა საჭირო. რა თქმა უნდა, სცენა უნდა ჰქონდეს იმ მუსიკას, რომელიც არ არის ადვილად „მოსაწელებელი“ შლაგერი... მუსიკის მოთხოვნილება ერთუფრედიან არსებასაც კი აქვს... მუსიკალური კულტურა მართო კონსერვატორიის დარბაზში არ უნდა დარჩეს. მაგალითად, კლასიკური მუსიკა, რომელზეც მას გული არ მისდის იმიტომ, რომ ეს მუსიკა სწორად არ მიენოდება ახალგაზრდობას, აი, ასეთ მდგომარეობაშია ჯაზიც. თბილისში სერიოზული, ავანგარდული მუსიკა კატაკომბურ მდგომარეობაშია, იმიტომ, რომ მის გასაგებად მსმენელს ესთეტიკური მომზადება სჭირდება. თუ არა გაქვს გარკვეული ესთეტიკური პლატფორმა, ვერ გაიგებ ასეთ მუსიკას, მეტიც, შეურაცხყოფად მიიღებ ამგვარ მუსიკას. კლასიკაშიც ბევრია პაპსა და შლაგერი და ხანდახან ამგვარი სახით აღწევს ხოლმე ჭუჭყრუტანებში, დანარჩენი არის მუზეუმის მდგომარე-

ობაში, სადაც მას ჰყავს მცირე რაოდენობის მსმენელი. ამიტომაც, მისი დაფინანსება ყოველთვის პრობლემად რჩება, ყველთვის წვალობენ ამაზე. ეს საქმე თავის თავს ვერ დააფინანსებს, სახელმწიფოსთან სულ მუდამ ხვეწნა მოგიწევს. სახელმწიფო იმ თანხას გაიღებს, რომელიც მას მიაჩნია საჭიროდ, თუმცა, ეს თანხა არ არის საკმარისი მაშინ, როცა წამყვანი მუსიკოსების ჩამოყვანაზეა საუბარი.

საბედნიეროდ, ამ საკითხს ახლა იდეოლოგიური ბარიერი აღარ ახლავს და მხოლოდ ფინანსურად და პრაქტიკულადაა გადასაწყვეტი. მაშინ, როცა იყო ფული და მისი გაღება შეიძლებოდა, იყო იდეოლოგია, რომელიც ბარიერად იყო აღმართული. დღეს კი მთავარ პრობლემად მაინც ფინანსური კუთხე რჩება, რასაც ამუხრუჭებს ჩვეულებრივი კაპიტალისტური საბაზრო ეკონომიკა — მსმენელს ძალიან ადვილად მოსაწონებელი მუსიკის მოსმენა ურჩევნია და მუსიკის მარკეტინგიც სწორედ ამ მიმართულებითაა გაფაციკებული.

როგორი კაპიტალისტური ორიენტაციაც არ უნდა ჰქონდეს სახელმწიფოს, ამ მიმართულებით უნდა გაიღოს საკმარისი თანხა, სხვა სფეროებს უნდა დააყრდინოს ფული იმისათვის, რომ კულტურაში ყაროს და ყაროს თანხა. ჩვენ ხელსაყრელი მდგომარეობა იმით გვაქვს, რომ ჩვენი კულტურის მინისტრი, გარდა იმისა, რომ არის განათლებული ადამიანი, ჯაზზე აქვს ესთეტიკური აქცენტები გადატანილი. ჯაზს ეს შეეეყო იმ თვალსაზრისითაც, რომ რამდენიმე კარგი ბავშვი გაიზავნა საზღვარგარეთ სასწავლებლად. ასეთი რამის დაფინანსება მართლაც დიდი საქმეა. ამგვარი მაგალითები უნდა გახდეს ყოველდღიური.

ე.ჭ. — თუ არის რაიმე ინტერესი ახალგაზრდების მხრიდან?

ზ.რ. — არის ერთი ბიჭი პაპუნა, აქვს აშკარად ჯაზის ნიჭი, თუ იმუშავენ, კარგად განვითარდება, არის იმედები, რომ ჩამოყალიბდება ძლიერ ჯაზმენად.

ე.ჭ. — რას ასწავლით კონსერვატორიის ჯაზ-კოლეჯში?

ზ.რ. — ვასწავლით მუსიკის ისტორიას, ჰარმონიას, ფოლკლორს, თუ მოეწყო ბავშვი, ხელშეკრულებით ვიყვანთ პედაგოგს. წელს რვა აბიტურიენტი აბარებდა — ერთი დასარტყამ ინსტრუმენტზე, ერთი საფორტეპი-

რეზაზ კიკნაძე

ანობზე, ერთი ფლეიტაზე და ხუთი ვოკალზე.

ე.ჭ. — როგორ არჩევთ კონტინგენტს?

ზ.რ. — ის, ვისაც ფულის გაღება შეეძლო, არ მიიღეს, იმიტომ რომ არც ნიჭი ჰქონდა და არც სათანადო მომზადება. სასწავლებელი სამწლიანი იყო, ახლა მეოთხე წელი დაამატეს. დამამთავრებელ კურსზე იღებენ სერტიფიკატს, რომელიც სკოლაში მუშაობის უფლებას აძლევს.

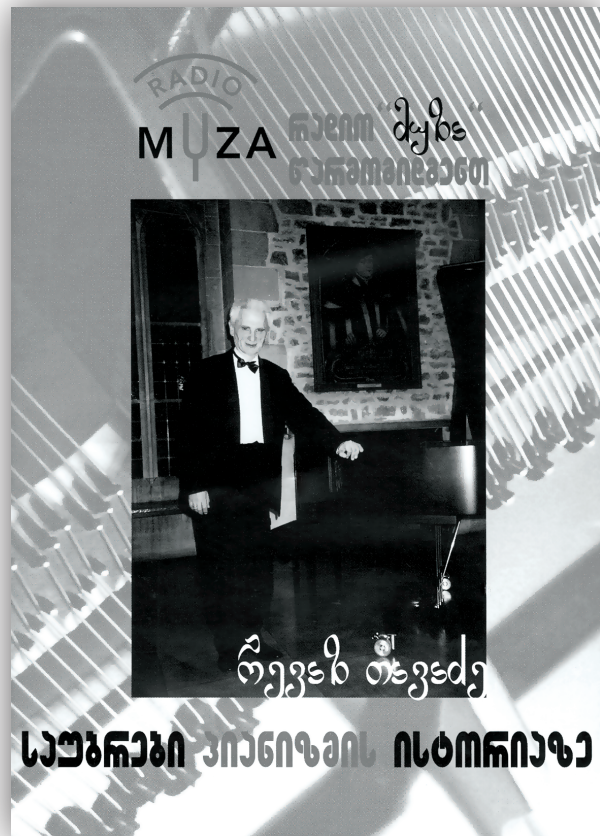
რ.კ. — კონტინგენტის პრობლემა იმიტომ არის, რომ ჯაზის სწავლება არ უნდა იწყებოდეს კოლეჯის დონეზე, ჯაზი ბავშვს მუსიკალური აღზრდის მთელ პროცესში თან უნდა სდევდეს.

ე.ჭ. — ისღა დაგვრჩენია ნატურით, ოცნებით თუ იმედით გავიხედოთ ხვალინდელი დღისაკენ?..

კონსერვატორიის დიდ დარბაზში გაიმართა ცნობილი პიანისტისა და პედაგოგის პროფ. რევაზ თავაძის DVD კოლექციის — (კომპიუტერული წიგნის) პრეზენტაცია. ფაქტობრივად, ეს გახლავთ არა მარტო პიანიზმის, არამედ საკუთრივ საფორტეპიანო შემოქმედების 4-საუკუნოვანი არსებობისა და განვითარების ისტორია, სათანადო ლექციებითა და კომენტარებით და შესაბამისი მუსიკალური მასალის-შემსრულებლობის ილუსტრირებით, დაწყებული მე-19 საუკუნის დასასრულით და ვიდრე ჩვენ დღეებამდე. სულ ჩატარდა 120 საუბარი (ლექცია).

დისკებზე აღბეჭდილია მთელი არსებული საფორტეპიანო მუსიკალური ლიტერატურის საუკეთესო ნაწილი მრავალი ათეული გამოჩენილი პიანისტის (მათ შორის, ქართველების) შესრულებით. ფრიად შთამბეჭდავი სურათია!

ამ, მე ვიტყვოდი, უნიკალური შემოქმედებითი პროექტის — „ცოცხალი“ (მკერი) მუსიკალური ანთოლოგიის განხორციელება მოხდა რადიო „მუზა“ ტექნიკურ და მატერიალურ ბაზაზე (მისი დამაარსებელი და მოამაგეა ქალბატონი სანდრა ელისაბედ რულოვსკი) და მთელი მისი ჩინებული კოლექტივის ძალისხმევითა და კეთილ-

უნიკალური პროექტი

განწყობილი ხელშეწყობით.

„საუბრების“ გემოსენებულ კურსს რადიო „მუზა“ გადასცემდა ყოველკვირეულად 2008 წლის მაისიდან 2010 წლის ოქტომბრამდე და მან დიდი პოპულარობა და მონონება დაიმსახურა.

წარმატებული შესანიშნავი წამოწყებისა და წარმატებული პროექტის შემდგომი განვითარებისა და უნივერსალიზაციის ლოგიკურ და პერსპექტიულ გზად მესახება დისკებზე ჩანერილი მთელი სიტყვიერი (სალაპარაკო) მასალის გადმოტანა ბეჭდვით პოლიგრაფიულ ბაზაზე, რის შედეგადაც მივიღებთ წიგნს —

„მსოფლიო პიანიზმის ილუსტრირებული ისტორია“, რომელიც, დარწმუნებული ვარ, მისი რუსულ და ინგლისურ ენებზე თარგმნის შემდეგ დააინტერესებს უცხოელ სპეციალისტებსა და მუსიკის მოყვარულებსაც.

გასული საუკუნის 60-იანი წლები უმნიშვნელოვანესი ეტაპია არა მხოლოდ ქართული, არამედ მსოფლიო კულტურის თვალსაზრისით. ამ პერიოდმა კულტურულ ცხოვრებაში დიდი გარდატეხები მოიტანა. 60-იანელთა თაობამ, ხელოვნების ყველა სფეროში, ეს იქნებოდა კინო, თეატრი, მხატვრობა თუ მუსიკა, წარუშლელი კვალი დატოვა.

ამ მხრივ გამონაკლისი არც საბჭოთა საქართველოს საესტრადო მუსიკალური ცხოვრება გახლდათ. მოგაგონებთ, რომ ამ პერიოდში სამოღვაწეო ასპარეზზე გამოვიდნენ და ცნობილნი გახდნენ ისეთი შემსრულებლები, როგორებიც იყვნენ: ნანი ბრეგვაძე, გიული ჩოხელი, და სხვა. მათ რიცხვს ეკუთვნოდა ჯილდა დათუაშვილიც, რომელმაც მიუხედავად ძალზე ხანმოკლე ცხოვრებისა, თავისი თვითმყოფადობით, სიმღერის ინდივიდუალური მანერით შეძლო ქართული ესტრადის ისტორიაში თავისი სიტყვის თქმა.

ჯილდა დათუაშვილი 1946 წლის 8 აგვისტოს გურჯაანის რაიონის სოფელ ველისციხეში დაიბადა. მის ოჯახში ძალიან უყვარდათ მუსიკა, ასე რომ, მუსიკალობა აქედან დაჰყვა. დაამთავრა მუსიკალური შვიდწლედ (თბილისში). ბავშვობიდანვე მღეროდა თვით-

კორნელი სანაძე, ჯილდა დათუაშვილის პორტრეტი

ჯილდა დათუაშვილი

მოქმედ ანსამბლში. ჯილდა დათუაშვილმა პირველი წარმატება ჯერ კიდევ მონაფეობის წლებში განიცადა. ოდესღაც საბჭოთა სივრცეში ყველაზე პოპულარულ და პრესტიჟულ საერთაშორისო ბავშვთა ბანაკ „არტეკში“ (ყირიმი), მისი დაარსებიდან 15 წლისთავის გამო ჩატარდა ნორჩი მომღერლების კონკურსი, სადაც პატარა მომღერალი ოქროს მედლითა და „საუკეთესო არტეკელის“ სპეციალური სამკერდე ნიშნით დაჯილდოვდა. ეს პრემია უშუალოდ გადასცა ცნობილმა საბჭოთა კომპოზიტორმა დიმიტრი კაბალევსკიმ.

რევაზ დათუაშვილი (ჯილდას ძმა) — ჯილდა 1964

წელს, როდესაც სკოლას ამთავრებდა, აღმოაჩინა ჯემალ ბალაშვილმა და დააყენა პოლიტექნიკური ინსტიტუტის ე.წ. „გპის“ სცენაზე. შემდგომში მან ჩააბარა საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტის ქიმიურ (კვების ტექნოლოგიის განხრით) ფაკულტეტზე, რათა დარჩენილიყო ორკესტრში. უკვე 1965–66 წლებიდან, სწორედ ამ ორკესტრის წყალობით მისი სახელი ფართო საზოგადოებისთვის ხდება ცნობილი.

ჯილდამ თავი ისახელა თბილისში გამართულ ახალგაზრდა შემსრულებელთა საქალაქო კონკურსშიც — „გაზაფხული-68“. 1969 წელს კი მას ჩელიაბინ-

სკის ახალგაზრდა შემსრულებელთა პირველ საკავშირო ფესტივალზე პირველი პრემია და ლაურეატის ნოდება მიენიჭა.

ჯილდა დათუაშვილის საკონცერტო ტურნე ძირითადად შემოფარგლული იყო საქართველოთი და რუსეთით (მოსკოვი, ლენინგრადი). მხოლოდ ერთხელ, 1968 წელს ჯილდა ჩვენს სპორტსმენებთან ერთად იმყოფებოდა ზამთრის ოლიმპიადაზე საფრანგეთში — აქ ჰქონდა გამოსვლა. ჯილდა, სადაც არ უნდა გამოსულიყო, ყველგან ხიბლავდა მსმენელს სიმღერის დახვეწილი მანერით თუ საოცრად ქალური, ნაზი გარეგნობით.

წარმატებული საესტრადო კარიერის მიუხედავად, ჯილდა დათუაშვილმა წარჩინებით დაამთავრა პოლიტექნიკური ინსტიტუტი (1969), სასიმღერო შემოქმედებას სამეცნიერო მუშაობასაც უთავსებდა, მაგრამ აღარ დასცალდა..

მან უკანასკნელი კონცერტი თბილისში, 1970 წლის მიწურულს გამართა, როდესაც უკვე თავის ტვინის სიმკვრივით იყო დაავადებული. მომდევნო წელს მდგომარეობა გართულდა და 1971 წლის პირველ მაისს, 25 წლის ასაკში, ჯილდა დათუაშვილი გარდაიცვალა. მის დაკრძალვას უამრავი ხალხი დასწრება — ჯილდა მთელმა თბილისმა და მთელმა საქართველომ დაითირა. ასე ტრაგიკულად და მოულოდნელად შეწყდა ნიჭიერი ქართველი მომღერლის სიცოცხლე...

მომღერლის სახელი, სამწუხაროდ, მივიწყებას მიეცა (უმეტესად ახსოვთ მხოლოდ მათ, ვინც მოესწრო ჯილდას კონცერტებს).

ჯილდა დათუაშვილის საშემსრულებლო შემოქმედებას არაერთი კომპოზიტორი აძლევდა მაღალ შეფასებას, მათ შორის იყო ნოდარ გიგაური, რომელიც აღნიშნავდა: “ჯილდა ნამდვილი საოცრება იყო. ისეთი უშუალო, მგრძნობიარე. სიყვარული ედგა თვალებში და თავადაც სიყვარულად იღვრებოდა. როგორც მომღერალი ხომ განუმეორებელი გახლდათ. გული მწყდება, რომ მისნაირები დღეს იშვიათად იბადებიან. სიმღერა “ჩემად მითხარი” ჯილდასთვის დავწერე. მისი გარდაცვალების შემდეგ დიდხანს არავის უმღერია. ბოლოს შეასრულეს, მაგრამ... ჯილდა სულ სხვა იყო. ეს სიმღერაც მის სიმღერად დარჩა”.

ჯილდას გარდაცვალების შემდეგ მასზე სიმღერაც შეუთხზავთ — “არა ყოფილა ადვილი წარსულის დავინყება”, და ეს სტრიქონი, ჩემი აზრით, ერთგვარად განმარტავს იმ სიცარიელეს, რომელიც ჯილდამ თავისი გარდაცვალებით დატოვა.

კიდევ ერთი სამწუხარო ფაქტი გახლავთ — მომღერლის ჩანაწერების სიმცირე. მისი ძმის, რევაზ დათუაშვილის თქმით, ჯილდას ჩანაწერები აუდიო სახით ძალზე ცოტაა, სულ 6-7 სიმღერა. კინოკამერით გადაღებულია მხოლოდ ერთი სიმღერა (ნოდარ გიგაურის “ჩემად მითხარი”), რაც შეეხება გამოცემას, ჯილდა დათუაშვილის მხოლოდ ერთი ფირფიტაა გამოცემული, არადა მას ფართო რეპერტუარი ჰქონდა, რომელიც როგორც ქართული, ისე რუსული საესტრადო სიმღერებისაგან შედგებოდა. ამას ემატება ისიც, რომ მასალის გარკვეული ნაწილი დაკარგულია. სხვათა შორის, მოსკოვსა და ლენინგრადს არაერთხელ მოუმართავს თბილისისათვის ჯილდას ჩანაწერების მოთხოვნით. ჩანს, ჯილდა დათუაშვილი იქ ჯერ კიდევ ახსოვთ.

მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენს ხელთ ჯილდას მხოლოდ რამდენიმე სიმღერის ჩანაწერია, თამამად შეიძლება ითქვას, თუ ვინ იყო ჯილდა დათუაშვილი... სულ ახლახანს, ვებ-გვერდზე **www.youtube.com** განვათავსე შემორჩენილი ჩანაწერები, მაგრამ ეს მისი პოპულარიზაციისთვის საკმარისი არაა.

წელს ჯილდა დათუაშვილის დაბადებიდან 65 წლის, ხოლო გარდაცვალებიდან 40 წლის საიუბილეო თარიღია. ვფიქრობ, კარგი იქნება თუ მოხდება მომღერლის გახსენება და იუბილეს აღნიშვნა. სასურველია აგრეთვე, საიუბილეო თარიღთან დაკავშირებით მისი სიმღერების ჩანაწერები ერთ კომპაქტდისკად გამოიცეს, რითაც, უდავოდ, სასიკეთო საქმე გაკეთდება.

ჟურნალ „მუსიკის“ რედაქცია მკითხველს სთავაზობს ვ. სარაჯიშვილის სახ. სახელმწიფო კონსერვატორიის ყოფილი რექტორის მანანა დოიჯაშვილის საანგარიშო მოხსენებას. მართალია, ჩვენი ჟურნალის სპეციფიკისათვის ერთი მხრივ უჩვეულო და ჟანრულად შეუთავსებელია ამ ტიპის პუბლიკაცია, მაგრამ მეორე მხრივ ვინაიდან „მუსიკა“ ერთადერთი პროფესიული მუსიკალური ჟურნალია საქართველოში, როიმელიც მომავალში, ალბათ, მათიანეს ფუნქციასაც იტვირთებს, გადავწყვიტეთ ამ ანგარიშის გამოქვეყნება.

რა გაკეთდა კონსერვატორიაში 2000 – 2011

მოგესალმებით,

დიდი მადლობა მობრძანებისთვის. დღეს მე მინდა კონსერვატორიისა და დამსწრე საზოგადოების წინაშე წარვსდგე ჩემ მიერ 11 წლის მანძილზე განუღებელი მუშაობის ანგარიშით. ვფიქრობ, ყველა თანამდებობის პირი პასუხისმგებელია თავის საარჩევნო პროგრამასა და დაპირებებზე. ამდენად, მეც ვალდებული ვარ ჩავთვალო თავი მომხსენებინა თქვენთვის, თუ რა გაკეთდა კონსერვატორიაში ჩემი რექტორობის დროს. ვიდრე უშუალოდ 2000 წლიდან რექტორად არჩევის პერიოდს შევხები, მინდა ცოტა უფრო შორიდან დავიწყო და გავიხსენო კონსერვატორიის დიდი დარბაზის რეკონსტრუქციის პერიოდიც, რამაც, ვფიქრობ, დიდი როლი შეასრულა, როგორც ჩემს შემდგომ მოღვაწეობაში, ისე თვით კონსერვატორიის განვითარების საქმეშიც.

ორიოდე სიტყვით მოგახსენებთ კონსერვატორიის დიდ დარბაზთან დაკავშირებულ ისტორიულ სინამდვილეს.

1937 წლის 15 იანვარს გაზეთ „პრავდაში“ გამოქ-

ვეყნდა მოლოტოვის ბრძანებულება, რომელიც იუწყებოდა: „დამტკიცდეს 1 მილიონი რუბლი თბილისში კონსერვატორიის საკონცერტო დარბაზის ასაშენებლად. 500 000 რუბლი კი კონსერვატორიის რეკონსტრუქციისათვის. და მართლაც, 1938–41 წლებში შენობის რეკონსტრუქციის დროს აშენდა კონსერვატორიის დიდი საკონცერტო დარბაზი, რომელიც იმთავითვე მუსიკალური კულტურის უმნიშვნელოვანეს კერად იქცა. 1951 წ. იმისთვის, რომ ამ საკონცერტო დარბაზში ზ. ფაღლაშვილის „აბესალომ და ეთერის“ დადგმა განხორციელებულიყო, მაშინდელი რექტორის, ბატონ გრიგოლ კილაძის ინიციატივით მოხდა დარბაზის რეკონსტრუქცია: მოიხსნა პარტერის წინა რიგები, გაკეთდა საორკესტრო ორმო, თუმცა ამით დარბაზმა თეატრის ფუნქცია ვერ შეიძინა (მას არ გააჩნდა თეატრისთვის აუცილებელი კულისები, საგრძნობოები, სარეჟისიო ოთახები, სახელოსნოები და სხვ.). საკონცერტო დარბაზის პროპორციები კი უხეშად დაირღვა. „აბესალომის“ წარმატების შემდეგ დარბაზში ბინა დაიდო საოპერო სტუდიამ, ჯერ როგორც კონსერვატორიის გა-

მანანა ღოიჯაშვილი

ნუყოფელმა ნაწილმა, ხოლო 1979 წლიდან, როგორც დამოუკიდებელ ბალანსზე მყოფმა იურიდიულმა ერთეულმა. უდავოა, რომ მან უდიდესი როლი შეასრულა ქართული ვოკალური კადრების აღზრდის საქმეში.

1963წ. ამავე დარბაზში ბატონ იონა ტუსკიას ინიციატივით დაიდგა პირველი პროფესიული ორგანი. ამასთანავე, დარბაზში მუშაობდა საქართველოს სახელმ-

წიფო სიმფონიური და კონსერვატორიის სტუდენტური ორკესტრები, გუნდი, სისტემატიურად იმართებოდა ფილარმონიული კონცერტები.

ასეთ ექსპლუატაციას დარბაზმა ვერ გაუძლო და 1988წ. მან ხანგრძლივი დროით შეწყვიტა ფუნქციონირება. მიუხედავად ვოკალური კათედრისა და საოპერო სტუდიის ხელმძღვანელების არა ერთი მცდელობისა,

მისი აღდგენა ვერ მოხერხდა. უფრო მეტიც, 10 წლიანი დუმილის პერიოდში, სამწუხაროდ, იგი მთლიანად გაიძარცვა და განადგურდა. უკიდურესად დაზიანდა და მწყობრიდან გამოვიდა ჩვენი უძვირფასესი ორგანიზ.

1993წ., ჩემი დაჟინებული თხოვნის შედეგად მოხერხდა ბატონ ედუარდ შევარდნაძესთან შეხვედრა.

ეს ის წლებია, როდესაც საქართველოში არც მუქია და არც გათბობა, არც ტრანსპორტი მოძრაობს. ხალხს ქუჩაში გამოსვლის ეშინია, უიმედობა, დეპრესია და ტოტალური მიგრაცია მძვინვარებს. მუსიკოსებს დაკარგული აქვთ იმედი, რომ ამ ქვეყანაში მათი პროფესია ვინმეს სჭირდება. ყველა, ვისაც კი ამის შესაძლებლობა ჰქონდა, ტოვებდა ქვეყანას. არ დავმაღავ, ეს შესაძლებლობა არაერთგზის მქონია მეც.

ბატონ ედუარდთან ჩემი ვიზიტის მიზანი კონსერვატორიის დიდი დარბაზის აღდგენა და მუსიკოს-შემსრულებელთა რესპუბლიკური კონკურსის დაარსება იყო. ჩემი ღრმა რწმენით, სწორედ ამ უმძიმეს პერიოდში ჰქონდა სასიცოცხლო მნიშვნელობა პოზიტიური პროცესების დაწყებას.

ვფიქრობ, არ შეეცდები თუ ვიტყვი, რომ 1995 წელს ჩატარებული მუსიკოს-შემსრულებელთა I რესპუბლიკური კონკურსი უდიდესი სტიმული და იმედი იყო ყველა თაობის მუსიკოსისათვის, მას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა საქართველოში კლასიკური მუსიკის ტრადიციების შენარჩუნებისა და განვითარებისთვისაც. იმ წლიდან მოყოლებული ეს კონკურსი ყოველ ოთხ წელიწადში ერთხელ ტარდება.

რაც შეეხება კონსერვატორიის დიდ დარბაზს, მისი რეკონსტრუქციის ბრძანებულება 1996 წელს გაიცა. ამავე წელს, კონსერვატორიის სამხატვრო-სამეცნიერო საბჭოს წარდგინებით, კულტურის სამინისტროს მიერ მე დავინიშნე დიდი დარბაზის სამხატვრო ხელმძღვანელად და გენერალურ დირექტორად.

წარმატებით ჩატარებულმა რესპუბლიკურმა კონკურსმა პიანისტთა საერთაშორისო კონკურსის დაარსების იმედიც გააჩინა. სწორედ პიანისტთა საერთაშორისო კონკურსი გახდა უმთავრესი მოტივაცია კონსერვატორიის დიდი დარბაზის რეკონსტრუქციისათვის, რომელიც 1997 წლის მარტში დაიწყო და 7 თვეში დასრულდა.

მოკლედ მოგახსენებთ, თუ რა სამუშაოები ჩატარდა დარბაზის რეკონსტრუქციის დროს: შეიცვალა სხვენი და სახურავი; დამონტაჟდა სრულიად ახალი თანამედროვე კონდიციონერებისა და გათბობის სისტემა; ხუთივე სართულზე დაიგო მარმარილო; გამოიკვალა წყლის, განათების, ელექტროობის სისტემები, კარ-ფანჯრები; მოწესრიგდა საარტისტო და სველი ნერტილები; მექანიზირებული გახდა სცენა, რათა კომფორტული გამახდარიყო საოპერო სტუდიის სპექტაკლების დადგმა; შეიცვალა დარბაზის კოლორი, კოლონები, დამშვენდა სუსალური ოქროთი; იტალიაში შეძენილ იქნა სავარძლები, სკამები და ჭალები; შეიქმნა თანამედროვე ტექნიკით აღჭურვილი ხმის ჩამწერი სტუდია.

დარბაზის რეკონსტრუქციის დროს მაქსიმუმი გაკეთდა, რათა დარბაზით ესარგებლა სასწავლო პროცესს; ასევე უნდა აღდგენილიყო მისი ფილარმონიული ფუნქციები, რომელიც თვით კონსერვატორიის მისიის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ნაწილია.

კონსერვატორიის დიდი დარბაზის აღდგენას წინ უძღოდა მრავალწლიანი მუშაობა სხვადასხვა ინსტანციებთან: პრეზიდენტთან, ფინანსთა და კულტურის სამინისტროებთან, მერიასთან, სხვადასხვა ფირმებსა და ორგანიზაციებთან.

1997 წლის 5 ოქტომბერი საქართველოს მუსიკალური ხელოვნების ისტორიაში აღინიშნა ორი მნიშვნელოვანი მოვლენით: საზემოდ გაიხსნა კონსერვატორიის რესტავრირებული დიდი დარბაზი და პიანისტთა თბილისის I საერთაშორისო კონკურსი. ჩვენი ქვეყნისთვის ურთულეს პერიოდში, როდესაც ქვეყნის ბიუჯეტი სულ რამდენიმე ასეული მილიონი იყო, გამოიყო უზარმაზარი თანხა დარბაზის რეკონსტრუქციისთვის. შეძენილ იქნა „სტენვეის“ ფირმის ორი ახალი საკონცერტო როიალი და დაფუძნდა პიანისტთა თბილისის საერთაშორისო კონკურსი.

ამავე წელს დარბაზში დაარსდა საერთაშორისო ფესტივალი „საახალწლო მუსიკალური შეხვედრები“, რომელიც აი უკვე მეორე ათეული წელია დიდი წარმატებით ტარდება და რომლის სტუმრებიც მსოფლიოში სახელგანთქმული მუსიკოსები არიან.

დარბაზის გახსნის შემდეგ დავინიშნე მოლაპარაკებები გერმანიის საელჩოსა და საქართველოს მთავრო-

ბასთან, რათა დაგვხმარებოდნენ ჩვენი უძვირფასესი ორგანის აღდგენაში. როგორც იცით, იგი გერმანული წარმოშობისაა და „ალესანდრ შუკე – პოტსდამის“ ფირმას ეკუთვნის. და მართლაც, საქართველოსა და გერმანიის მთავრობების ერთობლივი დაფინანსებით ჩვენს შესანიშნავ ორგანს დაუბრუნდა სიცოცხლე. მინდა უდიდესი მადლიერებით გავიხსენო ბატონი ზურაბ ჟვანია, რომელიც პირადად გვხმარებოდა ამ პრობლემის მოგვარებაში. ორგანის აღსადგენად პოტსდამიდან ჩამოსული ოსტატები რამდენიმე თვის განმავლობაში მუშაობდნენ. ამ სამუშაოებს კი ხელმძღვანელობდა სწორედ იმ შუკეს შვილიშვილი, რომელმაც თავის დროზე აავო ჩვენი ორგანი კონსერვატორიის დიდ დარბაზში.

2000 წელს კონსერვატორიის რექტორად არჩევა ჩემთვის იყო უდიდესი პატივი და პასუხისმგებლობა.

ამავე დროს, იმ ურთულეს პერიოდში – უმძიმესი ტვირთიც. ჩემი ღრმა რწმენით, თბილისის კონსერვატორია თავისი ტრადიციებით, ადამიანური, შემოქმედებითი რესურსებით და უნიჭიერესი ახალგაზრდა კადრებით უნდა ყოფილიყო მსოფლიოში ერთ-ერთი საუკეთესო სამუსიკო უმაღლესი სასწავლებელი. ამისთვის კი ბევრი რამ იყო გასაკეთებელი. უპირველეს ყოვლისა, ინფრასტრუქტურის შექმნა, რომლის გარეშეც წარმოდგენელია სასწავლო, შემოქმედებითი პროცესის ნორმალური ფუნქციონირება და სწავლის ხარისხის ამაღლება, რაც პრაქტიკულად განსაზღვრავს სასწავლო დაწესებულების იმიჯს. ჩემი აზრით, ამ ფაქტორებზე დიდად იყო დამოკიდებული თბილისის კონსერვატორიის ინტეგრაცია საერთაშორისო მუსიკალურ სივრცეში.

ბევრ თქვენგანს კარგად ახსოვს, რომ გარემო,

რომელშიც კონსერვატორია იმ წლებში იმყოფებოდა აბსოლუტურად შეუფერებელი იყო მისთვის. IV სართულზე სახურავიდან ნაჟური წყალი ინსტრუმენტებში ჩადიოდა, მცირე დარბაზის კედლებიდან ცა მოჩანდა. ანტისანიტარიული სველი წერტილები, სამარცხვინო წარწერებით აჭრელებული კედლები, განადგურებული ინვენტარი, ინსტრუმენტები და ა.შ. კონსერვატორიის ბიუჯეტი 400 000 ლარს შეადგენდა. პროფესორის ხელფასი ერთ განაკვეთზე 42 ლარი იყო, ხოლო სტუდენტის სტიპენდია – 3 ლარი. დიდი დარბაზისგან განსხვავებით კი იმ ეტაჟზე სარემონტო სამუშაოებისთვის დამატებითი სახელმწიფო დაფინანსების არანაირი შანსი არ არსებობდა.

იმისათვის, რომ მუშაობისთვის ელემენტარული ადამიანური პირობები შექმნილიყო, გამოვაცხადეთ შაბათობა და საკუთარი ძალებით დავასუფთავეთ შენობა. არასოდეს დამავინყდება, თითქმის მთელი კონსერვატორია დაწყებული პროფესორ-მასწავლებლებით, დამთავრებული სტუდენტებით რეზინის ხელთათმანებში როგორ ვხვხავდით და ვასუფთავებდით. მახსოვს ისიც, იმ დღის შემდეგ სტუდენტები როგორ უფრთხილდებოდნენ თავიანთ ნაშრომს.

ვინაიდან ყველაფრის ჩამოთვლა შეუძლებელია, შეგერდები მხოლოდ უმთავრეს პროცესებსა და ფაქტებზე.

იმ წლების მთავარი პრობლემა უშუქობა და სიცივე იყო. ბუნებრივი გაზი კონსერვატორიაში არ იყო შემოყვანილი. მაღალი წნევის გაზით, რომლის გარეშეც გათბობის სისტემა არ მუშაობდა, მხოლოდ პრებიდენტის კანცელარიის, პარლამენტის და უზენაესი სასამართლოს შენობები სარგებლობდნენ მთანმიწნის რაიონში. დიდი ხვენწა-მუდარის შემდეგ, მერიის დახმარებითა და ბატონი ლადო ჭანტურიას კეთილი ნებით, სასამართლოს შენობიდან შემოვიყვანეთ ბუნებრივი გაზი. ალბათ, ბევრ თქვენგანს ახსოვს, რა ბატალიები იმართებოდა მოსახლეობასთან ამასთან დაკავშირებით.

დიდი პროტექციით ელექტროენერგიით უზრუნველყოფის პრობლემაც გადაიჭრა. კონსერვატორიის ელექტროსადენები შეგუერთეთ ახლადშენებული სასტუმრო „მერიოტის“ ხაზს, რის შედეგადაც მივიღეთ 24 საათიანი განათება. ამგვარად გათბა და განათდა

კონსერვატორია. შესაბამისად, პროფესორ-მასწავლებლები დაუბრუნდნენ თავიანთ აუდიტორიებს და სრულფასოვნად აღდგა სასწავლო პროცესი ზამთრის თვეებში. მინდა აღვნიშნო, რომ 1998–2002 წლებში მე ვიყავი თბილისის I მოწვევის საკრებულოს წევრი. არ დავმაღავ, ამან დამატებით მომცა შესაძლებლობა მაქსიმალურად მომეგვარებინა კონსერვატორიის პრობლემები. არ შემიძლია უდიდესი მადლიერებით არ მოვიხსენიო იმდროინდელი ქალაქის პრემიერი – ბატონი გია შერაძე, რომელმაც არაერთი სიკეთე გააკეთა კონსერვატორიისთვის.

2001წ. კონსერვატორია გახდა საჯარო სამართლის იურიდიული პირი. პრებიდენტის სპეციალური ბრძანებულებით, როგორც ექსპერიმენტი, კონსერვატორია პირველი გადავიდა მიზნობრივ-პროგრამულ დაფინანსებაზე, რის შედეგადაც შესაძლებელი გახდა იმავე ბიუჯეტის ფარგლებში მიგველო ხელფასების 30%-იანი მატება.

ამავე დროს კონსერვატორიამ საქართველოში პირველმა შეიმუშავა ერთი სტუდენტის მომზადების ნორმატივი, რაც ჩვენი გათვლებით 8000 ლარს უდრიდა. იქიდან მოყოლებული დაიწყო ყველა ინსტანციებში მუშაობა ბიუჯეტის აუცილებელ გაზრდაზე.

II წლიანი პაუზის შემდეგ აღდგა საოპერო სტუდიის სპექტაკლები კონსერვატორიის დიდ დარბაზში. იგივე ითქმის სტუდენტურ ორკესტრზეც, რომელიც პრაქტიკულად თავიდან დაარსდა.

კონსერვატორიის საერთაშორისო ურთიერთობების წრემ დაიწყო გაფართოება. გერმანელმა მომღერალმა და მენეჯერმა ბატონმა ლუდვიგ ბაუმანმა თავის საოპერო მუსიკის ფესტივალზე მიიწვია ჩვენი საგუნდო და ვოკალური კათედრების 40 სტუდენტი და პედაგოგი.

2001 წ. გერმანიაში მოღვაწე ჩვენი თანამემამულის გია ქობულაშვილისა და საფრანგეთის საელჩოს ხელშეწყობით თბილისში ჩამოდის სახელგანთქმული ფრანგი ჰობოისტი ფრანსუა ლოლო. ის ენთუზიზმში, რომელიც ჩვენთან სუფევდა ყველა სტუმარს უჩენდა დახმარებისა და ხელშეწყობის სურვილს. ფ. ლოლოს ინიციატივით დავაარსეთ ჩასაბერ საკრავთა კონკურსი, რომელიც ყოველწლიურად სხვადასხვა ინსტრუმენტებში იმართებოდა. ასე ჩატარდა ჰობოის, კლარნეტის,

ფლეიტისა და საყვირის კონკურსები. გამარჯვებულები ჯილდოდ შესანიშნავ ინსტრუმენტებს იღებდნენ. ჟოურის წევრებად ფ. ლოლოს თავისი მეგობრები ჩამოჰყავდა, რომლებიც კონკურსის ფარგლებში მართავდნენ მასტერკლასებს. ამ კონკურსებმა უდიდესი როლი ითამაშა ჩასაბერი საკრავების კათედრის შემდგომი მიღწევების და ჩასაბერი საკრავებით ახალგაზრდა მუსიკოსების დაინტერესებაში.

ამავე წელს იუნესკოს მიერ ქართული ხალხური სიმღერის არამატერიალურ ძეგლად აღიარებამ მიიძღვა იმისკენ, რომ კონსერვატორიაში ბატონ ანზორ ერქომაიშვილთან ერთად ჩაგვეტარებინა ტრადიციული მრავალხმიანობის საერთაშორისო სიმპოზიუმი, რომლის მთავარი მიზანი იყო კონსერვატორიაში მრავალხმიანობის საერთაშორისო კვლევის ცენტრის დაარსება. ჩემი ვარაუდით სხვადასხვა ქვეყნიდან სიმპოზიუმზე ჩამოსულ გამოჩენილ ეთნომუსიკოლოგებს მხარი უნდა დაეჭირათ ამ იდეისთვის, რომლის განხორციელება სერიოზულ თანხებთან იყო დაკავშირებული, იმისათვის, რომ საერთაშორისო ორგანიზაციების დახმარება მიგვეღო, მათ მხარდაჭერას ცენტრის შექმნისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდა. ამ ეროვნული საქმის გასაკეთებლად შევძელით მთავრობის დაინტერესება, რათა საჭირო თანხები მოგვეპოვებინა სიმპოზიუმის ჩასატარებლად. 2002წ. ბრწყინვალედ ჩატარებულმა ტრადიციული მრავალხმიანობის I საერთაშორისო სიმპოზიუმმა დიდი გამოსმაურება ჰპოვა. ყველა ვარაუდი გამართლდა. მიზანმიმართული მუშაობის შედეგად ჩვენ მოვიპოვეთ იუნესკოს გრანტი 135 000 აშშ დოლარი, რომლის ერთი ნაწილი, 70 000 დოლარი, განკუთვნილი იყო თბილისის კონსერვატორიის ფოლკლორის კათედრის და ახლადდაფუძნებული მრავალხმიანობის საერთაშორისო კვლევის ცენტრის ტექნიკური აღჭურვისათვის, სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოებისა და ექსპედიციებისათვის, ხოლო მეორე ნაწილი კი - ქართული ხალხური სიმღერის საერთაშორისო ცენტრისათვის. ამ გრანტით იუნესკომ, იაპონიის მთავრობის დაფინანსებით, თბილისის კონსერვატორიაში განახორციელა ქართული ტრადიციული პოლიფონიის დაცვისა და განვითარების პროგრამა. ეს იყო ისტორიული მნიშვნელობის მოვლენა - პირ-

ველი შემთხვევა, როდესაც ქართული პოლიფონიის კვლევისათვის საერთაშორისო ორგანიზაციამ ესოდენ დიდი ფინანსური დახმარება გამოყო. როგორც იცით, 2002 წლიდან, ყოველ ორ წელიწადში ერთხელ, მრავალხმიანობის საერთაშორისო სიმპოზიუმის ჩატარება თბილისის კონსერვატორიაში ტრადიციად იქცა. ჩემი აზრით, იმ წლებში ქართული ფოლკლორის „ბუმის“ შექმნაში ჩვენს სიმპოზიუმს საპატიო ადგილი უკავია. და რაც მთავარია, მან ძალიან დიდი როლი ითამაშა ამ სფეროში ახალგაზრდა კადრების მოზიდვის საქმეში.

2002წ. კონსერვატორიის მოწვევით თბილისში ჩამოვიდნენ ბეთჰოვენის სახელობის ფესტივალის დირექტორი ბატონი ფრანც ვილნაუერი და „დოიჩე ველეს“ დირექტორატის რამდენიმე წარმომადგენელი. ფესტივალზე, ტრადიციის თანახმად, ყოველწლიურად ინვეზდნენ ახალგაზრდა სტუდენტურ სიმფონიურ ორკესტრებს სხვადასხვა ქვეყნებიდან. ჩვენი ორკესტრი იმ პერიოდისთვის სრულიად ახლად შემდგარი იყო და, რა თქმა უნდა, საუკეთესო შთაბეჭდილება ვერ მოახდინა. ჩემი დაჟინებული თხოვნით შევთანხმდით, რომ ისინი ერთი წლის შემდეგ კვლავ მოისმენდნენ ორკესტრს. რა თქმა უნდა, ჩემი მხრივ ეს გარკვეული ავანტიურა იყო, მაგრამ ამ რისკს ძალიან დიდი შედეგის მოტანა შეეძლო. და მართლაც, ერთწლიანმა მუშაობამ და ფესტივალზე მოხვედრის სურვილმა თავისი შედეგი გამოიღო. 2003წ. თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის სტუდენტური სიმფონიური ორკესტრი დიდი წარმატებით გამოვიდა მსოფლიოში ერთ-ერთ ყველაზე პრესტიჟულ ფესტივალზე - ბეთჰოვენის სახელობის საერთაშორისო ფესტივალზე ბონში. მოწვევასთან ერთად ბონის ფესტივალმა 10 000 ევრო გამოყო ორკესტრის სიმებიანი და ჩასაბერი ინსტრუმენტების საჭირო ნაწილების შესაძენად. შეიძლება ითქვას, ჩვენმა სტუდენტებმა და პედაგოგებმა შეუძლებელი შეძლეს. ამის დასტურია „დოიჩე ველეს“ მიერ გამოშვებული კომპაქტდისკი კონცერტის ცოცხალი ჩანაწერით. ბონის ფესტივალი ჩვენთვის ყველასთვის იყო დიდი სკოლა და დიდი დღესასწაული.

რაც შეეხება შენობის კაპიტალურ რემონტს, ამ პრობლემის გადაჭრას სტაბილური და სოლიდური თანხების მოზიდვა ესაჭიროებოდა.

ნუ გაგიკვირდებათ, თუ ჩემს ანგარიშში ხშირად გაიჟღერებს ისეთი ფრაზები, როგორიცაა: „დიდი ძალისხმევის შედეგად“, „ხანგრძლივი მოლაპარაკებების შემდეგ“, „დაჟინებული თხოვნით“ და ა.შ. ეს იყო ის რეალობა, რომელიც თან ახლდა ყოველ გაკეთებულ საქმეს. მოგეხსენებათ, საქმის გასაკეთებლად კონსერვატორიაში თვითონ არავინ მორბოდა და არც ფულის აღებას არავინ გვეხვეწებოდა. ეს იყო დიდი მონღომების, მოთმინებისა და ტაქტიკური სვლების შედეგად მოპოვებული თითოეული ლარი.

იმისათვის, რომ შენობის რეკონსტრუქციის საკითხი ადგილიდან დაგვეძრა, უპირველეს ყოვლისა, ძეგლთა დაცვის სამმართველოში შევქმენით კონსერვატორიის შენობის პასპორტი, რომელიც ადასტურებდა, რომ იგი იყო კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შესული ნაგებობა. ამ პასპორტმა დიდი სამსახური გაგვინია, ვინაიდან ძეგლის სტატუსი სახელმწიფოს ავალდებულებდა მის მოვლა-პატრონობას; უცხოელ სპონსორებზე კი ეს დიდ შთაბეჭდილებას ახდენდა.

2002 წელს ჩემს იდეას კონსერვატორიის მშენებელთა საბჭოს შექმნის შესახებ მხარი დაუჭირეს ბატონებმა: მამუკა ხაზარაძემ, გოგი თოფაძემ, ავთანდილ წერეთელმა, ბადრი პატარკაციშვილმა. ამ ადამიანებმა ჩვენი ქვეყნისათვის უმძიმეს წლებში ფასდაუდებელი სამსახური გაუწიეს კონსერვატორიას და ზოგადად ქართულ მუსიკალურ ხელოვნებას. ამავე დროს კონსერვატორიის შენობა, რომელიც კულტურის სამინისტროს დაქვემდებარებაში იმყოფებოდა, გადავიყვანეთ ადგილობრივ, მერიის დაქვემდებარებაში, ამის აუცილებლობა განაპირობა იმ გარემოებამ, რომ ცენტრალური ბიუჯეტიდან შენობის მოსავლელად თანხები არ გამოიყოფოდა. მერიას კი უფლებამოსილება არ ჰქონდა კონსერვატორიაზე ხარჯები გაენია. მას შემდეგ, რაც მივიღეთ კულტურისა და ქონების მართვის სამინისტროების ნებართვა, მერია უკვე ოფიციალურად იღებდა ვალდებულებას, გამოეყო გარკვეული თანხა კონსერვატორიის შენობის, როგორც თბილისის არქიტექტურული ძეგლის მოვლა-პატრონობაზე. ამგვარად, ყოველწლიურად სპონსორებისა და მერიის მიერ გამოყოფილი თანხებით შენობის სართულ-სართულ რეკონსტრუქცია დაგინწყეთ. შემოწირული თანხების ჩასა-

რიცხად სპეციალურად დავაარსეთ კონსერვატორიის განვითარების ფონდი. მინდა აღვნიშნო, რომ ყველა სამუშაო სრულდებოდა ზაფხულის თვეებში, 24 საათიანი რეჟიმის პირობებში, რათა სასწავლო პროცესს ხელი არ შეშლოდა.

შენობის კაპიტალური რემონტი დაიწყო IV სართულიდან, ვინაიდან წვიმისა და თოვლის გამო, სწორედ ეს სართული საჭიროებდა გადაუდებელ შეკლას. დიდი ძალისხმევის შედეგად 2003წ. „ბრიტიშ პეტროლიუმის“ კომპანია დავიყოლიეთ სპონსორობაზე. იმ წელს III სართულისა და საოპერო სტუდიისათვის ახალი V სართული ერთდროულად შენდებოდა. ერთი წლის შემდეგ, ხანგრძლივი მოლაპარაკებების შედეგად ბატონ ბიძინა ივანიშვილის ფონდმა „ქართუმ“ კონსერვატორიის ისტორიული ნაწილის აღდგენა იტვირთა.

თავს არ შეგანწყენთ იმ სამუშაოების ჩამონათვლით, რაც გაკეთდა. გამოიკვალა პრაქტიკულად ყველაფერი – სახურავიდან საძირკვლამდე, და ამავე დროს შენობის რეკონსტრუქციის შედეგად კონსერვატორია გაფართოვდა: გაჩნდა ახალი 5 სართული საოპერო სტუდიისთვის სარეპეტიციო დარბაზით, აუდიტორიებით, საგრიმიოროთი და გარდერობებით; პირვანდელი სახე დაუბრუნდა უმშვენიერეს მცირე დარბაზს და ამავე დროს იგი აღიჭურვა თანამედროვე გათბობისა და კონდიციონერების სისტემით; ადგილი შეიკვალა და გაფართოვდა ბიბლიოთეკა, შეიქმნა ახალი საბიბლიოთეკო საცავი; I სართულზე გაკეთდა სარეპეტიციო კლასები სტუდენტთათვის; შეიქმნა სრულიად ახალი ტიპის ფონოტეკა თანამედროვე ტექნიკით. გაჩნდა ახალი დარბაზები – კამერული, საოპერო სტუდიის, დიდი აუდიტორიები – საორკესტრო, საგუნდო, სალექციო, კონფერენცდარბაზი, საპროფესორო, სპორტდარბაზი, სასადილო, უმშვენიერესი ეზო, 2 სასტუმრო ოთახი, რომელიც სპეციალურად მოეწყო კონსერვატორიის მონვეული უცხოელი სტუმრებისათვის, მათთვის, ვინც მასტერკლასებსა და კონცერტებს ატარებენ ჩვენთან. ეს ოთახები დიდ ფინანსურ ეკონომიას უწევენ ჩვენს ბიუჯეტს; კაპიტალური რემონტი ჩაუტარდა კონსერვატორიის შენობის მთლიან ფასადს; გამოიკვალა მთანმინდის კოლექტორი, რომელიც კონსერვატორიის შენობის ქვეშ გადის. იგი უმძიმეს, ავარიულ, მდგომარ-

რეობაში იყო და საფრთხეს უქმნიდა კონსერვატორიის მთელ შენობას. გარემონტდა ლადიძის ქუჩის კოლექტორია, რომელიც მეორე მხრიდან აზიანებდა კონსერვატორიის დიდ დარბაზს; 2005წ. „ქართუს“ დაფინანსებით დიდ დარბაზშიც ჩატარდა მიმდინარე რემონტი; შეძენილ იქნა ახალი, რიგით მესამე „სტენვეის“ ფირმის საკონცერტო როიალი.

მთლიანად შეიცვალა კონსერვატორიის ინვენტარი. რესტავრაცია გაუკეთდა ისტორიულ ავეჯს, ჭალებს. დავიწყეთ კონსერვატორიის აღჭურვა თანამედროვე ტექნიკით – კომპიუტერებით, მუსიკალური ცენტრებით, CD და DVD პლეიერებით. შევიძინეთ აპარატურა, რომლის მეშვეობით ძველი ჩანაწერები, რომლებიც დაღუპვის პირას იყო მისული, გადადანილ იქნა კომპაქტდისკებზე. ამით პრაქტიკულად გადავარჩინეთ ქართული მუსიკის უნიკალური ნიმუშები.

ჩვენმა ქართველმა და უცხოელმა მეგობრებ-

მა თბილისის კონსერვატორიის დასახმარებლად არა ერთი საქველმოქმედო ფონდი შექმნეს: ლევ მარკიშა – ჰოლანდიაში, მარკ მალკოვიჩმა – ამერიკაში, ელიზაბეტ გასტმა – გერმანიაში, მოგვიანებით, თამარ კორძაძემ – შვეიცარიაში. დაიწყო საბიბლიოთეკო ფონდების განახლება – გამდიდრება. მ. მალკოვიჩმა საკუთარი ხარჯებით თავისი ნიუ-პორტის ფესტივალის უმდიდრესი ბიბლიოთეკის სანოტო ასლები გამოგვიგზავნა ამერიკის საელჩოს მეშვეობით. ფონოტეკა შეივსო გერმანელი მეცენატი ქალის ე. გასტისა და მისი მეგობრების მიერ გამოგზავნილი კომპაქტდისკებით, და დღეს მის საცავში 5000-ზე მეტი დისკია. ლევ მარკიშმა საკუთრივ შექმნა საორკესტრო ლიტერატურის ბიბლიოთეკა თბილისის კონსერვატორიაში. დავიწყეთ ზრუნვა ინსტრუმენტული ფონდის შექმნაზე. შევიძინეთ „იამაჰას“ ფირმის საკონცერტო როიალი, რომელიც ადრე ხმისჩამწერი ფირმა „მელოდიის“ საკუთრება იყო. მ.

მალკოვიჩის დახმარებით „იამაპას“ ფირმამ საჩუქრად გადმოგვცა კლავინოლა. არაერთი ჩასაბერი, სიმებიანი და დასარტყამი ინსტრუმენტი და სათადარიგო ნაწილი მივიღეთ საჩუქრად. ამ ფონდების შექმნაში უამრავი ჩვენი მეგობარი იღებდა მონაწილეობას: სანდრა რულოვსკი, ფრანსუა ლოლო, ლევ მარკიზი, გია ქობულაშვილი, თემურ ახობაძე, გვიდო გეგერსი, ჯეფრი ჯეიმსი, მარკ მალკოვიჩი, ბადრი პატარკაციშვილი, გია ყანჩელი, სოსო ბარდანაშვილი, ვლადიმერ სპივაკოვი, ნანა გელოვანი, გიორგი ჩხენკელი, ელენ შულთჰეისი და ბევრი სხვა.

ამ პროცესებში მონაწილეობას იღებდნენ ორგანიზაციებიც: ა. დიუმას სახელობის კულტურის ცენტრი, საქართველოს საჯარო ბიბლიოთეკა, ი. გოეთეს სახელობის ინსტიტუტი.

2005 წ. სარემონტო სამუშაოების გამო ერთი წლის დაგვიანებით, საბოლოოდ აღვნიშნეთ მცირე დარბაზის კურთხევის 100 წლისთავი.

2005 წელი აღინიშნა კიდევ ერთი უაღრესად მნიშვნელოვანი ფაქტით. გვაუქმეთ კონსერვატორიის დიდი დარბაზის დამოუკიდებელი იურიდიული პირის სტატუსი, რომელიც მას 1979 წლიდან ჰქონდა და დავაბრუნეთ იგი კონსერვატორიის ერთიან ბალანსზე. ამით საბოლოოდ დაესვა წერტილი მისი გამოყოფის ან გასხვისების უსაფუძვლო შიშებს.

2007 წ. პრეზიდენტის პატრონაჟით საბოლოოდ აღინიშნა კონსერვატორიის 90 წლისთავი. დიდ და მცირე დარბაზებში ჩატარდა კონცერტების სერია, რომლებშიც მონაწილეობა მიიღეს ჩვენმა პროფესორ-მასწავლებლებმა, სტუდენტებმა, მონვეულმა სტუმრებმა და ჩვენმა სახელოვანმა კურსდამთავრებულებმა. კონსერვატორიის მუზეუმში მოეწყო კონსერვატორიის ისტორიის ამსახველი ექსპოზიცია. ჩატარდა კონფერენციები, მასტერკლასები, გამოიყვანა ინგლისური და ქართულენოვანი ნიგნი-ბუკლეტები, რომლებიც გამოქვეყნდა „ნოვო საიენს პაბლიშინგ“ დაბეჭდა ამერიკის შეერთებულ შტატებში. გამოიყვანა საიუბილეო კომპაქტდისკი უნიკალური საარქივო ჩანაწერებით. საიუბილეო ღონისძიებებისათვის თანხა (120 000 ლარი) გამოიყო პრეზიდენტის ფონდიდან.

მინდა ორიოდ სიტყვით შევუბო სტუდენტური სტი-

პენდიების საკითხს. კონსერვატორიაში ყოველთვის არსებობდა სახელობითი და სახელმწიფო სტიპენდიები. სამწუხაროდ, ფინანსური სიდუხჭირის გამო გარკვეულ წლებში ეს სტიპენდიები არ გაიცემოდა.

2001 წლიდან აღდგა 8. ფალიაშვილის, ვ. სარაჯიშვილის, ნ. სულხანიშვილის დ. არაყიშვილის სახელობის სტიპენდიები. ამის გარდა სხვადასხვა წლებში და სხვადასხვა პერიოდით დაინიშნა პრეზიდენტის, კერძო პირებისა და ფირმების სახელობითი სტიპენდიები სტუდენტებისა და პედაგოგებისათვის. მინდა გავაცნოთ ეს სია: 1. პრეზიდენტის; 2. ლიზა ლეონსკაიას; 3. მანანა დოიჯაშვილის; 4. გოგი თოფაძის; 4. ვლადიმერ სპივაკოვის; 4. იოსებ ბარდანაშვილის; 5. ჰენრიხ და სტანისლავ ნეიჰაუზების; 6. ლექსო თორაძის; 7. პაატა ბურჭულაძის; 8. კოტე ფოცხვერაშვილის; 9. კუკური ჭოხონელიძის; 10. ეთერ ანჯაფარიძის; 11. ლევ მარკიზის; 12. გია ყანჩელი – ჯანსუღ კახიძის; 13. ლიანა ისაკაძის; 14. მაია თომაძის; 15. ცაცა ნამორაძის; 16. ხატია ბუნიათიშვილის.

2004 წ. საქართველოში დაიწყო უმაღლესი განათლების რეფორმა. უდავოა, რომ უმაღლესი განათლება მოითხოვდა სერიოზულ ცვლილებებს, და ამავე დროს, გონივრულ მიდგომასაც მთელი რიგი დარგებისადმი, განსაკუთრებით კი ისეთი სპეციფიკური და წარმატებული დარგისადმი, როგორიც სამუსიკო განათლებაა...

მოგეხსენებათ, სამუსიკო განათლება ერთადერთია, რომელიც საჭიროებს უწყვეტ სისტემურ, მიზანმიმართულ სწავლას ადრეული ასაკიდან უმაღლესი სკოლის ჩათვლით. რაც სამწუხაროდ, არ იქნა გათვალისწინებული. ქვეყნის მასშტაბით არსებული 7 წლიანი სამუსიკო სკოლები გადაყვანილ იქნენ თვითდაფინანსებაზე და გარდაიქმნენ 6 წლიან სახელოვნებო სკოლებად, სადაც მუსიკის გვერდით გაჩნდა ცეკვის, ხატვის, აერობიკის, ჭრა-კერვის და ა.შ. სპეციალობები. უმაღლესი განათლების კანონის თანახმად, ლიკვიდირებულ იქნა საშუალო პროფესიული სასწავლებლები, სამუსიკო განათლების უმნიშვნელოვანესი რგოლი, რომელიც აკავშირებდა დაწყებით და უმაღლეს განათლებას. გაუქმდა ერთიანი სამუსიკო საგანმანათლებლო სტანდარტები და პროგრამები. მთელი სამუსიკო განათლება ცენტრალიზებული მართვის მიღმა დარჩა. სახელმ-

ნიფო დაფინანსების შემცირებას მოჰყვა სწავლის ღირებულების გაზრდა. ამან კი არსებული სოციალური ფონდიდან გამომდინარე გამოიწვია სამუსიკო განათლებაზე ორიენტირებული კონტინგენტის მკვეთრი შემცირება და შემოქმედებითი რესურსების გაბნევა.

ქვეყნის უმაღლესი განათლება შეუერთდა ბოლონიის პროცესს. შეიცვალა უმაღლესი დანესებულებების სტრუქტურა და მართვა, შემოვიდა საკრედიტო სისტემა, უმაღლესი სასწავლებლების აკრედიტაციისა და მონიტორინგის ახალი ფორმები და პრინციპები. მიუხედავად თავდაუზოგავი ბრძოლისა, იმ ეტაპზე სტრუქტურულად კანონში ვერაფრის შეცვლა ვერ მოხერხდა.

და მაინც, უამრავი დაბრკოლების მიუხედავად, სახელოვნებო უმაღლესებმა შევინარჩუნეთ სახელმწიფო

დაფინანსება სუფსიდიის სახით, რასაც ჩვენთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს. ჩვენი აბიტურიენტებისათვის ეროვნულ გამოცდებზე დავანესეთ მინიმალური 15 ქულიანი ზღვარი. შევინარჩუნეთ მისაღები გამოცდების ჩვენეული სისტემა და შემოქმედებითი ტურები. დიდი ბრძოლის შედეგად გავათანაბრეთ დოქტორისა და საშემსრულებლო სპეციალობებში პროფესორის სტატუსი. ლომის წილი ამ გადანაცვეტილებების მიღებაში კონსერვატორიას მიუძღვის. და რაც მთავარია, კონსერვატორიამ არ ჩაატარა კადრების ოპტიმიზაცია, რომელიც საქართველოს პრაქტიკულად ყველა უმაღლეს სასწავლებელში უდიდესი დანაკარგებით და ძალიან მტკივნეულად განხორციელდა. ჩვენ შევინარჩუნეთ ჩვენი ყველა თაობის პროფესორ-მასწავლებლები.

ბოლონიის პროცესთან დაკავშირებით, ცნობის სახით, მინდა პატარა ინფორმაცია მოგანდოთ. 2005 წ. თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორია გახდა ევროპული უმაღლესი სამუსიკო სასწავლებლების ასოციაციის წევრი. ყოველწლიურ კონგრესებსა და ასამბლეებზე მე არ მინახავს არც ერთი ქვეყნის კონსერვატორიის წარმომადგენელი, რომელიც ბოლონიის პროცესს აუგად არ მოიხსენიებდა. ერთადერთი სიკეთე, რაზედაც ყველა თანხმდება, სტუდენტებისათვის მობილობის საშუალება და ერაზმუს პროგრამის მრავალმილიონიანი დაფინანსება, რის გამოც ბოლონიის პროცესზე უარს არ ამბობენ, პირიქით, მაქსიმალურად იყენებენ, და რაზეც ჩვენ სრულფასოვნად ხელი არ მიგვიწვდება, რადგან არა ვართ ევროკავშირის წევრი ქვეყანა.

ცვლილებები უმაღლესი განათლების კანონში ელვის სისწრაფით ხორციელდება. ჩვენ ვცდილობთ მოვერგოთ აუცილებელ ჩარჩოებს, სადაც არ გამოგვდის, ვიბრძვით მათ შესაცვლელად, რომ არ დავკარგოთ ჩვენი ტრადიციები და ასეა დღემდე. მაგრამ ისიც უნდა ვაღიაროთ, რომ ის სიხისტე, რომელიც რეფორმის პირველ წლებში იყო, ჩვენი პრობლემების მიმართ უფრო გააზრებული მიდგომებით შეიცვალა.

მე ბევრჯერ მითქვამს და მინდა გავიმეორო, რომ თუ ჩვენ რაიმე გვაქვს საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი – ეს ჩვენი მუსიკალური ხელოვნებაა. ჩვენს კონსერვატიულ სფეროში უმნიშვნელო ცვლილებებიც კი დიდ ძვრებთანაა დაკავშირებული და უდიდეს სიფრთხილეს მოითხოვს. და რაც მთავარია, რეფორმები ჩვენს სფეროში პროფესიონალების გასაკეთებელია.

სრული ქაოსი, რომელიც სამუსიკო განათლებაში შეიქმნა, საფრთხეს უქმნიდა არა მარტო კონსერვატორიის მომავალს, არამედ ზოგადად ქვეყნის მუსიკალურ ხელოვნებას.

2005–06 წლებში კონსერვატორიის ინიციატივით განახლებული სახით შეიქმნა უწყვეტი სამუსიკო განათლების კონცეფცია, რომელიც ერთი მხრივ, ითვალისწინებდა არსებულ სამუსიკო განათლების საუკუნოვან ტრადიციებს, მეორე მხრივ კი, – დასავლური სამუსიკო განათლების სფეროში მიმდინარე ინოვაციებს.

ამ კონცეფციამ დიდი მონახება დაიმსახურა 2008წ. თბილისში ჩატარებულ საერთაშორისო მუსიკალური

კონკურსების მსოფლიო ფედერაციის ასამბლეაზე.

ჩვენი მთავარი მიზანი სწავლების უწყვეტობის აღდგენა იყო. თერთმეტწლიანი სპეციალური სამუსიკო სკოლები, რომლებიც, ფაქტობრივად, მოიაზრებოდა როგორც ერთიან რგოლში შეკრული დანწყებითი შვიდი კლასი + ტექნიკუმის 4 კურსი, უნდა დაფუძნებულიყო იმ სასწავლებლების ბაზებზე, რომლებიც ქვეყნის მასშტაბით არსებობდა სხვადასხვა ქალაქში და მიღევად რეჟიმზე იყო გადაყვანილი. ამით ჩვენ შევინარჩუნებდით იმ სასწავლებლების ქონებას, ინსტრუმენტებს, ინვენტარს, ბიბლიოთეკებს და, რაც მთავარია, პროფესიულ კადრებსა და შენობებს, რომლებსაც პრივატიზაციის დიდი საფრთხე ემუქრებოდათ. ეს სასწავლებლები უნდა შექმნილიყო განსაკუთრებული მუსიკალური ნიჭით დაჯილდოებული ბავშვებისათვის, შესაბამისად, უნდა ყოფილიყო მცირე კონტინგენტიანი, უფასო და, რაც მთავარია, მათ უნდა ჰქონოდათ მყარი სახელმწიფო დაფინანსება. უდიდესი კმაყოფილების გრძნობით მინდა აღვნიშნო, რომ შევქმელი დამერმუნებინა კულტურის მინისტრი ბატონი ნიკოლოზ რურუა ასეთი სკოლების დაფუძნების აუცილებლობაში.

2009წ. კულტურის სამინისტროს მიერ მართლაც დაფუძნდა 11 წლიანი სამუსიკო სკოლები თელავში, რუსთავში და გორში.

კონსერვატორიის ინიციატივითვე ჩვენმა პროფესორ-მასწავლებლებმა ამ სკოლებისთვის შექმნეს ახალი სტანდარტები, პროგრამები და გეგმები, რომლებიც კულტურის სამინისტროს მიერ დამტკიცდა და ქვეყნის მასშტაბით სავალდებულოდ იქნა შეტანილი ამ ტიპის სამუსიკო სკოლებში.

2009წ. სამთავრობო ბრძანებულებით, კონსერვატორიას შეუერთდა მიღევად რეჟიმში მყოფი თბილისის სამუსიკო სასწავლებლების გაერთიანება თავისი ქონებით, ბიუჯეტითა და შენობა-ნაგებობებით ჩუბინაშვილისა და ნუცუბიძის ქუჩებზე. დღეს ამ შენობებში ხორციელდება პროფესიული პროგრამები და დაარსდა კონსერვატორიის თერთმეტწლიანი სამუსიკო სემინარია. სემინარიის დაარსებას წინ უძღოდა საქართველოს პარლამენტსა და სხვადასხვა უწყებებში ხანგრძლივი მუშაობა. საჭირო იყო უმაღლესი და ზოგადი განათლების კანონებში შეტანილიყო ცვლილებები,

რაც სამუსიკო და ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლების ერთ შენობაში ფუნქციონირების უფლებას მოგვცემდა. ამით აღდგებოდა ის დიდი ტრადიცია, რომელიც ინტეგრირებულ სწავლას გულისხმობს და რომელმაც თავის დროზე უდიდესი წარმატება მოუტანა ჩვენს მუსიკალურ ხელოვნებას.

ეს პოზიტიური ძვრები სამუსიკო განათლებაში დიდად არის დაკავშირებული კულტურის მინისტრის ბატონ ნიკოლოზ რურუას სახელთან. ეჭვგარეშეა, ეს სკოლები უახლოეს მომავალში თავის შედეგს მოიტანს და ამოავსებს იმ დიდ ვაკუუმს, რომელიც 2004-09 წლებში შეიქმნა. ამასთან ერთად, ქალაქის მერის ბატონ გიგი უგულავას მხარდაჭერით თბილისის სახელოვნებო სკოლებისთვის გამოიყო სოლიდური თანხა 1 მილიონი ლარი მუსიკალურად ნიჭიერი მოსწავლეების დასაფინანსებლად. ბატონ გიგის კონსერვატორიისაგან განსაკუთრებული მადლობა ეთქმის სემინარიის შენობის გაბაგრებისა და რესტავრაციისათვისაც. წელს ჩუბინაშვილის ქუჩის ისტორიული შენობა, რომელიც უმძიმეს ავარიულ მდგომარეობაში იმყოფებოდა, ფაქტობრივად თავიდან აშენდა. ჩატარდა ურთულესი და ძალზე ძვირადღირებული სამუშაოები. ვფიქრობ, უახლოეს 1-2 წელიწადში სემინარიის შენობის ყველა სარეკონსტრუქციო სამუშაო დასრულდება და ჩვენ გვექნება მსოფლიო სტანდარტების შესაბამისი სამუსიკო სასწავლებელი – კონსერვატორიისთვის ესოდენ სასიცოცხლო მნიშვნელობის კიდევ ერთი უძლიერესი საყრდენი.

მინდა ძალიან მოკლედ მოგახსენოთ იმ სასწავლო და შემოქმედებით პროცესებზე, რომელიც ამ წლებში მიმდინარეობდა:

- აღდგა სახელმწიფო გამოცდებზე მონეული თავმჯდომარეების ტრადიცია;
- შემოვიღეთ კონცერტმაისტერებისა და პროფესორ-მასწავლებლების ღია კონკურსები;
- დამკვიდრდა სტუდენტურ ორკესტრთან მუშაობის ახალი, დასავლური სისტემა, რომელიც გულისხმობს წელიწადში რამდენიმე მონეულ უცხოელ დირიჟორთან მეცადინეობას და კონცერტებს. უდიდესი როლი

შეასრულა ჩვენი სტუდენტური ორკესტრის ჩამოყალიბებაში ბატონმა ლ. მარკიშმა, რომელიც 2003 წლიდან რამდენიმე წელი ედგა ორკესტრს სათავეში, როგორც მონეული დირიჟორი;

- სისტემატურად ტარდება კათედრების საანგარიშო და საჩვენებელი კონცერტები დიდ დარბაზში;

- ტრადიციად იქცა ყოველწლიური სტუდენტური საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციები;

- აკადემიური სიმღერის კათედრაზე ექსპერიმენტის სახით შემოვიტანეთ დასავლური ტიპის სტუდენტური მეცადინეობის ფორმები;

- კონსერვატორიის მუზეუმში, მცირე და დიდ დარბაზებში დამკვიდრდა შესანიშნავი ტრადიცია – სისტემატურად აღინიშნება კონსერვატორიაში მოღვაწე პროფესორ-მასწავლებლების საიუბილეო თარიღები, ტარდება თემატური კონცერტები;

- 2006წ. გაფორმდა ხელშეკრულება ნიუ-იორკის გამომცემლობა „Nova Science Publisher“-თან, რაც გვაძლევს შესაძლებლობას კონსერვატორიის სამეცნიერო შრომები და სტატიები საერთაშორისო სამეცნიერო გამოცემებში დაიბეჭდოს;

- ეროვნული მუსიკალური კულტურის გაძლიერების მიზნით დავაარსეთ საეკლესიო მუსიკის მიმართულება. შეიქმნა სამაგისტრო და სადოქტორო პროგრამები საეკლესიო მუსიკასა და ეთნომუსიკოლოგიაში;

- 2008-2009 წლებში დავინიშნეთ სადოქტორო პროგრამების განხორციელება. სხვადასხვა ინსტანციებში ჩვენი დიდი ძალისხმევა დასჭირდა სამეცნიერო დოქტორანტურის შემოღებას;

- მუსიკისმკვლელობის მიმართულებაზე შეიქმნა ქართულენოვანი სახელმძღვანელოები;

- 2007 წლიდან კონსერვატორიამ დაიწყო პროფესიული პროგრამების განხორციელება. შემოღებულ იქნა ახალი სპეციალობები: ვოკალური და ინსტრუმენტული ჯაზის ხელოვნება, საჯარო სკოლების მუსიკის მასწავლებლისა და ბალეტმასიტერის ხელოვნება;

- უდიდესი როლი შეასრულა პროფესიული დონის ამაღლებაში ჩვენმა რესპუბლიკურმა კონკურსმა, რომელიც ყველა სპეციალობაში ტარდება;

- ჩვენი კონსერვატორიის პოპულარიზაციისა და ინტეგრირების პროცესებს დიდად შეუწყო ხელი პიანისტთა თბილისის საერთაშორისო კონკურსმა და დიდი დარბაზის საახალწლო ფესტივალმა. კონკურსების და ფესტივალებზე ჩამოსული სახელგანთქმული მუსიკოსები ატარებენ მასტერკლასებს სხვადასხვა სპეციალობებში. თავისი მხრივ, ისინი ხშირად ინვევენ ჩვენს სტუდენტებს სხვადასხვა ქვეყნებში კონკურსებზე, კონცერტებსა და მასტერკლასებზე;

- ქართული მუსიკალური კულტურისა და თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის საერთაშორისო აღიარებად უნდა მივიჩნიოთ ის ფაქტი, რომ პიანისტთა საერთაშორისო კონკურსი 2002 წ. საერთაშორისო მუსიკალური კონკურსების მსოფლიო ფედერაციის წევრი გახდა და უფრო მეტიც, 2009 წელს არჩეულ იქნა თვით ფედერაციის მართვის სტრუქტურაში;

- განსაკუთრებით მინდა აღვნიშნო საქართველოში უცხო ქვეყნის საელჩოების მეთაურობა თბილისის კონსერვატორიასთან. ჩვენ არაერთი ერთობლივი, წარმატებული პროექტი განვახორციელეთ აშშ-ს, პოლონეთის, საფრანგეთის, გერმანიის, იტალიის, იაპონიის, ნიდერლანდების, ჩეხეთის, ესტონეთის, უნგრეთის, შვეიცარიის საელჩოებთან

- 2010 წელს თბილისის კონსერვატორიამ მოიგო ნორვეგიის მთავრობის გრანტი,

რომლის ღირებულება 600 000 ევროა. გაფორმდა ხელშეკრულება ოსლოს მუსიკის აკადემიასთან. ეს არის ოსლოს აკადემიისა და თბილისის კონსერვატორიის ერთობლივი ოთხნობიანი პროექტი „უმაღლესი სამუსიკო განათლების მოდერნიზაცია – 2011-14 წლები“. იგი გულისხმობს თბილისის კონსერვატორიაში ახალი სამუსიკო ტექნოლოგიების დანერგვას, თანამედროვე ხმის ჩამწერი სტუდიის შექმნას, აკადემიური პერსონალის, სტუდენტებისა და ადმინისტრაციის გაცვლით პროგრამებს. პირველი სამი სტუდენტი უკვე გაემგზავრა ოსლოში სასწავლებლად.

- 2010 წლის მიწურულს ჩვენ მოვიგეთ იაპონიის მთავრობის გრანტიც, რომლის ღირებულება შეადგენს 90 000 ამერიკულ დოლარს. ამ გრანტის მოსაპოვებლად 10 წელზე მეტია ვმუშაობთ. იგი მთლიანად განკუთვნილია „იამაჰას“ ფირმის ჩასაბერი და დასართყაში ინსტრუმენტების შესაძენად. ამ ინსტრუმენტების ერთი ნაწილი ჩვენ უკვე მიღებული გვაქვს;

- ამ წლების მანძილზე გაფორმდა არაერთი ხელშეკრულება ორმხრივ თანამშრომლობაზე: მიუნჰენის, ხარკოვის, ესტონეთის, ოსლოს, ლატვიის, ჰამბურგის, კრაკოვის, პოზნანის, ბელორუსიის, ლატვიის მუსიკალურ აკადემიების და უმაღლეს სამუსიკო სასწავლებლებთან. უახლოეს მომავალში, ნოემბრის შუა რიცხვებში დაიდება ხელშეკრულება ლისტის სახელობის მუსიკის აკადემიასთან ბუდაპეშტში;

- მარტო 2011 წელს სხვადასხვა პროექტებში მონაწილეობის მისაღებად თბილისის კონსერვატორიამ თავისი სხვადასხვა სპეციალობების სტუდენტები გააგზავნა: პოზნანში, გდანსკში, ოსლოში, მოლტეპულჰიანოში, რომში, კრაკოვში, ბაიროითში, ოზიმოში, მილანში.

ვფიქრობ, ძალიან შორს წაგვიყვანს ამ წლებში ჩვენი სტუდენტების საერთაშორისო წარმატებების

ჩამოთვლა, ისევე როგორც იმ დიდი მუსიკოსების სახელებისა, რომლებიც მონწეული იყვნენ ჩვენთან მასტერკლასებზე, სემინარებზე, კონცერტებზე.

სწორედ კონსერვატორიაში შექმნილმა ცივილიზებულმა გარემომ და ჩვენი სამუსიკო განათლების ტრადიციებმა მოიზიდა ამაღლნი უცხოელი მუსიკოსი და აღუძრა მათ თანამშრომლობის სურვილი.

2000 წლიდან კონსერვატორიის ბიუჯეტი 400 000 ლარიდან გაიზარდა 3 მილიონ 300 000 ლარამდე. ხელფასების მატებამ შეადგინა 400%. მაღლიერებით მინდა აღვნიშნო პრემიერენტ მიხეილ სააკაშვილის უდიდესი წვლილი კონსერვატორიის ბიუჯეტის გაზრდის საქმეში.

ამ წლების მანძილზე არაერთი ქართველი და უცხოელი მეცენატისა და მეგობრის ხელშეწყობით ჩემ მიერ კონსერვატორიაში მოზიდულ იქნა 7 მილიონ ლარზე მეტი არასაბიუჯეტო თანხა.

მე მინდა უღრმესი მადლობა გადავუხადო ჩვენი ქვეყნის ყველა დროის მთავრობებს იმ მხარდაჭერისათვის, რომელსაც ჩვენ მუდმივად ვგრძნობთ.

სრულიად განსაკუთრებულად მინდა გამოვყო საქართველოს პარლამენტის ვიცე-სპიკერის ბატონ მიხეილ მაჭავარიანის წვლილი და ერთგულება. იგი ყოველთვის დგას ჩრდილში, მაგრამ ყველა დროს ყველა პრობლემის მოგვარებაში გვეხმარება.

კიდევ ერთხელ დიდი მადლობა ჩვენს სპონსორებს, მეცენატებს, მეგობრებს, საქართველოში აკრედიტირებულ საელჩოებს, ჩემი გუნდის თითოეულ წევრს დაწყებული მათგან, ვინც ჩემი მოღვაწეობის სათავეებთან იდგა ჩემ გვერდით – დამთავრებული დღევანდელი თანაგუნდელებით: კონსერვატორიის ადმინისტრაციას, პროფესორ-მასწავლებლებსა და სტუდენტებს, მომსახურე პერსონალს – დარაჯებიდან დამლაგებლებამდე. მინდა პერსონალურად გადავუხადო მადლობა ჩემს მოადგილეს და თანამოაზრეს ქალბატონ მანანა ანდრიაძეს. მასთან მუშაობა ჩემთვის იყო დიდი სიხარული და დიდი პატივი. დაბოლოს, მადლობა ჩემს ოჯახს, ჩემს მეუღლეს ამ წლების მანძილზე ჩემი გაძლებისათვის. თუ რამე შევძელი მის მხარდაჭერასა და მოთმინებას უნდა ვუმაღლოდე.

არ დავმაღავ, ამ თითქმის ორი ათეული წლის მან-

ძილზე ადამიანებთან ურთიერთობაში დიდი სიხარულიც განმიცდია და დიდი იმედგაცრუებაც. რა თქმა უნდა, ყველას მოსაწონი ვერ გავაკეთე. ერთადერთი, რაც დანამდვილებით მინდა ვითხრათ, არის ის, რომ არასოდეს პირადული არაფერი მამოძრავებდა. ყოველთვის ვხელმძღვანელობდი ჩვენი კონსერვატორიისა და სამუსიკო განათლების ინტერესებით. ყოველთვის ვცდილობდი ვყოფილიყავი სამართლიანი. თუ რამდენად შევძელი ეს – თქვენი განსასჯელია.

მიუხედავად იმისა, რომ ამ წლებში ბევრი ახალი სპეციალობა შევიძინე, ისეთები როგორიცაა: ეკონომისტი, მენეჯერი, ბუღალტერი, მშენებელი, და ბევრი კიდევ სხვა, ჩემი პროფესიისთვის არასდროს მიღალატია. ყოველთვის ვიყავი და დავრჩები მუსიკოსად, პიანისტად, და ღრმად მწამს, რომ სწორედ პროფესიისადმი სიყვარულმა, ერთგულებამ და ჩემმა პროფესიულმა ავტორიტეტმა შემაძლევინა ყოველივე ის, რაც ვაკეთებ.

იმედია, დღევანდელი ჩემი ანგარიში თქვენ მიერ არ აღიქმება არც თავის ქებად და არც ცრუ თავმდაბლობად. ეს ის სიმართლეა, რომლითაც მე ამ წლების მანძილზე ვიცხოვრე.

დაბოლოს, ყველასათვის ცნობილია, რომ თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორია გახლავთ I უმაღლესი სასწავლებელი მთელ ამიერკავკასიაში, რომელიც 1917 წელს დაარსდა. აქედან მოყოლებული იგი ყოველთვის იყო ჩვენი ქვეყნის განათლების სისტემის ავანგარდში. მას უმძიმეს წლებშიც კი არ დაუკარგავს თავისი ღირსება და პროფესიული სიმაღლე. სულ რამდენიმე დღეში აკადემიური საბჭო კონსერვატორიის ახალ რექტორს აირჩევს. მე ღრმად მწამს, რომ იგი იმ ღირებულებების, პრინციპებისა და ტრადიციების ერთგული იქნება, რომლითაც, აი, უკვე საუკუნეა ამაყობს თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორია და მთელი ჩვენი ქვეყანა.

გმადლობთ ყურადღებისთვის

ციცკარიძის დიდ თეატრში ავინროვებენ

დიდი თეატრის გახსნის გრანდიოზულ ცერემონიაზე დიდი თეატრის პრიმა ბალერონი ნიკოლოზ ციცკარიძე, რომელიც 20 წელია ამ თეატრის წამყვანი სოლისტია, არ მიიწვევს. საქმე ის არის, რომ ნიკოლოზ ციცკარიძემ დიდი თეატრის ისტორიული სცენის საზეიმო გახსნის წინა დღეებში გააკრიტიკა თეატრის ექვსწლიანი რეკონსტრუქცია და მას „ვანდალიზმი“ უწოდა. ციცკარიძემ „კომსომოლსკაია პრავდა“-ს განუცხადა, რომ მას ავიწროებენ თეატრში: „მე ძალზედ რბილად ამისწესეს, რომ ახლა აღარაფრის იმედი არ უნდა მქონდეს... მე კი არსად წასვლას არ ვაპირებ... თეატრის ადმინისტრაციას არცერთი მიზეზი არა აქვს იმისა, რომ გამათავისუფლოს“ — თქვა სახელმწიფო აკადემიური დიდი თეატრის პრიმა მოცეკვავემ. მისი გათავისუფლების მოთხოვნით დიდ თეატრში ხელმოწერების შეგროვება დაიწყო. რუსეთის კულტურის მინისტრმა ალექსანდრე ავდეევა უარყო ციცკარიძის ბრალდებები, ხოლო რესტავრატორები შეურაცხყოფილნი იყვნენ მისი ბრალდებებით და ყველაფერი უარყვეს.

„გარგიივის მოსტაკოვიჩი“

2 ნოემბერს, მიუნხენში, ვალერი გერგიევი ხსნის მარინის თეატრისა

და მიუნხენის ფილარმონიის ერთობლივ პროექტს „გერგიევის მოსტაკოვიჩი“. 2011–2012 წწ. სეზონში მიუნხენის ფილარმონიული ორკესტრის და მარინის თეატრის ორკესტრის ძალეობით, სოლისტების ოლგა სავოასა და მიხაილ პეტრენკოს მონაწილეობით, ვალერი გერგიევის დირიჟორობით შესრულდება მოსტაკოვიჩის თხუთმეტივე სიმფონია. პროექტი ორი ნაწილისაგან შედგება — 5 კონცერტი მიუნხენის ფილარმონიული ორკესტრის შესრულებით, ოთხი — მარინის თეატრის. ადრე ასეთი პროექტი „მოსტაკოვიჩის ყველა სიმფონია“ ვალერი გერგიევმა განახორციელა მარინის თეატრის ორკესტრთან, ლონდონის სიმფონიურ ორკესტრთან, როტერდამის ფილარმონიულ და ვენის ფილარმონიულ ორკესტრებთან.

მიუნხენის ფილარმონიულ ორკესტრთან პირველი კონცერტი გაიმართა 2 ნოემბერს და შესრულდა მოსტაკოვიჩის I და IV სიმფონიები, შემდეგი კონცერტები გაიმართება 21, 22 დეკემბერს და 2012 წლის 18–19 ივლისს. მარინის თეატრის ორკესტრთან — 2012 წლის 24, 25 მარტს, 5 და 6 მაისს მიუნხენში. დაგეგმილია დისკების გამოცემაც.

მევიოლინა მოსამართლის წინააღმდეგ

60 წლის ნიუ-იორკელმა მუსიკოსმა მარტინ შტონერმა 16–25 წლის მუსიკოსებისათვის განკუთვნილი ადგილობრივი კონკურსი ასაკობრივ

დისკრიმინაციაში დაადანაშაულა, ვინაიდან მას არ მისცეს კონკურსში მონაწილეობისათვის რეგისტრაციის უფლება. საჩივარი გაეგზავნა 88 წლის მოსამართლეს რობერტ პეტერსონს, რომელიც თვითონაც ჭარმაგ ასაკშია. პეტერსონმა საჩივარი ფორმალური შეცდომების საბაბით უკან დააბრუნა. შტონერმა განმეორებით შეიტანა საჩივარი იმ იმედით, რომ მას სხვა მოსამართლე განიხილავდა, მაგრამ ის კვლავ პეტერსონთან მოხვდა, რომელმაც კვლავ უარყოფითი განაჩენი გამოიტანა. მუსიკოსის თქმით, მოსამართლე ასაკის გამო უკვე ვეღარ ფლობს „სათანადო ფიზიკურ და ფსიქოლოგიურ უნარებს“ ასეთი საქმის წარმოებისათვის...

ნიუ-იორკელი მევიოლინე, რომელმაც შარშან, ნიუ-იორკის ბალეტის ორკესტრში 25 წლიანი მუშაობის შემდეგ სამუშაო დაკარგა, ფიქრობდა ამ კონკურსით გამოეწინააღმდეგებინა თავისი ფინანსური მდგომარეობა, რომელშიც გამარჯვებული 54 000 ევროთი ჯილდოვდება.

SCHIMMEL-ი და კაოლოგია

ფორტეპიანოს ერთერთმა უმსხვილესმა გერმანულმა მწარმოებელმა კომპანიამ SCHIMMEL-მა აქცენტი ეკოლოგიაზე გადაიტანა და ამ მიზეზით სახურავზე დააყენა რეგიონში უმსხვილესი ფოტოგალვანური ენერგეტიკული მონყობილობა. კომპანიის Hannes Schimmel-Vogel-ის

დირექტორმა შეაქო ამჟამინდელი ფედერალური მთავრობა იმ კანონების მიღებისათვის, რომლებიც მიმართულია ელექტროენერგიის დაზოგვისაკენ. ახალ დანადგარში (რომელიც გამოიმუშავებს ენერგიას მზის ბატარეების მეშვეობით) და ამ პროცესში მათი წარმოების ყოველდღიურ შენატანში SCHIMMEL-ი ხელდასმის ნიშანს, რომ მომავალში ეკოლოგიურობა გახდება მათი “წარმოების ფილოსოფიის მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილი”. ახალი მოწყობილობის სიმძლავრეა 600 kWp, რომელიც საშუალებას იძლევა უზრუნველყოს ელექტროენერგიით 150 საოჯახო მეურნეობა. წლიურად ეს ატმოსფეროში CO₂-ის გამოფრქვევას ამცირებს 330 000 კილოგრამით.

კომპანიამ 2010 წელს აღნიშნა თავისი 125 წლის იუბილე. ვინაიდან ფორტეპიანოს დამზადება ძალზედ ხარჯიანია ენერგიის გამოყენების თვალსაზრისით, ფირმა გულისყურით მოეკიდა ეკოლოგიისა და გარემოს დაცვის საკითხებს. ასე მაგალითად, კომპანია უკვე 20 წელია იყენებს ბიოფილტრს, რომელიც ეფექტურად ასუფთავებს შედეგებისა და გალაქვის პროცესში ატმოსფეროში გამოფრქვეულ ჰაერს.

უნიკალური ანსამბლი

გაყიდვაში გამოჩნდა ახალი, ნოვატორული და ამბიციური პროექტის «The Goat Rodeo Sessions»-ის ალბომი, რომელიც აერთიანებს ოთხ ბრწყინვალე, ვირტუოზ შემსრულე-

ბელს – ცნობილ ვიოლონჩელისტს იო-იო-მას, მევიოლინეს სტიუარტ დუნკანს, კონტრაბასისტს ედგარ მეიერს და მანდოლინაზე შემსრულებელს კრის ტილს. მუსიკოსებმა შექმნეს უნიკალური ანსამბლი, რომელიც უკრავენ მულტიჟანრულ მუსიკას სიმებიანებისათვის. ინსტრუმენტული მუსიკის გარდა ფირფიტაზე არის ორი ვოკალური ტრეკი მომღერალ აოფი ო'დონოვანის მონაწილეობით. ალბომის ციფრული ვერსია იყიდება პორტალის arnes & Noble-ის მეშვეობით და შეიცავს ორ ექსკლუზიურ ბონუს-ტრეკს – კომპოზიციას «ostly Six Eight» და «Parallax». სტანდარტულ ვერსიაში შედის 11 ახალი კომპოზიცია.

გალცხურგი: დასასახელეს ეჭვმიტანილები

წელიწადნახევრის წინ გალცხურგის პროკურატურამ სააღდგომო ფესტივალის ხელმძღვანელობა თანხების – 2 მილიონი ევროს – უაზრო ფლანგვაში დაადანაშაულა. ახლა უკვე ახალი მონაცემები გამოქვეყნდა, სადაც დასახელებულნი არიან ეჭვმიტანილები. მათ შორისაა – სააღდგომო ფესტივალის ყოფილი დირექტორი მიშელ დევაიტი და ყოფილი კომერციული დირექტორი კლაის კრეჩმერი.

ეს აფიორა გამოქვეყნდა ჯერ კიდევ 2009 წელს, რასაც მოჰყვა დევაიტისა და კრეჩმერის განთავისუფლება. დღეისათვის ამ აფიორაში ეჭვმიტანილია უკვე 14 ადამიანი.

ჰიერ გულავი - მეგა-ჰერცის ლაურეატი

ფრანგი კომპოზიტორი და ღირსეული ჰიერ ბულები მეგა-ჰერცის ლაურეატი გახდა. ამ პრემიით ხელოვნებისა და მედიატექნოლოგიის ცენტრი (ZKM) 2007 წლიდან აჯილდოებს შემოქმედთ. დაჯილდოვება ხდება გერმანიის ქალაქ კარლსრუეში სამხრეთ-დასავლეთის ექსპერიმენტულ რადიოსთან ერთად. პრემიის დამფუძნებელთა ყურადღება შეჩერდა ჰიერ ბულებზე, მის ელექტრონული ნაწარმოებებზე «...explosante fixe...», «Répons», «Dialogue de l'ombre double» და «Anthèmes II».

ჟიურის აზრით ამ ნაწარმოებებით კომპოზიტორმა გამოიწვია მიზანმიმართული იმპულსები, რომლებმაც ბოლო 40 წლის მანძილზე მუსიკის ისტორიის განვითარებაზე იქონიეს გავლენა. დაჯილდოება გაიმართება კარლსრუეში 2011 წლის ნოემბრის ბოლოს.

ხელშემწყობი გრანტები პირველად გადაეცა რამოდენიმე კომპოზიტორ-ექსპერიმენტატორს: ამერიკელ აარონ აინბონდს, ირანელ მაჯიდ თაჰირის, კანადელ ანტონი ლიონს, გერმანელ ბენედიქტ შიფერს და იტალიელ ანდრეა ვიგანის.

ექსკლუზიური ინტერვიუ კშიშტოფ პენდერეცკისთან

კშიშტოფ პენდერეცკი (პოლონეთი) — საქვეყნოდ ცნობილი კომპოზიტორი და დირიჟორი. კრაკოვის კონსერვატორიაში სწავლის დაწყებამდე გამოდიოდა, როგორც მევიოლინე და მის მიერ ჩამოყალიბებული გიმნაზიური ორკესტრის, აგრეთვე მშობლიურ ქალაქ დემბიციის სასულე ორკესტრის დირიჟორი. სახელი გაითქვა პოლონეთის კომპოზიტორთა კავშირის მიერ გამართულ კონკურსზე გამარჯვების შემდეგ (1959). მსოფლიო აღიარება მოიპოვა 1960 წ. ავანგარდული ნაწარმოების „ხიროსიმის მსხვერპლთა დატირება“ შექმნის შემდეგ. 1980-იანი წლების შემდეგ ავანგარდული სტილი ნეორომანტიკულით შეცვალა. ავტორია 7 სიმფონიის, 3 ოპერის, მრავალი ვოკალური, საგუნდო და სხვა ნაწარმოების.

(2011 წლის ჩაიკოვსკის სახ. კონკურსზე თანამედროვეობის ერთ-ერთი უდიდესი კომპოზიტორი კშიშტოფ პენდერეცკი ჟიურის წევრი იყო. მას ესაუბრა მუსიკისმცოდნე რომან ბერჩენკო).

ინტერვიუ იბეჭდება შემოკლებით

— მაესტრო პენდერეცკი, გმადლობთ, რომ დაგვთანამხმდით ინტერვიუზე. მე გახლავართ რომან ბერჩენკო, რადიო „ორფეოსის“ დირექტორის თანაშემწე. ესაა რუსეთში ერთადერთი არხი, რომელიც 24 საათის განმავლობაში გადასცემს აკადემიურ მუსიკას და მის შესახებ ესაუბრება მსმენელს. ჩვენ ძალზე მოხარულნი ვართ, რომ შეძელით ჩვენთან შეხვედრა და მოგვეცით ყველა იმ კითხვის დასმის შესაძლებლობა, რომელიც ჩვენ მსმენელს აინტერესებს.

მინდა დავიწყო საჩუქრით და გადმოგცეთ თქვენ მიერ ჩაიკოვსკის კონკურსისათვის სპეციალურად დაწერილი თქვენი ნაწარმოების „Violoncello totale“-ის ჩანაწერი ედგარ მოროს შესრულებით, რომელიც საუკეთესოდ აღიარეს.

— გმადლობთ. მე ჯერ არ მომისმენია ეს ნაწარმოები.

— მინდა დავიწყო ამ ნაწარმოებით მიღებული შთაბეჭ-

დილებით და დაგისვათ კითხვები. ასე მგონია, რომ ეს ნაწარმოები არის მთელი თქვენი შემოქმედების პროექცია. ავხსნი თუ რატომ. იქ არის ძალიან ბევრი მახასიათებელი, რომელსაც მე, როგორ განათლებით მუსიკისმცოდნე, ვხედავ სხვა თქვენს ნაწარმოებებში. პირველ ყოვლისა, ძიებები ტემბრული გამომსახველობის კუთხით — საოცრად მდიდარი ტემბრული პალიტრა... იქ არის შესანიშნავი მომენტი, როდესაც ნაწარმოების შუაში, მუსიკა თითქოს განზავდება და გადადის არამუსიკაში. ესეც ძალიან სიმბოლურია, ასე მგონია. და კიდევ, ასევე ყურადღება მივაქციე სამბეგერიან მოტივს — ეს ან კადეშია, ან სომხური მონოდი... ფრიგიული მოტივი, რომლითაც მთავრდება ნაწარმოები, გვესმის ორჯერ: პირველად ვრცლად, ხოლო მეორედ მოკლედ, ფინალში — ეს თითქოს პროექციაა თქვენი სასულიერო ნაწარმოებებისა. ამ კუთხით, თქვენი „Violoncel-

lo totale” ძალზე კლასიკურია, მონიფული და ძალიან მკვეთრად წარმოადგენს თქვენს შემოქმედებას მთლიანად. ფიქრობდით თუ არა ამაზე, როდესაც წერდით ნაწარმოებს?

— რა თქმა უნდა, მე არ ვგეგმავდი ამ პატარა ნაწარმოებში მთელი ჩემი შემოქმედების წარმოდგენას. გაცნობიერებული მქონდა, რომ კონკურსში მიიღებდნენ მონაწილეობას შესანიშნავი ვიოლონჩელისტები, რომელთა დონე ძალიან მაღალია. ამიტომ, „Violoncello totale”-ში ჩადებულია ბევრი ტექნიკური სირთულე. ამ ნაწარმოებს ასევე შეიძლება ვუწოდოთ „კაპრიჩიო” — ეს უფრო ზუსტი იქნებოდა. მასში არაა გამოყენებული ციტატები ჩემი სხვა ნაწარმოებებიდან, მაგრამ წარმოდგენილია საკომპოზიტორო ხერხები, რომელთაც მე ჯერ კიდევ 60-იან წლებში ვიყენებდი, დანაცვებული „კაპრიჩიო ზიგფრიდ პალმისათვის”. ზიგფრიდი შთაბე-

გონებდა მე, ის ძალიან ავანგარდულად უკრავდა და შესრულებაში ყოველთვის დებდა რაღაც საკუთარს.

— შეიძლება თუ არა ვიოლონჩელი თქვენ საყვარელ ინსტრუმენტად მივიჩნიოთ? თუ თანახმა ხართ, მაშინ რატომ?

— მოხდა ისე, რომ ჩემი საკმაოდ ხანგრძლივი საკომპოზიტორო ცხოვრების მანძილზე შევხვდი შესანიშნავ ვიოლონჩელისტებს, რომლებიც ჩემს მუსიკას უკრავდნენ.

ყველაფერი ზიგფრიდ პალმით დაიწყო — იგი მე ჯერ კიდევ 50-იან წლებში გავიცანი. ის მაშინ კონცერტმაისტერი იყო კიოლნის ორკესტრში. ის უკრავდა მუსიკას, რომლის დაკვრა მაშინ არავის უნდოდა. შემდეგ მე დავუმეგობრდი სლავა როსტროპოვიჩს და მისთვის ბევრი ნაწარმოები დავწერე, მათ შორის — მისი თხოვნით — თხზულება მისი სახელობის პარიზის კონკურ-

სისათვის. ეს იყო ერთ-ერთი პირველი კონკურსი, შესაძლოა პირველიც კი. მე მაშინ დავწერე „Per Slava“, რომელიც, საბედნიეროდ, დღემდე სრულდება. საზოგადოდ, ვცდილობ ვწერო ნაწარმოებები, რომლებსაც უცხად კი არ ივინყებენ, არამედ უკრავენ. შემდეგ მე ვმეგობრობდი ბორის პერგამენშიკოვთან, რომლისთვისაც დავწერე დივერტისმენტი. ამ ნაწარმოებსაც ასევე ხშირად უკრავენ. გარდა ამისა ვმეგობრობ დავიდ გერინგასთან... ივან მონიგეტისთან... 60-იანი წლებით დაწყებული ვიოლონჩელი, მისი აგებულების გათვალისწინებით, ჩემთვის გახდა უნივერსალური ინსტრუმენტი. ვიოლონჩელის კორპუსიც ხომ შეიძლება გამოიყენო როგორც ინსტრუმენტი — დაკვრა შეიძლება არა მხოლოდ სიმებზე. ბუნებრივია, ნაწარმოებები, რომლებიც მე ვიოლონჩელისათვის დავწერე, დაკავშირებული არიან ჩემს მეგობარ-ვიოლონჩელისტებთან, მათი გათვალისწინებითაა შექმნილი.

— თქვენს მიერ დასახელებულ შესანიშნავ ვიოლონჩელისტთა შორის, მსტისლავ როსტროპოვიჩი მიუღწეველ მწვერვალამდე ამაღლდა. შეიძლება ითქვას თუ არა, რომ ამ ინსტრუმენტთან თქვენი მდიდარი ურთიერთობის მიუხედავად, ვიოლონჩელი — ესაა, უპირველეს ყოვლისა, როსტროპოვიჩის ხმა?

— დიახ. ის შესწავლიდა მუსიკას, ცხოვრობდა მუსიკით. მისი დაკვრა განასახიერებდა მთელ მის არსს. სლავა იყო, ალბათ, ერთადერთი ვიოლონჩელისტი, რომელიც ძალიან ბევრ ახალ მუსიკას უკრავდა. მისთვის დაიწერა 100-ზე მეტი კონცერტი და უთვალავი რაოდენობის კამერული ნაწარმოები.

— დაწყებული პროკოფიევის სიმფონია-კონცერტით...

— პროკოფიევიც და შოსტაკოვიჩიც... ყველანი მისთვის წერდნენ...

— თქვენ არაერთხელ აღგინიშნავთ, რომ დღეს ვერ ხედავთ კომპოზიტორთა მკვეთრ სახელებს. რას იტყვით შემსრულებელთა შესახებ? ბოლო ხანებში თქვენთვის რომელი მუსიკოსი აღმოაჩინეთ? იქნებ ეს ჩაიკოვსკის კონკურსზე მოხდა?

— თქვენი საუბარი ვიოლონჩელის გარშემო ტრიალებს, არადა მე ხომ ახლახანს პეტერბურგში ვუდრიჩორე ჩემს «Concerto Grosso»-ს ვიოლონჩელისა და ორკესტრისათვის. შემსრულებელთა შორის იყვნენ

შესანიშნავი ვიოლონჩელისტები: კლაუდიო ბოხოორკე-სი — (სხვათა შორის, ბორის პერგამენშიკოვის მონაფე), შემდეგ დანიელო იშიზაკა — გერმანელი მუსიკოსი იაპონური ფესვებით...

— რა თქმა უნდა, მე არა მხოლოდ ვიოლონჩელისათვის ვწერ. მიზეზი იმისა, რომ მე ამდენი ნაწარმოები დავწერე სიმებიანებისათვის, ისაა, რომ ჯერ კიდევ სიყმაწვილეში მევიოლინე-ვირტუოზი მინდოდა გამოსულიყავი და სრულიადაც არ ვაპირებდი კომპოზიტორობას.

ნაწარმოებებს ვწერდი ჩემთვის. ომისა და შემდგომ წლებშიც ნოტები არ იყო. ჩვენ დაკარგეთ ყველაფერი. ჩვენი სახლი გაიქურდა, წაიღეს თუკი რამ გვცადა.

ამიტომ თვითონ უნდა დამეწერა ჩემთვის კომპოზიციები. ჩემი პროფესორი, რომელთანაც ვსწავლობდი პატარა ქალაქ დემბიცაში, ასევე წერდა ჩემთვის, მაგრამ ეს ძალიან არ მომწონდა და 6-7 წლის ასაკში უკვე თვითონ ვწერდი. ეს უბრალოდ აუცილებლობა იყო. თუმცა კვლავ მინდოდა ვირტუოზი გავმხდარიყავი. შემდეგ კომპოზიციამ გაიმარჯვა და ვიოლინო მივატოვე.

— თქვენ მუსიკალური ავანგარდის ერთ-ერთი ლიდერი იყავით. რა იყო თქვენთვის ავანგარდული მუსიკა — რელიგია, პროტესტი გაბატონებული იდეოლოგიის წინააღმდეგ, სურვილი დაგვემოგვებინათ აკრძალული ხილი, ცხოვრების წესი, აზროვნების საშუალება?

— სწრაფვა ტრადიციების მსხვერვისა პირველად ომის შემდგომ წლებში გაჩნდა. ჩვენ ყველას გვინდოდა დაგვევინყებინა ომის სამინელებანი და აგვეშენებინა ახალი სამყარო — ყველას თავის მინდორზე და ისე, როგორც შეეძლო. ავანგარდი გაჩნდა გერმანიაში, საფრანგეთში, იტალიაში, მაგრამ ძალიან მალე ჩვენამდეც მოვიდა, თუმცა — მე ვსაუბრობ 50-იან წლებზე — ჩვენს შორის თითქმის არავითარი კონტაქტი არ იყო, იმდენად, რამდენადაც უცხოეთის პასპორტის აღება შეუძლებელი იყო, თუმცა ცოტა უფრო იოლი, ვიდრე თქვენთან, რუსეთში, მაგრამ 50-იან წლებამდე უცხოეთში გასვლა დიდ ბედნიერებას წარმოადგენდა... ავანგარდი გაჩნდა სკანდინავიის ქვეყნებში და ამერიკაშიც — ეს იყო ახალი ენა, რომლის მეშვეობითაც ჩვენ გვინდოდა ერთმანეთთან გვესაუბრა. თუმცაღა ჩემთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი მიმართულება ელექ-

ტრონიკა იყო. მინდოდა აღმოჩენილია ის, რაც მანამდე არ არსებობდა. 1957 წელს შეიქმნა ელექტრონული სტუდია ვარშავაში — ძალიან მალე, სულ რაღაც ერთ ან ორ წელიწადში, მას შემდეგ, რაც ის გაჩნდა კიოლნში, მილანში. ალბათ, ეს იყო გარდამტეხი მომენტი ჩემს ცხოვრებაში. მე შევეჩეხე რაღაცას, მანამდე აბსოლუტურად უცნობს. კერძოდ, ჩემი პირველი ნაწარმოებები იყო მცდელობა გამოემყა ეს ელექტრონული ბგერები იმ ჩვეულებრივი ინსტრუმენტებით, რომლებიც მე ვიცოდი. მე კი ყველაზე კარგად ვიცოდი სიმებიანი ინსტრუმენტები. ამგვარად, მე დაკავებული ვიყავი ექსპერიმენტებით და არა იმდენად ვიოლიონჩელით, რამდენადაც კონტრაბასით, რომელიც ამისათვის ბევრად უფრო შესაფერისი იყო.

— **თქვენს შემოქმედებით ცხოვრებაში ავანგარდიდან ნეორომანტიზმზე და ნეოკლასიციზმზე გადასვლა ერთ-ერთი საიტაპო მოვლენაა...**

— მე არ მიყვარს ეს განსაზღვრება — ნეორომანტიზმი იმიტომ, რომ ეს მცდარია. ვილჰელმ, ოდესღაც, მგონი ინგლისურ ენციკლოპედიაში, დაწერა ჩემი ნეორომანტიზმის შესახებ. სინამდვილეში ეს იყო რომანტიზმთან მიახლოების პერიოდი, რომანტიკული ტრადიციების გაგრძელების მცდელობა და ეს არცთუ დიდხანს გრძელდებოდა — სულ რაღაც 4–5 წელი. პირველი კონცერტი ვიოლინოსა და ორკესტრისათვის, ოპერა „დაკარგული სამოთხე“, მეორე სიმფონია... ხოლო შემდეგ, როგორც მგონია, ვიპოვე საკუთარი ენა. მასში, უდავოდ, არის რომანტიზმის ელემენტები, მაგრამ ისინი არ განსაზღვრავენ ჩემს სტილს.

— **ეთანხმებით თუ არა მოსაზრებას, რომ 70-იანი წლების ბოლოდან თქვენს მიერ დაწერილი ნაწარმოებები უფრო კლასიკურია, უფრო ტრადიციულია, ვიდრე ის, რასაც 50–60-იანი წლების ბოლოს წერდით?**

— ჩემი აზრით ასეთია ყოველგვარი ავანგარდის ბედი. მაგალითად, ფერწერაში: კუბიზმმა იარსება ოთხი წელი, მერე მას მიუერთდა მხატვრების მასა, მაგრამ, ისინი არა, ვინც კუბიზმი გამოიგონა, მაგალითად, პიკასო. ამ დროისათვის ისინი უკვე სხვა გზით წავიდნენ. ვფიქრობ, რომ თვით უდიდესი აღმოჩენებიც კი, როდესაც ისინი კლასიკად იქცევა, თავისი ორდინარულობით უკვე აღარ მაინტერესებს და გაგრძელებს გზას.

მაგრამ თქვენ დამისვით კითხვა, რომელმაც არ მიპასუხია. ეს ეხება რელიგიურ მუსიკას. მე ვსაუბრობ 50-იან წლებზე, როდესაც, ისევე, როგორც თქვენთან, რუსეთში, თუმც, შესაძლოა, ნაკლები ხარისხით, პოლონეთშიც ებრძოდნენ რელიგიას. მე გადავწყვიტე გარკვეული პოზიცია დამეკავებინა. და, რა თქმა უნდა, ეს არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლებოდა ყოფილიყო „უდანოვური“ ესთეტიკა. ერთ-ერთი მიმართულება, რომლითაც მე შემეძლო დავპირისპირებოდი „უდანოვ-შინას“, იყო ელექტრონიკა, რომელიც ამ დროისათვის აღმოვაჩინე ჩემთვის. და მეორე მიმდინარეობა, სადაც მე საკუთარი პოზიციის გამოხატვა შემეძლო, იყო რელიგიური მუსიკა. აქაც არის ერთი თავისებურება. მე ცნობილი ვარ, როგორც კათოლიკური ნაწარმოებების ავტორი, მაგრამ ეს ასე არაა. მაგალითად, მაშინათვე, როგორც კი შეიქმნა „გნებანი ლუკას მიხედვით“, დავწერე „ცისკრის ლოცვა“ და შემდეგ კიდევ რამდენიმე მართლმადიდებლური ნაწარმოები; ასევე დავწერე „იერუსალიმის შვიდი კარიბჭე“ — სადაც შუა მონაგვეთში არის ფრაგმენტი ძველებრულ ენაზე... დავწერე „კადეში“. ამგვარად, რელიგიური მუსიკა მაინტერესებს ძალიან ფართო ასპექტით.

— **ამბობენ, რომ სოფია გუბაიდულინამ, პირველად რომ მოისმინა 70-იანი წლების შუა და ბოლო პერიოდის ოპუსები, მათ შორის თქვენი, რომლებსაც შესაძლებელია ვუწოდოთ „ახალი უბრალოება“, თქვა: „მე არ დავნებდები“. უარის თქმა ავანგარდზე ხომ არ იყო თქვენი მხრიდან კაპიტულაცია, განდგომა?**

— მე არასდროს განვმდგარვარ. როგორც მე მგონია, ესაა ახალი ავანგარდი, ენობრივი ძიებანი. ჩვენ საუბარი დავიწყეთ პატარა ნაწარმოებით «Violoncello totale». ის დაწერილია ჩემ ენაზე. თქვენ ეძებდით რაღაც კავშირებს 60-იან წლებთან. დიახ, ეს ასეა. მაგრამ ეს ყველაფერი ჩემი ენაა. ვფიქრობ, რომ 70-იან წლებში მე მოვახდინე გარკვეული სინთეზი, ანუ იყო ავანგარდის მრავალი ელემენტი, მაგრამ სხვაგვარად ჩაწერილი. მაგალითად, კონცერტში ვიოლინოსათვის არის კლასიკური, მაგრამ ზუსტად განწერილი ინსტრუმენტებისათვის — სრულიად განსხვავებულად, ვიდრე მე 60-იან წლებში ვწერდი.

— **შემდეგი კითხვა უკავშირდება თქვენ გამონათქვამს,**

რომელმაც მე ძალიან დამაინტერესა. თქვენ ბრძანებდით: „ყოველი ბგერის ფერი იცვლება გამომდინარე ჩემი შეგრძნებებიდან. სანოტო ტექსტის ჩანერის დროს მე ვიყენებ ფერს.“ და მეორე თქვენი გამონათქვამი დაკავშირებული თქვენ მუსიკასთან ანუ ვაიდას ფილმისათვის „კატინი“: „ამ ფილმისათვის ჩემი მუსიკის ტონები არის მსხვილი, დატვირთული, სავსე, ძირითადად მუქი და ამასთან არცთუ მონოქრომული შეფერილობის უპირატესობით.“ ნიშნავს თუ არა ეს, რომ მსგავსად რიმსკი-კორსაკოვის, სკრიაბინისა და სხვა კომპოზიტორებისა, თქვენ მუსიკა გესმით ფერში?

— ხშირად კი, მაგრამ ეს ისე კონკრეტული კი არაა, რომ როცა მესმის საყვრები — ეს წითელია, ხოლო ვალტორნები — მაგალითად, ფორთოხლისფერი. თუმცა ჩემში ხშირად წარმოიშობა ასოციაციები კონკრეტული ინსტრუმენტის ბგერასა და რომელიმე ფერს შორის. სიმებიანები, როგორც წესი, ჩემთვის დაკავშირებულია მწვანე ფერთან. სონორისტიკა ჩემს წარმოდგენაში დაკავშირებულია ფერთან, მაგრამ არა ისე მკაფიოდ, როგორც სკრიაბინთან. არავითარი თეორიის წამოყენება არ მინდა, ეს განკუთვნილია ჩემი პირადი მოხმარებისათვის. როცა მონახაზებს ვაკეთებ, მე მას ფერს ვუკავშირებ, რათა შემდეგ გავიხსენო, რომ მაგალითად, აქ უნდა იყო ლითონის ჩასაბერები...

— არ შემიძლია არ გკითხოთ თქვენი დაუმთავრებელი თხზულებების შესახებ, მით უფრო, რომ მათ შორის არის ნაწარმოებები, მჭიდროდ დაკავშირებული რუსულ კულტურასთან: ბულგაკოვის რომანის „ოსტატი და მარგარიტას“ ცალკეული თავების საფუძველზე შექმნილი „ვნებანი იოანეს მიხედვით“, ორატორია (ზოგი ცნობით — სიმღერების ციკლი) სერგეი ესენინის ლექსებზე. რას წერთ ამ ბოლო თვეებში, დღეებში, როგორ მიდის სამუშაო? როდის და სად მოვისმენთ პრემიერებს?

— მე მუდმივად ვთხზავ მუსიკას, ეს ჩემი ძირითადი საქმიანობაა. აქაც კი, ვმუშაობ რა კონკურსის ჟიურიში, მე ვაკეთებ ჩემი კომპოზიციების ჩანაწერებს. ჩანაწერი ძალიან ბევრი მაქვს, მაგრამ ცხოვრებაში ყველაფერი არ რეალიზდება. ყველა ჩანაწერი რომ განვახორციელო, ორასი, სამასი წელი უნდა ვიცხოვრო. მაგრამ ის, რაც თქვენ გაიხსენეთ, სხვაა. აუცილებლად მინდა ამას

დავუბრუნდე და დავწერო. ახლახანს დავწერე სიმღერების ორი დიდი ციკლი ორკესტრთან ერთად, ერთი — ესაა მერვე სიმფონია, მეორე — ნაწარმოებები მიძღვნილი შოპენის საიუბილეო წლისადმი. ძალიან მინდა დავწერო ციკლი ესენინის ლექსებზე. ბარიტონისათვის, ტექსტებიც კი შევარჩიე. უკვე მზად მაქვს რაღაც ლიბრეტოს მსგავსი. მეორე ოპუსი, რომელმაც თქვენ მკითხეთ — „ვნებანი იოანეს მიხედვით“. ამ ნაწარმოებისათვის ტექსტებს ვაგროვებ. „ვნებანი“ არ შეიძლება ერთი, ორი თვის, თუნდაც წლის განმავლობაში დაიწეროს. ვფიქრობ, ეს იქნება სრულიად სხვა „ვნებანი“, არა ისეთი, როგორიც აქამდე იყო.

— მუშაობა გრძელდება და ჩვენ იმედი გვაქვს...

— ვიმედოვნებ, რომ ამ ნაწარმოებებს, რომლებიც მე დავგეგმე და მინდა დავწერო, დავასრულებ.

— როდის მოვისმენთ თქვენ მეცხრე სიმფონიას?

— მეცხრე სიმფონია, ეს ისევეა, როგორც რეკვიემის შექმნა. არსებობს შიში, რომ ის შეიძლება უკანასკნელი ნაწარმოები შეიქნეს. მაგრამ მე ეს გადავლახე: დავწერე რეკვიემი და ცოცხალი ვარ. იგივეა მე-9 სიმფონიის შემთხვევაშიც. რა თქმა უნდა, არის შემთხვევები, როდესაც კომპოზიტორები წერდნენ ბევრად მეტ სიმფონიას, მაგრამ ტრადიციით, მე-19 საუკუნის შუა ხნიდან მოყოლებული დღემდე, მოსტაკოვიჩისა და მიასკოვსკის გამოკლებით, კომპოზიტორები არ წერენ მეტი რაოდენობის სიმფონიებს. ხოლო მეცხრე ნიშნავს, რომ ციკლი დამთავრებულია. მე კი არ მინდა ციკლის დამთავრება. ვიმედოვნებ, რომ მოვასწრებ მეცხრე სიმფონიის დაწერას.

— მომავალ წელს მუსიკალური სამყარო აღნიშნავს ჯონ კეიჯის დაბადების 100 წლისთავს. თქვენ იცნობდით ერთმანეთს, იქონია თუ არა მან თქვენზე რაიმე გავლენა, როგორ აფასებთ დღეს მის ნაწარმოებებს, მის როლს XX საუკუნის ისტორიაში?

— მან უდიდესი გავლენა მოახდინა, განსაკუთრებით ჩემი თაობის კომპოზიტორებზე, ანუ დასავლეთ ევროპაზე, პოლონეთზე. ის უფრო ფილოსოფოსი იყო მუსიკაში, ვიდრე კომპოზიტორი. მაგრამ მისი წყალობით მუსიკა გასცდა მოჯადოებულ წრეს. ანუ, შესაძლებელია გახვიდე ესტრადაზე რამდენიმე აპარატით (მაგალითად, რადიოთი) და ჩართო ისინი და ეს წარმოად-

გენდეს ნაწარმოებს. ცხადია, ჩანაფიქრი აბსურდულად გამოიყურება, მაგრამ მართალი ხომ ისაა, ვინც ეს გამოიგონა. მან მრავალი ისეთი რამ შემოგვთავაზა, რაც მანამდე წარმოდგენელი იყო. ვფიქრობ, რომ გარკვეულ პერიოდში მან ძალიან მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა მუსიკაში.

— თუ ყველა იმ ნაწარმოებთაგან, რომელიც თქვენ დაგინერიათ, შემოგთავაზებენ მხოლოდ ერთი პარტიტურის გადარჩენას, რას ამოირჩევდით?

— არ ვიცი... შესაძლოა „ვენებებს ლუკას მიხედვით“.

— და თუ თქვენ მთელი ევროპული მუსიკიდან შემოგთავაზებდნენ ერთადერთი ნაწარმოების ამორჩევას, რას დაუტოვებდით შთამომავლობას?

— ბახის სი მინორულ მესას.

— თუ შეიძლება დაასახელებთ ადამიანები, რომლებიც თქვენ მიგაჩნიათ ყველაზე უდიდესად ისტორიაში, ხელოვნებაში...

— ესეც რთული კითხვაა... არ ვიცი. თუ ეს ეხება, მაგალითად, მეცნიერებას, მაშინ ძალიან ბევრი სახელია.

მაგრამ, იმდენად, რამდენადაც ბუნებით ვარ დაკავებული, დარვინი წარმოადგენს ჩემთვის ყველა დროის მეცნიერს.

— თქვენ უზარმაზარი პედაგოგიური გამოცდილება გაქვთ. მრავალი წელი იყავით კრაკოვის უმაღლესი მუსიკალური სკოლის რექტორი, მიგყავდათ კომპოზიციის კლასი იელის უნივერსიტეტში (აშშ), სხვა კონსერვატორიებში და უმაღლეს სასწავლებლებში. რას ეუბნებით სტუდენტებს პირველ გაკვეთილზე, პირველ ლექციაზე?

— მე ვმოქმედებ სწორედ ისევე, როგორც ჩემი პირველი პედაგოგი. ჩვიდმეტი წლისა ვიყავი, ადრე ჩავაბარე გამოსაშვები გამოცდები და მამამ გამგზავნა კრაკოვში. მან მომიძებნა მუსიკის თეორიის პედაგოგი და მე, როგორც მახსოვს, ჩავედი ძალიან მძიმე ჩემოდნით, რომელშიც მენყო ჩემი კომპოზიციები: კონცერტები ვიოლინოსათვის, ფორტეპიანოსათვის. ამ პედაგოგმა იგნაცი სკოლიშევსკიმ, დამაყენა მე საკომპოზიტორო მოღვაწეობის გზაზე. ჩემი ნაწარმოებების დათვალიერებას მან სამი დღე მოანდომა, შემდეგ დამიბარა სასაუბროდ და მიბრძანა დამევენყებინა ყველაფერი, რაც აქამდე დამინერია — დავინყოთ გაკვეთილები კონტ-

რაუნქტიდანო. მიმაჩნია, რომ ეს ძალიან ბრძნული გადწყვეტილება იყო.

— ვისთვის წერთ მუსიკას? ვინაა თქვენი იდეალური მსმენელი?

— პირველ ყოვლისა, რა თქმა უნდა, მე ვწერ ჩემთვის. მიხარია, თუკი ვპოულობ მსმენელს. მაგრამ მუსიკის შექმნა — ეს ჩემი მოთხოვნილებაა, ჩემი ერთადერთი შესაძლებლობა, იმდენად, რამდენადაც მე ნაკლებად ვარ მაღალი საზოგადოების ადამიანი, რომელსაც ბევრი მეგობრები ჰყავს. მე უფრო მშვიდი, საკუთარ თავში ჩაკეტილი ადამიანი ვახლავართ და მუსიკა წარმოადგენს ჩემთვის რაღაც ენის მაგვარს, რომლითაც, ალბათ, ყველაზე იოლად ვსაუბრობ.

— საიდუმლო არაა, რომ აკადემიური მუსიკის აუდიტორია ბოლო ათწლეულებში მკვეთრად შემცირდა. საუბრობენ ასევე, რომ კლასიკური მუსიკა მოკვდა. სიტუაციას კატასტროფულად მიიჩნევთ?

— არა. მეც ოდესღაც ასე ვფიქრობდი და ვწერდი კიდევ ამის თაობაზე, მაგრამ შემდეგ შევიცვალე მოსაზრება. ეს ასე არაა. აქამდე ასეთი შესაძლებლობები არასდროს ყოფილა — კლასიკური მუსიკის ასეთი ხელმისაწვდომობა, ამ რაოდენობის ფესტივალები. მხოლოდ პოლონეთში ის ათეულობით ტარდება. ყოველ ქალაქში დღეს რამოდენიმე ფესტივალია. კლასიკური მუსიკა დიდი დობით სრულდება. ამგვარად, ვფიქრობ, სიტუაცია სხვაგვარად გამოიყურება: კლასიკურმა მუსიკამ დაიპყრო ხალხი, ის მუდმივად სრულდება რადიოთი. ჩვენ, ცხადია, გვგონია, რომ კლასიკური მუსიკა მეტი უნდა იყოს და პოპ-მუსიკა ნაკლები. მაგრამ სერიოზულ მუსიკას თავისი ადგილი უჭირავს და არასდროს არ ჰყოლია მას ამდენი მსმენელი. მართალია, ხშირად ერთი და იგივე მეორდება — ვთქვათ, მუდმივად სრულდება ვივალდის „წელიწადის დრონი“, არადა შესაძლებელია შესრულდეს მისი სხვა ნაწარმოებებიც. ბეთჰოვენის სიმფონიებიდან სრულდება ძირითადად მეშვიდე, მეცხრე, რა თქმა უნდა, მეხუთე, მაგრამ მეოთხე და მერვე თითქმის არ სრულდება, არადა ისინი შესანიშნავია. თუმცა ეს უკვე სხვა საკითხია...

— თქვენ ერთხელ ბრძანეთ: „დღეს ბეთჰოვენი, ისევე, როგორც ბევრი სხვა კლასიკოსი, მასობრივმა კულტურამ მიითვისა“. თქვენ — ყველაზე პოპულარული თა-

ნამედროვე კომპოზიტორი ბრძანდებით, დაფნის გვირგვინებით შემკული, პრემიებით, ოფიციალურად აღიარებული უდიდესად და ყველაზე საუკეთესოდ. როგორ ფიქრობთ — თქვენც ხომ არ მიგითვისათ მასობრივმა კულტურამ?

— ამას, რა თქმა უნდა, დრო სჭირდება. სამოგადოდ კი, მახსოვს, 60-იან წლებში ჩემს მუსიკაზე როგორ იყინოდნენ. დასცინოდნენ მუსიკოსებიც. არავის უნდოდა მისი დაკვრა. რამოდენიმე დიდი ორკესტრი შეენიშნა — აღმდეგა და არ შეასრულა, მაგალითად, „ხიროსიმას მსხვერპლთა დატირება“. მახსოვს სტოკჰოლმის რადიო ორკესტრმა, იტალიის რადიოსა და ტელევიზიის ორკესტრმა რომში, საოპერო ორკესტრმა მიუნხენში — თქვა, რომ არ დაუკრავს ამ მუსიკას, იმდენად, რამდენადაც ამან შეიძლება ინსტრუმენტები გაანადგუროს და ა.შ. ეს არც ისე იოლი იყო, მაგრამ ვფიქრობ — ძნელია მოითხოვო ყველა ნაწარმოების შესრულება...

— კითხვა მასობრივ საინფორმაციო საშუალებებზე. ის, ვინც არ ჩანს ეკრანებზე, საინფორმაციო ვებ-გვერდებზე, გაზეთების პირველ გვერდებსა და ჟურნალების ყდებზე — დღეს ის, თითქოს, არ არსებობს. თქვენ ეთანხმებით ამას? განუხებთ თუ არა თქვენი იმიჯი მასობრივ საინფორმაციო საშუალებებში? ცდილობთ თუ არა ამის კონტროლირებას, გაუმჯობესებას?

— ასე მგონია, რომ კომპოზიტორის რანგში რუსეთში უფრო პოპულარული ვარ, ვიდრე პოლონეთში. ჩემი მუსიკა არაა ყველგან პოპულარული. გარდა ამისა, არ მივიჩნევ, რომ ჩემი თხზულებები ყველგან უნდა შესრულდეს და რომ ხშირად უნდა ვჩანდე ტელევიზორის ეკრანზე. არა. მე უფრო მშვიდი ადამიანი ვარ. ვფიქრობ, თუ მუსიკა კარგია, ის იპოვის თავის ადგილს, თავის კუთხე-კუნჭულს.

— თქვენ ბრძანდებით, რომ დირიჟორობას ხელი მიჰყავით დიდწილად იმისათვის, რომ შეგესრულებინათ თქვენი ნაწარმოებები ისე, როგორც ჩაფიქრებული გქონდათ. თუმცა თქვენი რეპერტუარი ფართოა და უნივერსალური. აქტუალურია თუ არა თქვენთვის თქვენი ნაწარმოებების სწორი ინტერპრეტაციის საკითხი? კიდევ ვის, კომპოზიტორს პენდერეცკის გარდა, შესწევს უნარი კარგად უდირიჟოროს კომპოზიტორს პენდერეცკის მუსიკას? — სულაც არ ვამტკიცებ, რომ მე ვარ საკუთარი მუსი-

კის საუკეთესო ინტერპრეტატორი. სრულიადაც არა. ის, რასაც მე ვამბობდი, თანაც საკმაოდ დიდი ხნის წინ, ეხებოდა იმ ნაწარმოებებს, რომლებიც დაწერილი იყო ახალი ნიშნების მეშვეობით, ახალ ენაზე. ამ ნიშნების წაკითხვა უნდა გესწავლა. რამოდენიმეჯერ მოხდა ისე, რომ მე ვერ ვცნობდი ჩემს ნაწარმოებს, როდესაც მას ასრულებდნენ. მაგრამ მოგვიანებით მე უარი ვთქვი ჩაწერის ამ მეთოდზე და დიდი ხანია უკვე ჩვეულებრივი ნოტაციით ვსარგებლობ. ბედნიერი ვარ იმით, რომ ჩემს მუსიკას უდიდესი დირიჟორები დირიჟორობდნენ, დაწყებული იუჯინ ორმანდით, პერბერტ ფონ კარაიანით... ზუბინ მეთა, ლორინ მააგელი... ახლა ვალერი გერგიევი. ეს ბედნიერებაა. ზუსტად ასევე, ძალიან მძაღვრად უდიდეს ინსტრუმენტალისტებშიც.

— თქვენ ბევრი რამ გაიხსენეთ მსტისლავ როსტროპოვიჩთან მეგობრობის შესახებ, მაგალითად ის, თუ თქვენი ცაცნობისას, ტრადიციისამებრ, როგორ დალიეთ ერთი ბოთლი არაყი და მაშინათვე მეგობრები გახდით...

— თავიდან შამპანური და მერე არაყი...

— შამპანურის შესახებ პრესა არაფერს იტყობინებოდა. საუბრობდით, აგრეთვე, თქვენს ნაცნობობაზე დიმიტრი შოსტაკოვიჩთან. მოიგონეთ ისიც, რომ ურთიერთობა გქონდათ სვიატოსლავ რიხტერთან, თუმცა მის შესახებ თითქმის არაფერი გიახსენიათ. როგორი დაგამახსოვრდათ ეს გენიალური მუსიკოსი?

— რიხტერი ძალიან ხშირად ჩამოდიოდა პოლონეთში. მას დიდად არ ხიბლავდა დედაქალაქში, ნაციონალურ ფილარმონიაში გამოსვლა, მაგრამ სიამოვნებით უკრავდა, მაგალითად, ზაკოპანეში (ესაა პატარა ქალაქი პოლონეთის მთებში), სასტუმროში, სადაც დარბაზი სულ 100-150 კაციანი იყო, თანაც ის იქ ძალიან ცუდ ინსტრუმენტზე უკრავდა. ისეთ კონცერტზეც კი ვყოფილვარ, როდესაც იგი უბრალო პიანინოზე უკრავდა, იმდენად, რამდენადაც იქ არ იყო როიალი. ის გენიალური მუსიკოსი იყო, ასეთები უკვე აღარ არიან. იგი შეიძლება შევადაროთ, ალბათ, მხოლოდ გერგიევს. ესაა ბუნებრივი მუსიკალობა, რომელსაც ვერ ისწავლი. რიხტერს რადენჯერმე შევხვედრივარ. ის უკრავდა იმას, რასაც პოლონეთში თითქმის არავინ არ უკრავს და არც იციან მისი დაკვრა — ერთ კონცერტზე შიმპნოვსკის „ნიღბები“ და „მეტოპები“. ძალიან რთული

მუსიკაა. ახლაც კი, ჩემთვისაც კი, კომპოზიტორისათვის. ამ ნაწარმოებების მოსმენა ძნელია, საოცრად რთული მუსიკაა. ის კი ჩამოდიოდა — სწორედ ბაკოპანეში და უკრავდა ასი, ამასთან, აბსოლუტურად შემთხვევითი მსმენელისათვის. მან მე უბრალოდ დამატყვევა. ის დიდ დარბაზებშიც უკრავდა — მახსოვს გამოაგნებელი კონცერტი კრაკოვის ფილარმონიაში. ჩვენ მას მთელ პოლონეთში დავეყვებოდით მოსასმენად. ის გენიალური პიანისტი იყო.

— ახალგაზრდობაში თქვენ მუშაობდით პოლონეთის რადიოს ექსპერიმენტულ სტუდიაში, სადაც ქმნიდით ელექტრონულ კომპოზიციებს. უსმენთ კი თქვენ რადიოს დღეს?

— ამ სტუდიაში ცოტა ნაწარმოები დავწერე — ძირითადად მუსიკა თეატრისათვის, კინოსთვის. ამით ვმუშაობდი ფულს. მაგრამ, როგორც ვთქვი, ელექტრონულმა მუსიკამ ჩამომაყალიბა, თუმცა ამ ტექნიკაში დავწერე მხოლოდ ორი ნაწარმოები: „ბი-ე ფსალმუნი“ და „სიკვდილის ბრიგადა“, რომელიც სწორედ დღეს აღმოაჩინეს, 50 წლის შემდეგ. მალე ის აუღერდება რადიოთი. ესაა თემა, რომელთანაც დაბრუნება არ მინდა.

— თვითონ თქვენ უსმენთ რადიოს?

— კერძოდ, არა. მე ყველაფერი მიშლის ხელს. კონცერტებზეც ძალიან იშვიათად დავდივარ... მოსკოვში — როგორც ჟიურის წევრი, ვალდებული ვარ. ისე კი არა. ვცდილობ ყოველდღე რაღაც დავწერო. ყოველთვის ვინცე რამოდენიმე ნაწარმოებს ერთდროულად და შემდეგ წლების მანძილზე ვმუშაობ მათ დასრულებაზე. მაგალითად, პოლონური რეკვიემი დავასრულე მხოლოდ 24 წლის შემდეგ. არის ნაწარმოებები, რომლებიც იქმნებოდნენ ძალიან, ძალიან დიდხანს.

— თქვენ უამრავი ჟილდო გაქვთ, პრემიები, ორდენები. რომელი ჟილდოა თქვენთვის ყველაზე ფასეული?

— ძალიან ბევრი ჟილდო მაქვს მიღებული. არ ვიცი... ვფიქრობ, რომ ყოველთვის ყველაზე მნიშვნელოვანია პირველი ჟილდო. მაგალითად, სწავლის დამთავრების შემდეგ აუცილებლად მიხდოდა გავმგზავრებულიყავი დარმშტატში, თანამედროვე მუსიკის კურსებზე. იქ ეს კურსები 50-იანი წლების შუა წლებში ჩამოყალიბდა. ყოველ წელს ვწერდი განცხადებას უცხოეთის პასპორტის მისაღებად და ვერ ვიღებდი მას. ბოლოს

და ბოლოს წავიკითხე გაზეთში, რომ გამოცხადებულია კონკურსი ახალგაზრდა კომპოზიტორებისათვის და პირველი პრემია — სწორედ უცხოეთის პასპორტი იყო დასავლეთში წასასვლელად. მაშინ გადავწყვიტე, რომ ეს პრემია უნდა მიმეღო. დავწერე სხვადასხვა სტილის სამი ნაწარმოები, მოვიღე ყველა პრემია და პასპორტი, მაგრამ ამ დროისათვის უკვე გადავიფიქრე დარმშტატში წასვლა — მე გავგებგავრე იტალიაში.

— თქვენ შვილიშვილს თქვენი მეუღლის პატივსაცემად დაარქვეს სახელი. ეს პენდერეცკების ოჯახში პანი ელ-ჟებეტას მთავარ როლს მიანიშნებს?

— ჩემ შვილიშვილს ჰქვია მარია ელჟებეტა. ელჟებეტა მეორე სახელია. რა თქმა უნდა, ჩემი მეუღლე მნიშვნელოვან როლს თამაშობს — ის უწევს ორგანიზებას ჩემს ცხოვრებას. ის ორგანიზებას უწევს აგრეთვე კონცერტებს, ისაა ბეთჰოვენის ფესტივალის დირექტორი, სადაც ზოგჯერ მეც მპატიჟებს. მაგრამ, ამის გარდა, ის მათავისუფლებს იმისაგან, რაც მე არ მიყვარს — ელექტრონული ნერილების, ფაქსების წერისაგან. ამას ყველაფერს ჩემი მეუღლე აკეთებს. სხვაგვარად მე უბალოდ დავიღუპებოდი. ხოლო შვილიშვილი — რას იბამ, ყველა პაპამ იცის: როდესაც იბადება პირველი შვილიშვილი, ბიჭი თუ გოგონა, მთელი სამყარო იცვლება. ეს შვილებზე ბევრად მნიშვნელოვანია, მხოლოდ მაშინ იწყებ გაცნობიერებას თუ რა არის ბავშვი.

— იზიარებს თუ არა პანი ელჟებეტა თქვენს სიყვარულს ვიოლონჩელისადმი? ჩვენ ვიცით, რომ ის კურიერებს პაბლო კაბალასის სახელობის ვიოლონჩელისტების კონკურსს...

— დიახ. ეს ფესტივალი ტარდებოდა პუერტო-რიკოში. მე დირექტორი ვიყავი — მაგრამ მხოლოდ ნომინალურად, მეუღლემ კი მთელი ფესტივალის ორგანიზება განახორციელა. და საერთოდ, ამ ფესტივალს მეუღლესთან ერთად 10 წელი ვხელმძღვანელობდი. მე ვიყავი ჩემი ცოლის მრჩეველი.

— გადავიდეთ თქვენს პარკზე. პრესა წერდა, რომ 2007 წლისათვის იქ შვიდი მებაღე მუშაობდა, თუმცა ბაღი პერიოდულად ფართოვდება. რამდენი ადამიანი მუშაობს იქ ახლა?

— სხვადასხვა დროს სხვადასხვაგვარად. ის ხომ 30 ჰექტარია, პარკი გაფართოვდა, მაგრამ მე მექანოზე-

ბული მაქვს — რამდენიმე ტრაქტორი მუშაობს, რომლებიც ათეულობით ადამიანს ამცირებს. ამრიგად, ჩემს ბაღს ახლა შვიდი-რვა ადამიანი უვლის. ზაფხულობით ეს ჩემი ძირითადი სამუშაოა.

— **თქვენს პარკში ისეთივე დიქტატორი ხართ, როგორც სადირიჟორო პულტთან? გინევთ თუ არა დაუდევარი ან ზარმაცი მუშების დასჯა?**

— არა, ცხოვრებაში მე დიქტატორი არა ვარ. სამწუხაროდ, ჩემი არავის ეშინია — არც სახლში, არც პარკში. მათ იციან, რომ არასდროს არავის წყენინება არ შემიძლია. ჩვენ ახლა სერიოზული გეგმები გვაქვს — შემდეგ თვეში ჩემი პარკის გვერდით იწყება დიდი საკონცერტო დარბაზის მშენებლობა. სამინისტრომ მოიფიქრა სახელწოდება, რომელიც არ მომწონს — კშიშტოფ პენდერეცკის სახელობის საერთაშორისო მუსიკალური ცენტრი. ჩვენ მივიღეთ გრანტი ევროკავშირისგან და ვაშენებთ აკადემიას — მე ასე ვუწოდებ მას. მაგრამ იქ კომპოზიტორები კი არ ისწავლიან — არ ჭერა, რომ შესაძლებელია მუსიკის წერის სწავლა — არამედ ინსტრუმენტალისტები.

— **თქვენ ბრძანებდით რომ ცდილობთ არ დაუკრათ თქვენს ბაღში, რათა არ დაამიანოთ ხეები, თუმცა დღეს თქვენს ბაღში აშენებთ საერთაშორისო მუსიკალურ ცენტრს, სადაც ბუნებრივია იჟღერებს ბევრი მუსიკა. რატომ შეცვალეთ გადანწყვეტილება არ დაგეგრათ ბაღში? თქვენმა ხეებმა თანხმობა განგიცხადეს მუსიკაზე ბაღში?**

— ეს ხუმრობა იყო. მსმენია, რომ მცენარეებზე ცდებს ატარებენ. მაგალითად, ბახის და ვივალდის მუსიკის მოსმენისას ძალიან კარგად იზრდებოდნენ, ხოლო შონბერგის მუსიკის შესრულებისას — ჭკნებოდნენ. ეს მუსიკალური ცენტრი, აკადემია — ამჟამად ყველაზე მნიშვნელოვანი ნამოწყებაა ჩემთვის და ამით ვიქნები დაკავებული. მინდა ჩემ შემდეგ დავტოვო რაღაც — არა მხოლოდ მუსიკა, არა მხოლოდ ხეები. მე მინდა შევქმნა ახალგაზრდა, ნიჭიერი ადამიანებისათვის განათლების მიღების შესაძლებლობა. ჩვენ უკვე შევქმენით ასეთი კურსები, მოვინვიეთ ძალიან ცნობილი მუსიკოსები. ეს იქნება გაფართოებული ჰუმანიტარული განათლება.

— **რა მიგაჩნიათ ყველაზე მნიშვნელოვან მოვლენად**

თქვენს ცხოვრებაში?

— რა თქმა უნდა, ესაა მუსიკა, მაგრამ ასევე ჩემი ხეობიც, რომლებიც დავრგე და რომლებმაც ფესვები გაიდგეს. ეს იმის დასტურია, რომ ვარსებობდი — კვალია, რომელსაც დავტოვე ჩემ შემდეგ. მე ძალიან ბევრი მიმოგზაურია მთელს მსოფლიოში, ვცხოვრობდი სხვადასხვა ქვეყნებში, მაგრამ მას მერე, რაც დავრგე ხეები ლუსოვიცაში — ასე ეწოდება ამ ადგილს — მე ველოდები იქ დაბრუნებას. ოდესღაც ველოდებოდი გამგზავრებას, ხოლო ახლა ველოდები დაბრუნებას. ვფიქრობ, ეს მნიშვნელოვანი ცვლილებაა ჩემს ცხოვრებაში.

— **რას ნანობთ ყველაზე მეტად?**

— მე არცთუ ბევრი მიზეზი მაქვს სანანებლად. ვფიქრობ, რაც მინდოდა, ყველაფერს მივაღწიე. ერთადერთი რასაც ვნანობ — ნაწარმოებებია, რომლებიც ვერ დავწერე. შემეძლო დამეწერა, მაგრამ ვერ მოვასწარი.

— **აგიხდათ ოცნებები? რაზე ოცნებობთ?**

— იმაზე, რომ დრო მეტი მქონდეს. ეს ჩემი ყველაზე დიდი ოცნებაა. მქონდეს ხუთი თავისუფალი თვე, დაწერო სიმფონია და ვუჯდე ჩემს მაგიდას ლუსოვიცაში.

— **თქვენ ბედიერი ადამიანი ხართ?**

— დიახ.